



ชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย จังหวัดนครปฐม : การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชน  
ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549

โดย

นางสาวชุติมา เชนะโยธิน

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จังหวัดนครปฐม : การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชน  
ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549

โดย  
นางสาวชุติมา เชนะโยธิน

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา  
ภาควิชาประวัติศาสตร์  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร  
ปีการศึกษา 2551  
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THAI ZONG COMMUNITY OF DONSAI, NAKHON PATHOM PROVINCE : THE STUDY  
OF ECONOMIC DEVELOPMENT, A.D.1961-2006**

**By  
Chutima Chenayotin**

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree**

**MASTER OF ARTS**

**Department of History**

**Graduate School**

**SILPAKORN UNIVERSITY**

**2008**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ชุมชนชาวไทย  
โง้งหมู่บ้านดอนทราย จังหวัดนครปฐม : การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนระหว่างปี พ.ศ.  
2504-2549” เสนอโดยนางสาวชุติมา เชนะโยธิน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา  
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

.....  
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)  
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย  
วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ  
รองศาสตราจารย์ยงยุทธ ชูแว่น

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูลีพร วิรุณหะ)  
...../...../.....

..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ยงยุทธ ชูแว่น)  
...../...../.....

47205202 : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา

คำสำคัญ : พัฒนาการทางเศรษฐกิจชุมชน/ไทยโซ่ง/บ้านคอนทราย/นครปฐม

ชุดิมา เชนะ โยธิน : ชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จังหวัดนครปฐม : การศึกษา  
พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนระหว่างปีพ.ศ.2504-2549. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ :  
รศ.ยงยุทธ ชูแ้วน. 103 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิจัยถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนรวมถึง  
ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการปรับตัวของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย  
ตลอดจนปัจจัยที่มีผลก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนระหว่างปี พ.ศ.2504-2549

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าก่อนปีพ.ศ.2504 ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายในระบบเศรษฐกิจ  
พอยังชีพอาชีพหลักของชุมชนคือ การทำนา จนกระทั่งในปีพ.ศ.2504 เป็นต้นมา เศรษฐกิจของชุมชน  
เริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ  
ฉบับที่1พ.ศ.2504 ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการทำมาหากินแบบดั้งเดิมของชุมชน ความเปลี่ยนแปลง  
ที่ปรากฏอย่างชัดเจนคือมีการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย ฟังพา  
ระบบการตลาดมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนาทุกครัวเรือนสู่การประกอบอาชีพ  
อื่นๆ เช่น การเลี้ยงโคนม เป็นต้น ดังนั้นหลังปีพ.ศ.2504 เป็นต้นมา จึงเป็นยุคที่เกิดความสับสน  
และความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับวิถีการทำมาหากิน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

จนกระทั่งในปีพ.ศ.2531 เป็นต้นมา ชุมชนได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในอีกระดับหนึ่ง  
โดยเฉพาะด้านวิถีการทำมาหากินอันเป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงและ  
การปรับตัวของคนในชุมชนสู่วิถีชีวิตเศรษฐกิจการตลาด เช่น มีการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพจากการ  
ทำนาข้าวเป็นหลักสู่การประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีการประกอบอาชีพอื่นๆ  
ได้แก่ การทำนาทุ้ง การรับจ้าง การค้าขาย โดยปัจจุบันเหลือครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนา  
ในชุมชนดังกล่าวเพียง 10 ครัวเรือน ชุมชนมีการปรับตัวด้านเศรษฐกิจและด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่  
เช่น ลักษณะการสร้างบ้านเรือน ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นฐาน การแสดงออก  
ทางความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม เป็นต้น นับเป็นความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวที่สะท้อน  
ให้เห็นถึงการยอมรับอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่จากภายนอกสู่ชุมชน

---

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2551

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ.....

47205202 : MAJOR : HISTORICAL STUDIES

KEY WORDS : ECONOMIC DEVELOPMENT OF COMMUNITY/ THAI ZONG/ DONSAI/  
NAKHON PATHOM

CHUTIMA CHENAYOTIN : THAI ZONG COMMUNITY OF DONSAI, NAKHON  
PATHOM PROVINCE : THE STUDY OF ECONOMIC DEVELOPMENT, A.D.1961-2006. AN  
INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASSOC.PROF. YONGYUTH CHUWAEN. 103 pp.

This research attempts to study the way of life of the Thai Zong community of Donsai Village, its history, adaptation, economic development as well as factors which influence community changes between 1961-2006 A.D.

According to the research, it shows that before 1961, the Thai Zong community of Donsai Village had maintained a simple, traditional, mostly subsistant way of life, and the most important occupation in the community is rice cultivation. From 1961, the economic development of the community has changed because of several factors, especially the National Economic Development Plan, 1<sup>st</sup>, 1961 which affects the traditional way of living. The community began to change from producing agricultural products as food into more commercial ones. They also diversified into cattle farming, raising cow for milk and dairy products. So after 1961, it is a period of both maintaining and changing the traditional way of life.

Since 1988, the Thai Zong community of Donsai Village has changed again especially the occupations of people in the village, which resulted from their adaptations to the market economic.

Among the changes, the most remarkable one was changing from rice-growing farmers into cattle farming. Some villagers have become prawn-raising farmers, daily-paid labors and merchants. Currently, there are only 10 families that still follow their ancestors' occupation. Not only the aspect of economic adaptation, but also the adaptations in every aspect or life-stye, housing, social relation, cultures and traditions, have also change. These are the changes and adaptations of the community which reflect the acceptance of economic influence and some external ways of life.

---

Department of History Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2008

Student's signature.....

Independent Study Advisor's signature.....

## กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ด้วยดีเป็นเพราะความกรุณาของรองศาสตราจารย์ยงยุทธ ชูแว่น อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระที่กรุณาชี้แนะแนวทางการทำงานวิจัย ตั้งคำถามต่างๆ และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะและแก้ไขข้อบกพร่อง เกล่าสำนวนภาษาด้วยความมีเมตตาต่อลูกศิษย์อย่างแท้จริง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลีพร วิรุณหะ คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระที่ได้ให้คำแนะนำและข้อวิจารณ์ต่างๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่านที่ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และด้านอื่นๆ แก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณชาวไทยช่างหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ทุกคนที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์อันมีค่ายิ่งต่อการวิจัยรวมถึงให้ข้อมูลทางด้านเอกสารเท่าที่มีอยู่ในชุมชน หากไม่ได้ข้อมูลจากทุกท่านงานวิจัยเล่มนี้คงสำเร็จไม่ได้อย่างแน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่ได้รับจากจากผู้ใหญ่พลอย สิงห์เรือง คุณศรีไพร สิงห์เรืองและครอบครัว คุณฉัฐพล สิงห์ล่อ และครอบครัว คุณลุงคง คุณลุงสินและครอบครัว คุณยายโนรี คุณยายเปลี่ยน คุณยายเพชร คุณยายเมือง คุณยายเลียงและครอบครัว รวมถึงพี่เสมหมายและครอบครัวตลอดจนผู้ใหญ่ใจดีอีกหลายๆ ท่านที่ผู้วิจัยไม่ได้เอ่ยนามถึง(ต้องกราบขอภัยเป็นอย่างสูงถ้าเอ่ยนามไม่ครบถ้วน)

ขอขอบคุณพี่ชายคนเดียวของผู้วิจัยกฤษฎณ์ เชนะโยธินและเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกคนที่เป็นกำลังใจในการทำงานวิจัยที่ดีเสมอมาและขอบคุณสำหรับความช่วยเหลือในทุกๆ เรื่อง นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งคนที่ไม่ได้คือเพื่อนสนิทของผู้วิจัยคุณกัญญา สุวิศาล ที่เป็นกำลังใจให้กับผู้วิจัยเสมอมา

ท้ายที่สุดขอขอบคุณความรัก ความเข้าใจและการช่วยเหลืออันยิ่งใหญ่จากคุณพ่อนิพนธ์ เชนะโยธิน คุณแม่รानी นิเวศน์วรชัย ที่เลี้ยงดูผู้วิจัยมาอย่างดีและช่วยเหลือในทุกด้าน เป็นกำลังใจตลอดเวลาจนทำให้ผู้วิจัยทำงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ข้อบกพร่องใด ๆ ที่เกิดขึ้นในงานวิจัยนี้ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้วิจัยแต่เพียงผู้เดียว

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย .....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ .....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา .....	1
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	3
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา .....	7
ขอบเขตของการศึกษา .....	7
วิธีการศึกษา.....	7
ข้อจำกัดของการศึกษา.....	8
แหล่งข้อมูล .....	9
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา.....	9
2 สภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายก่อนปี พ.ศ. 2504 .....	10
สภาพทั่วไป .....	10
สภาพทางภูมิศาสตร์และเอกลักษณ์ของชุมชน .....	11
ประชากร .....	13
สถานที่สำคัญของชุมชน .....	13
ระบบสาธารณสุขปโคก.....	15
ประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายก่อนปี พ.ศ.2504 ....	16
ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่งในประเทศไทย .....	16
ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ .....	16
ถิ่นฐานเดิม.....	17
การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย.....	17
ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย.....	20

บทที่	หน้า
การอพยพเข้าสู่หมู่บ้านคอนทราย.....	20
ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ก่อนปี พ.ศ.2504 .....	22
ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ.....	23
การผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต.....	24
การแลกเปลี่ยนผลผลิต .....	28
ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม .....	29
ลักษณะการเมืองการปกครองของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	29
ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม .....	30
ด้านที่อยู่อาศัย.....	30
ด้านงานหัตถกรรมในครัวเรือน .....	31
ด้านการแต่งกายและทรงผม .....	31
ด้านการใช้ภาษาสื่อสาร .....	32
ด้านอาหาร .....	32
ด้านความเชื่อ .....	32
ด้านประเพณี พิธีกรรม .....	33
ด้านความสัมพันธ์กับภายนอก.....	35
3   พัฒนาการทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านระหว่างพ.ศ.2504-2549 .....	37
เศรษฐกิจหมู่บ้านระยะผสมผสานการทำนาและเลี้ยงโคนม ระหว่างพ.ศ.2504-2530 .....	37
ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ.....	38
ความก้าวหน้าทางการคมนาคม .....	38
การตั้งสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี .....	39
การเพิ่มขึ้นของประชากร.....	39
อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจการตลาดภายนอก.....	40
การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ .....	41
การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำนาจากผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิต เพื่อขาย .....	41

บทที่	หน้า
การประกอบอาชีพเสริมด้วยการเลี้ยงโคนม .....	50
การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม .....	57
ผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างอำนาจในครอบครัว .....	57
ผลกระทบที่มีต่อการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน .....	58
ผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างอำนาจในหมู่บ้าน .....	58
ผลกระทบที่มีต่อประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน .....	59
เศรษฐกิจหมู่บ้านระยะการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและ	
ความหลากหลายของอาชีพระหว่างพ.ศ.2531-2549 .....	60
ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ .....	61
การขาดแคลนแรงงาน .....	61
การขาดแคลนน้ในการเพาะปลูก .....	62
การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน .....	62
การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ .....	63
การขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและพัฒนาผู้อาชีพหลัก .....	63
การเปลี่ยนแปลงจากนาข้าวไปเป็นนาทุ่ง .....	70
การประกอบอาชีพรับจ้าง .....	73
การประกอบอาชีพค้าขาย .....	74
การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม .....	75
ผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว .....	76
ผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้าน .....	76
ผลกระทบที่มีต่อการทำกิจกรรมร่วมทางสังคม .....	77
ผลกระทบที่มีต่อพิธีกรรมและความเชื่อ .....	78
4 การปรับตัวต่อสู้ในเศรษฐกิจการตลาดเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน .....	81
การปรับตัวในเศรษฐกิจการตลาดของชุมชน .....	82
การปรับตัวระดับรูปธรรม .....	82
การปรับตัวระดับนามธรรม .....	83
ความขัดแย้ง การต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน .....	84
ความขัดแย้งในการปรับตัวของชุมชน .....	85

บทที่		หน้า
	การต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน .....	87
5	บทสรุป.....	93
	บรรณานุกรม.....	98
	ประวัติผู้วิจัย .....	103

## สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้ง อาณาเขต และสถานที่สำคัญของหมู่บ้านคอนทราย .....	12
2	การแต่งกายของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายขณะร่วมพิธีเสนเรือน .....	12
3	การทำพิธีเสนเรือนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	13
4	วัดใหม่คอนทราย (วัดรางสระกะเทียม) เป็นวัดประจำหมู่บ้านคอนทราย .....	14
5	โรงเรียนวัดรางสระกะเทียมเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านคอนทราย.....	14
6	ศาลพ่อปู่ขาวเป็นศาลประจำหมู่บ้านคอนทราย.....	15
7	แผนที่แสดงแหล่งชุมชนดั้งเดิมสมัยรัชกาลที่ 5 ของชาวไทยดำในประเทศไทยก่อนการอพยพไปสู่ถิ่นต่างๆ เพื่อมุ่งมั่นกลับมาตุภูมิเดิมจนเกิดกระจัดกระจายเป็นกลุ่มชาวไทยดำในถิ่นต่างๆ .....	20
8	แสดงการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่ง 4 ตระกูลใหญ่ในหมู่บ้านคอนทราย.....	22
9	การเลี้ยงโคนมพันธุ์ที่เอี่ยมแซคของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	66
10	พัดลมช่วยระบายความร้อนในคอกโคนมของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	68
11	การทำความสะอาดในคอกโคนมของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	68
12	ที่นาของชาวไทยโซ่งที่พบเห็นได้น้อยมากในปัจจุบัน .....	69
13	ร้านค้าของชาวไทยโซ่งภายในหมู่บ้านคอนทราย .....	75
14	สภาพบ้านเรือนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายในปัจจุบัน .....	79
15	สภาพยุ่งฉางเก็บข้าวเปลือกที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นที่เก็บสัมภาระต่างๆ .....	79
16	การแต่งตัวของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายขณะร่วมประเพณีวันสงกรานต์.....	88
17	การแต่งตัวของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายขณะร่วมประเพณีวันสงกรานต์.....	88
18	ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจัดริ้วขบวนเข้าร่วมประเพณีวันสงกรานต์.....	89
19	ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจัดงานเลี้ยงฉลองเนื่องในเทศกาลประเพณีวันสงกรานต์ เพื่อพบปะญาติพี่น้องและเป็นการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน .....	89
20	การทำพิธีเสนเรือนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	91
21	การทำพิธีเสนเรือนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย .....	91

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทยนับตั้งแต่มีการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี พ.ศ.2398 เป็นต้นมา ได้เริ่มต้นและพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปมิได้เกิดขึ้นแบบพลิกแผ่นดิน โดยเริ่มต้นจากเมืองหลวงและเมืองใหญ่แล้วก็ขยายสู่ชนบทซึ่งอยู่ขอบริมของศูนย์อำนาจส่วนกลาง การเข้าสู่วิถีการผลิตแบบทุนนิยมหรือการผลิตเพื่อขายของชุมชนแต่ละแห่งจึงเกิดขึ้นไม่พร้อมกัน นอกจากนั้นระบบทุนนิยมยังมีลักษณะพิเศษบางประการดังที่จางจ้งแรกพินาจ<sup>1</sup> กล่าวว่า ระบบทุนไม่ได้เข้าไปทำลายวิถีการผลิตแบบเดิม หากแต่เข้าไปอุดหนุนการผลิตส่วนเกินของชุมชนหมู่บ้านและทิ้งหมู่บ้านที่หมดศักยภาพในการผลิต ด้วยเหตุนี้วิถีการผลิตแบบเดิมจึงยังคงทิ้งร่องรอยของเหลืออยู่ในชุมชนหมู่บ้านบางแห่งในทุกภาคของประเทศ

อย่างไรก็ตาม ยังมีหมู่บ้านอื่นๆ อีกในภาคต่างๆ ของไทยที่มีได้เป็นไปตามแนวคิดดังที่จางจ้งแรกพินาจ กล่าวในประเด็นที่ว่าวิถีการผลิตแบบเดิมได้ทิ้งร่องรอยของเหลืออยู่ในชุมชนเท่านั้น เพราะยังมีหมู่บ้านที่สะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ว่าถึงแม้ระบบทุนนิยมหรือวิถีการผลิตแบบการตลาดจะเข้ามายังชุมชนชาวบ้านก็ไม่ได้ทิ้งวิถีการผลิตแบบเดิมไปโดยสิ้นเชิง หากแต่เกิดการผสมผสานและนำไปสู่การปรับตัว ต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนได้แก่ หมู่บ้านคอนทราย

หมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม เป็นหมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนทั้งด้านลักษณะกายภาพคือ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรมและมีที่คอนดินทรายในบางส่วนเหมาะแก่การปลูกสร้างบ้านเรือน รวมถึงมีเอกลักษณ์เฉพาะทางด้านลักษณะประชากรคือ เป็นหมู่บ้านแห่งเดียวของตำบลสระกะเทียมที่มีชาวไทยโชนอพยพมาตั้งถิ่นฐานสืบเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านอีกแห่งที่ได้รับผลกระทบจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่แผ่ขยายเข้ามายังชุมชน โดยช่วงก่อนปีพ.ศ.2504นั้น อิทธิพลของระบบทางเลือกอันเหมาะสมมากขึ้น รวมถึงสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของชาวไทยโชนหมู่บ้านคอนทรายให้กับทุกคนในสังคมผ่านมิติประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนทั้งภายใน

---

<sup>1</sup>จางจ้งแรกพินาจ, แซร์แรงงาน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านภาคใต้ (สงขลา : โรงพิมพ์สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2537), 1.

เศรษฐกิจการตลาดส่งผลกระทบต่อชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายค่อนข้างเบาบาง จึงทำให้ชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายยังมีวิถีชีวิตและวิธีการผลิตแบบยังชีพเป็นส่วนใหญ่ แต่ภายหลังจากปีพ.ศ.2504 ชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายต้องเผชิญกับการพัฒนาของรัฐที่มุ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาโดยเน้นที่เศรษฐกิจตามที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ทำให้ชุมชนชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายต้องผูกพันตัวเองเข้ากับระบบตลาดแทนที่การทำเกษตรกรรมแบบยังชีพ โดยเฉพาะวิธีการทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม

ปัจจุบันชุมชนชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐและระบบทุนนิยมที่แผ่ขยายเข้ามายังชุมชนก่อให้เกิดการปรับตัวต่อระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงและปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นผลตามมาจาก การปรับตัวดังกล่าวก็คือ การสูญเสียความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์หรืออัตลักษณ์ด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้าน“วิธีการทำมาหากิน” ซึ่งจากเดิมที่ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพทำนาแบบยังชีพทุกครัวเรือน ต่อมาก็ก้าวสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านคือชาวบ้านในชุมชนยังคงทำนาทุกครัวเรือนแต่วิธีการทำนาพัฒนาขึ้นโดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ส่งผลให้การทำนาขยายตัวมากขึ้นและมุ่งผลิตเพื่อขายเป็นสำคัญพร้อมทั้งเกิดอาชีพเสริมก็คือการเลี้ยงโคนม และเมื่อก้าวเข้าสู่การปรับตัวในช่วงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนก็คืออาชีพการทำนาซึ่งเป็นวิธีการทำมาหากินดั้งเดิมของชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายนั้นเกือบจะสูญหายไปจากชุมชน ภาพที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันก็คือคงเหลือครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาเพียง 10 ครัวเรือนเท่านั้น ส่วนอาชีพที่เข้ามาแทนที่ในวิถีเศรษฐกิจแบบการตลาดก็คือการเลี้ยงโคนมผสมผสานกับการประกอบอาชีพอื่นๆ อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ก็เพื่อสร้างรายได้ให้เพิ่มขึ้น และการปรับตัวดังกล่าวก็เพื่อความอยู่รอดในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวจึงนำไปสู่การต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น ลักษณะการปรับตัว ต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ด้านต่างๆ ของชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทราย จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษาในมิติเศรษฐกิจซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่การศึกษาประสบการณ์ด้านอื่นๆ ของชุมชนด้วย ทั้งนี้หากมีการนำกระบวนการศึกษาทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาศึกษาวิจัยชุมชนชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายผ่านมิติทางด้านเศรษฐกิจหรือวิธีการทำมาหากิน โดยใช้เป็นแกนของเรื่องเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต และการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกที่เข้ามากระทบและนำไปสู่การปรับตัวเปลี่ยนแปลงวิธีการทำมาหากิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตของชุมชนระหว่างปีพ.ศ.2504 - 2549 จะเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับชุมชนชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายเป็นประโยชน์ต่อสังคม สร้างจิตสำนึกในการรักท้องถิ่นให้กับคนในชุมชน สร้างความเชื่อมั่นให้กับคนในชุมชนให้พร้อมที่จะเข้าร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมีจิตสำนึก มีศักดิ์ศรี ตลอดจนมี

ทางเลื้อยกอันเหมาะสมมากขึ้น รวมถึงสร้างความเข้าใจในวิถีชีวิตของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ให้กับทุกคนในสังคมผ่านมิติประวัติศาสตร์ ก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนทั้งภายใน และภายนอกชุมชน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยจัดทำโครงการวิจัยเรื่องการศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จังหวัดนครปฐม ระหว่างปีพ.ศ.2504-2549 ขึ้น โดยจะใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

### วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสถานภาพเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนชาวไทยโซ่ง จังหวัดนครปฐม พบว่าที่ผ่านมาได้มีการศึกษาอยู่มากพอสมควรในหลากหลายสาขาวิชาโดยเฉพาะสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา แต่การศึกษาในมิติประวัติศาสตร์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์นั้นพบเพียงเรื่องเดียวคือ ผลงานการศึกษาของบังอร ปิยะพันธุ์ เรื่อง “ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ซึ่งผลการศึกษาได้มีการกล่าวถึงข้อมูลการอพยพตั้งถิ่นฐานของคนไทยโซ่งในหมู่บ้านคอนทราย จังหวัดนครปฐม โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการย้ายถิ่นของชาวลาวทรงดำว่าถูกกวาดต้อนเข้ามาช่วงพ.ศ.2322 เมื่อตีเวียงจันทน์ได้แล้วโดยสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกได้สั่งให้กองทัพเมืองหลวงพระบางไปตีเมืองทันต์และเมืองม่วย สองเมืองนี้ประชาชนเป็นพวกลาวทรงดำอาศัยอยู่ริมเขตแดนญวนซึ่งได้คร่ำลาวทรงดำมาเป็นจำนวนมาก และโปรดฯ ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเพชรบุรี เหตุผลที่พระเจ้ากรุงธนบุรีกวาดต้อนชาวลาวมาจากเวียงจันทน์ก็เพื่อความปลอดภัยของชาวลาวทรงดำ เนื่องจากถิ่นที่อยู่มีดินแดนติดกับเวียดนามและเกิดศึกสงครามบ่อยครั้ง เพราะเคยตกอยู่ในอำนาจการปกครองของทั้งอาณาจักรหลวงพระบาง จีนและเวียดนามจนมีชื่อเรียกว่า “เมืองสามส่วยฟ้า” หรือ “เมืองสามฝ่ายฟ้า” และจากการสัมภาษณ์ นายเรียง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2528 ได้เล่าว่าบรรพบุรุษอพยพมาจากทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองหลวงพระบาง (ผู้ให้สัมภาษณ์เรียกอีกชื่อด้วยว่าเมืองล่อ) ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งขณะนั้นมีสงครามแย่งกันเกิดขึ้น กองทัพไทยไปปราบฮ่อ ฉะนั้นผู้คนก็พยายามหลบหนีจากภัยสงคราม รัชกาลที่ 5 เห็นว่าคนลาวโซ่งมีความขยันขันแข็งในการทำมาหากินจึงให้อพยพเข้ามาตอนเข้ามาบางคนมีทองคำติดตัวมาบางคนก็เอาหิ้งเสียดมกอไผ่

---

<sup>2</sup>บังอร ปิยะพันธุ์ “ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529), ฉ-ง ,198-208.

มาแต่ตัวเข้ามาอยู่ที่เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาประมาณเกือบ 100 ปีมานี้ชาวลาวโง่งได้อพยพออกจากเขาย้อยมาตั้งหลักแหล่งที่ตำบลสระกะเทียม บริเวณใกล้เคียงมีแหล่งน้ำธรรมชาติชื่อ “รากสระกะเทียม” ครั้นอยู่มาในปี จำนวนคนและครอบครัวมากขึ้น ทางราชการจึงตั้งเป็นหมู่บ้านให้ชื่อว่า “บ้านคอนทราย” แต่ราษฎรโดยทั่วไปเรียกว่า “บ้านรากสระกะเทียม” ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา

ส่วนงานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชนชาวไทยโง่ง จังหวัดนครปฐม ในสาขาอื่นๆ ที่สำรวจพบมีอีก 4 สาขาวิชาประกอบด้วย สาขาภาษาศาสตร์ สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาและสาขาไทยคดีศึกษา ได้แก่

ผลงานการศึกษาสาขาภาษาศาสตร์ ส่วนใหญ่วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสาขาดังกล่าวเป็นงานวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์เช่น ผลงานการศึกษาของกาญจนา พันธุ์คำ<sup>3</sup> เรื่อง “ลักษณะเฉพาะทางด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม” ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าลักษณะทางด้านเสียงของภาษาข่อยทั้งสี่ภาษาคือ ภาษาลาวโง่ง ลาวครั้ง ลาวใต้ ลาวเวียง มีทั้งที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน ลักษณะของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวใต้กับภาษาลาวเวียงคล้ายคลึงกันมากที่สุด และแตกต่างจากลักษณะเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวโง่ง ภาษาลาวครั้งอย่างชัดเจน จำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกต์ในภาษาลาวโง่ง ลาวใต้และลาวเวียงมี 6 หน่วยเสียงเท่ากัน ส่วนในภาษาลาวครั้งมี 5 หน่วยเสียง ลักษณะของเสียงพยัญชนะและเสียงสระในภาษาข่อยทั้ง 4 ภาษามีความคล้ายคลึงกันมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาษาไทยมาตรฐานก็จะพบว่ามีลักษณะเสียงวรรณยุกต์ต่างกัน แต่ลักษณะเสียงพยัญชนะและสระคล้ายกัน

ผลงานการศึกษาสาขาศึกษาศาสตร์ สำหรับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสาขานี้ส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการผสมผสานทางวัฒนธรรมรวมถึงภูมิปัญญาของชาวบ้าน ตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดเช่น ผลงานการศึกษาของธิดา ชมพูนิช<sup>4</sup> ศึกษาเรื่อง “การศึกษาศิลปหัตถกรรมไทยโง่งในจังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าด้านหัตถกรรมที่เกี่ยวกับงานไม้ไผ่ นั้นชาวไทยโง่งนิยมนำไม้ไผ่ลำมะลอกมาใช้ในการจักสานมากกว่าไม้ไผ่ชนิดอื่น งานไม้ไผ่ทุกชิ้นมีการถักทอประกอบอย่างละเอียดประณีต ด้านหัตถกรรมนั้นชาวไทยโง่งนิยมใช้ผ้าสีดามาทำ

<sup>3</sup>กาญจนา พันธุ์คำ, “ลักษณะเฉพาะทางด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), ง-จ, 123-139.

<sup>4</sup>ธิดา ชมพูนิช, การศึกษาศิลปหัตถกรรมไทยโง่งในจังหวัดนครปฐม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2539), 4.

เครื่องใช้ทุกชนิดและตกแต่งลวดลายบนผ้าสีดำนั้นด้วยการเย็บเศษผ้าสีเปะเป็นลายดอกไม้แบบเรขาคณิต ปักด้วยเส้นไหมสีและประดับด้วยเลื่อมหรือกระจกตรงกลางของลาย สีที่ใช้แต่งมีสีแดง สีส้ม สีขาวเป็นส่วนใหญ่ การตัดเย็บจะเย็บด้วยมือและต่อประกอบตะเข็บตรงๆ ส่วนด้านหัตถกรรมเกี่ยวกับงานไม้ไทยช่างใช้ไม้บริเวณพื้นที่ที่อยู่อาศัยมาทำของใช้และสร้างเป็นบ้านเรือนอย่างง่าย ๆ

ผลงานการศึกษาด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สำหรับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหรือผลงานการศึกษาด้านนี้มีมากที่สุดและเน้นการศึกษาเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ความเชื่อ อาชีพและการละเล่นเป็นสำคัญเช่น ผลงานการศึกษาของเรณู เหมือนจันทร์เชษฐ์ เรื่อง “การศึกษาอิทธิพลของความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวไทยโชน่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีศึกษาหมู่บ้านแหลมกระเจา 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม” ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยโชน่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีการสืบทอดและสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมแต่มีการพัฒนาปรับตัวให้เข้ากับสมัยใหม่ ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยผลักดันทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ลักษณะการปรับตัวดังกล่าวโดยทั่วไปสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตซึ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์

ผลงานการศึกษาด้านไทยคดีศึกษา สำหรับผลงานการศึกษาด้านนี้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มาอยู่อาศัยในไทย เช่น ผลงานการศึกษาของพจนีย์ กงตาล เรื่อง “นาฏกรรมบนลานขวง : การฟ้อนแคนของชาวไทยโชน่งในจังหวัดนครปฐม” ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการฟ้อนแคนเป็นกิจกรรมที่ชาวไทยโชน่งให้ความสำคัญเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากการจัดให้มีการละเล่นนาฏกรรมบนลานขวงเป็นประจำทุกปี โดยมีชาวไทยโชน่งและผู้สนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมากช่วยให้การสืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนแคนยังคงมีอยู่ต่อไป

จากการพิจารณาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนชาวไทยโชน่งจังหวัดนครปฐมดังที่กล่าวมาข้างต้น หากวิเคราะห์ผลงานดังกล่าวแล้วจะพบข้อจำกัดบางประการ

<sup>5</sup>เรณู เหมือนจันทร์เชษฐ์, “การศึกษาอิทธิพลของความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของชาวไทยโชน่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีศึกษาหมู่บ้านแหลมกระเจา 2 ตำบลลำลูกบัว อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541), ง, 186-194.

<sup>6</sup>พจนีย์ กงตาล, “นาฏกรรมบนลานขวง : การฟ้อนแคนของชาวไทยโชน่งในจังหวัดนครปฐม” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2545), ก-ข, 168-170.

ก็คือถ้าเป็นในส่วนของผลงานการวิจัยในมิติประวัติศาสตร์ซึ่งพบเพียงเรื่องเดียวของบังอร ปิยะพันธุ์ เรื่อง“ประวัติศาสตร์ของชุมชนลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น”นั้น วิเคราะห์ได้ว่า งานวิจัยดังกล่าวมีการใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาจริง แต่ขอบเขตของการศึกษา ในด้านเวลาได้กำหนดเฉพาะในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเท่านั้น หน่วยการศึกษาก็ไม่ใช่ ระดับท้องถิ่น ผลการศึกษาจึงให้ภาพในมุมมองกว้างยังไม่ใช่การศึกษาวิจัยในมิติประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น ส่วนผลงานการวิจัยในสาขาอื่นๆ ทั้ง 4 สาขา คือ สาขาภาษาศาสตร์ สาขาศึกษาศาสตร์ สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาและสาขาไทยคดีศึกษาที่นำมากล่าวอ้างถึงในข้างต้น พบว่า ผลงานการศึกษาสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามีปริมาณเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ชุมชนไทยโข่งมากที่สุด แต่หากได้วิเคราะห์ผลงานจะพบว่า ไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการ ของชุมชนผ่านประสบการณ์ด้านต่างๆ ในการศึกษา ส่งผลให้องค์ความรู้ที่ได้รับเป็นเพียงการ สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการด้านใดด้านหนึ่งที่ผู้จัดทำสนใจและดำเนินการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น การ เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ จึงไม่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีการสะท้อน ให้เห็นพัฒนาการในแต่ละด้านเป็นภาพรวมในมุมมองกว้างซึ่งภาพของชุมชนชาวไทยโข่งที่ได้จะเป็น ภาพนิ่ง ขาดการเคลื่อนไหว เพราะจะเน้นการศึกษาชุมชนไทยโข่งในสภาพปัจจุบัน โดยถ่ายทอด หรือสะท้อนให้เห็นเพียงว่าอดีตเป็นอย่างไร ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงช่วงเปลี่ยนผ่านและความคลี่คลาย ของชุมชน

อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้ก็มีประโยชน์อย่างยิ่งในด้านการนำ แนวทาง วิธีการนำเสนอ วิธีการศึกษา องค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับงานการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แต่มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์คือในการศึกษาวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนไทยโข่ง หมู่บ้านดอนทรายครั้งนี้ ผู้วิจัยควรมีการศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยอาศัยระเบียบ วิธีการวิจัยทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือในการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผลงานการศึกษา แสดงถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยตั้งประเด็นทางเศรษฐกิจคือ “วิถีการทำมาหากิน” มาเป็นแกนของเรื่องเพื่อเชื่อมโยงไปสู่ประสบการณ์ด้านอื่นๆ สะท้อนให้เห็นถึงประวัติความเป็นมา และการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะช่วงเวลาการเปลี่ยนผ่านและเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของการทำมาหากินของชาวไทยโข่งกับมิติอื่นๆ คือ ด้านการเมืองการปกครอง ด้าน สังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยภายในและภายนอกที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง รวมถึงการ ปรับตัวต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งผลงานการศึกษาที่ได้จะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีส่วนช่วยสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นหรือชุมชน ตลอดจนสร้างความเข้าใจ ในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยโข่งหมู่บ้านดอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัด นครปฐม ให้กับทุกคนในสังคมผ่านมิติประวัติศาสตร์

### ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549
3. เพื่อศึกษาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของชุมชนชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายที่มีผลก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนขึ้นในชุมชนหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549
4. เพื่อศึกษาลักษณะการปรับตัวของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในปัจจุบัน

### ขอบเขตของการศึกษา

1. ศึกษาโดยกำหนดกรอบของพื้นที่คือบริเวณหมู่ที่ 9 หมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านนี้มีประมาณ 167 ครัวเรือน ประกอบด้วย 4 ตระกูลใหญ่ในชุมชนคือ ตระกูลสิงห์ทอง ตระกูลสิงห์ล่อ ตระกูลสิงห์คาและตระกูลสิงห์เรือ เป็นชาวไทยโซ่งอาศัยอยู่สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. ศึกษาโดยใช้กรอบของเนื้อหาคือ ประวัติความเป็นมา ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ กับชุมชน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนลักษณะการปรับตัวของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549
3. ศึกษาโดยใช้กรอบของเวลาคือ ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เศรษฐกิจหมู่บ้านคอนทรายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด จากการบุกเบิกพึ่งตนเองในช่วงก่อนปี พ.ศ.2504 เป็นการผสมผสานทางเศรษฐกิจการทำนาและการเลี้ยงโคนมระหว่างพ.ศ.2504-2530และพัฒนาเป็นการขยายตัวของเศรษฐกิจโคนมและความหลากหลายของอาชีพใน พ.ศ.2531-2549

### วิธีการศึกษา

1. การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ประเภทวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้แล้ว ตลอดจนรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นเช่น ประกาศของทางราชการ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการอธิบายประวัติศาสตร์ของชุมชนและบริบทที่เกี่ยวข้อง

## 2. การศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการต่างๆ คือ

2.1 การสังเกต โดยเข้ามีส่วนร่วมในเหตุการณ์ โดยสังเกตวิถีการทำมาหากินวิถีชีวิตของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยสัมภาษณ์ชาวไทยโซ่งที่อาศัยในบ้านคอนทรายระหว่างปีพ.ศ.2504-2549 นอกจากนี้จะสัมภาษณ์พูดคุยกับพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลสระกะเทียมและผู้เกี่ยวข้องที่ทราบเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกที่มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงลักษณะการปรับตัวของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

### ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งอาศัยการค้นคว้าภาคเอกสารและการศึกษาภาคสนาม สำหรับการค้นคว้าเอกสารนั้นพบว่าเอกสารชั้นต้นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมีน้อยมากเนื่องจากบรรพบุรุษชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้จึงพบเพียงเอกสารจากหน่วยงานราชการที่กล่าวถึงชุมชนไว้บ้างเพียงเล็กน้อย ที่สำคัญคือเอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่ที่ 9 บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งบันทึกโดยอาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย แต่เอกสารบางส่วนก็ชำรุดสูญหายเนื่องจากขาดการให้ความสำคัญในการเก็บรักษามาตั้งแต่ต้น ดังนั้นข้อมูลหลักที่สำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมาจากการศึกษาภาคสนามโดยอาศัยการสัมภาษณ์และนำข้อมูลมาใช้

นอกจากนี้ ด้วยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของชุมชนโดยใช้พัฒนาการทางเศรษฐกิจเป็นแกนในการศึกษาที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนไทยโซ่งในช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงคือ จากการบุกเบิกและพึ่งตนเองในช่วงก่อนปีพ.ศ. 2504 เป็นการผสมผสานทางเศรษฐกิจการทำนาและการเลี้ยงโคนมระหว่างพ.ศ.2504-2530และพัฒนาเป็นการขยายตัวของเศรษฐกิจ โคนมและความหลากหลายของอาชีพใน พ.ศ.2531-2549 ดังนั้นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จึงต้องมีความละเอียดในการตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือการวิพากษ์หลักฐานเช่น ผู้วิจัยจะต้องสอบถามถึงอายุของผู้ให้สัมภาษณ์และช่วงอายุที่จดจำเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงผู้วิจัยจะต้องตรวจสอบเหตุการณ์สำคัญต่างๆ และช่วงเวลาที่เกิดขึ้น เช่น การประกอบอาชีพทำนาก่อนการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 การเริ่มเลี้ยงโคนมในหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ.2515 การนำรถไถเข้ามาใช้ในหมู่บ้านแทนวัวเมื่อ พ.ศ.2518 การเริ่มประกอบอาชีพการทำนาถั่ว พ.ศ.2535 เป็นต้น

ทั้งนี้ เหตุการณ์สำคัญต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านคอนทรายจะช่วยย้ำเตือนความทรงจำของผู้ให้สัมภาษณ์ได้และเป็นการตรวจสอบได้ว่าข้อมูลที่ได้นั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด แต่ทั้งนี้การใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ก็เป็นเพียงข้อมูลที่ได้จากความทรงจำของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนซึ่งจดจำเรื่องราวต่างๆที่ผ่านมาได้ไม่ครอบคลุมทุกเรื่อง ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยการสัมภาษณ์ผู้รู้หลายๆ ท่าน ทั้งที่เป็นผู้อาวุโสในชุมชนที่เป็นชาวไทยโซ่งดั้งเดิมและผู้อาวุโสจากหมู่บ้านอื่นที่อพยพมาอยู่อาศัย รวมถึงสัมภาษณ์คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้าน บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องเช่น คนในชุมชนใกล้เคียง เป็นต้น ผู้วิจัยจึงต้องใช้เวลาและงบประมาณพอสมควรในการเดินทางไปสัมภาษณ์

### แหล่งข้อมูล

1. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตวังท่าพระและพระราชวังสนามจันทร์
2. หอสมุดกลางสถาบันวิทยบริการ หอสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร
4. หอสมุดแห่งชาติและหอจดหมายเหตุแห่งชาติ
5. จากการสัมภาษณ์ชาวไทยโซ่งหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่อาศัยอยู่ในและภายนอกหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

### ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านถึงปัจจุบัน
2. ได้ทราบพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549
3. ได้ทราบปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายที่มีผลก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนขึ้นในชุมชนหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ระหว่างปี พ.ศ.2504-2549
4. ได้ทราบลักษณะการปรับตัวของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในปัจจุบัน
5. ผลการศึกษาวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานของรัฐ/เอกชนหรือผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยโซ่งในอนาคตต่อไป

## บทที่ 2

### สภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม ของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายก่อนปี พ.ศ.2504

ปัจจุบันชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย เป็นที่รู้จักกันดีของชุมชนโดยรอบหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทั้งในด้านลักษณะกายภาพ โดยมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรมและมีที่ดอนดินทรายในบางส่วนเหมาะแก่การสร้างบ้านเรือน นอกจากนี้ยังมีเอกลักษณ์เฉพาะในด้านลักษณะประชากรคือ เป็นหมู่บ้านแห่งเดียวของตำบลสระเกษที่มีชาวไทยโซ่งอพยพมาตั้งถิ่นฐานสืบเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน จึงทำให้มีลักษณะสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์โดยมีวัฒนธรรมเป็นมรดกตกทอดสืบมาแต่โบราณ ตลอดจนยังคงรักษาแบบแผนทางวัฒนธรรมไว้ได้ซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างยิ่ง แต่สิ่งหนึ่งที่กล่าวได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดในชุมชนแห่งนี้ก็คือความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจหรือ “วิถีการทำมาหากิน” อันเป็นผลมาจากปัจจัยด้านต่างๆ ที่เข้ามากระทบและมีอิทธิพลต่อชุมชน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ก็มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายระหว่างปีพ.ศ.2504-2549 เป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องกล่าวถึง เนื่องจากเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะเชื่อมโยงให้เกิดความเข้าใจในพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นเนื้อหาในบทที่ 2 นี้จึงกล่าวถึงสภาพทั่วไป ประวัติความเป็นมา พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายก่อนปี พ.ศ.2504 เป็นสำคัญ

## สภาพทั่วไป

สภาพทั่วไปของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จังหวัดนครปฐม ที่จะนำเสนอในบทนี้ประกอบด้วย สภาพภูมิศาสตร์และเอกลักษณ์ของชุมชน ลักษณะประชากร สถานที่สำคัญ และระบบสาธารณูปโภค ทั้งนี้การศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายก็เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจกับประวัติศาสตร์ของชุมชน โดยเฉพาะในแง่มุมมองของพัฒนาการทางเศรษฐกิจชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายทั้งแบบดั้งเดิม ช่วงเปลี่ยนผ่านและการก้าวสู่สมัยปัจจุบัน

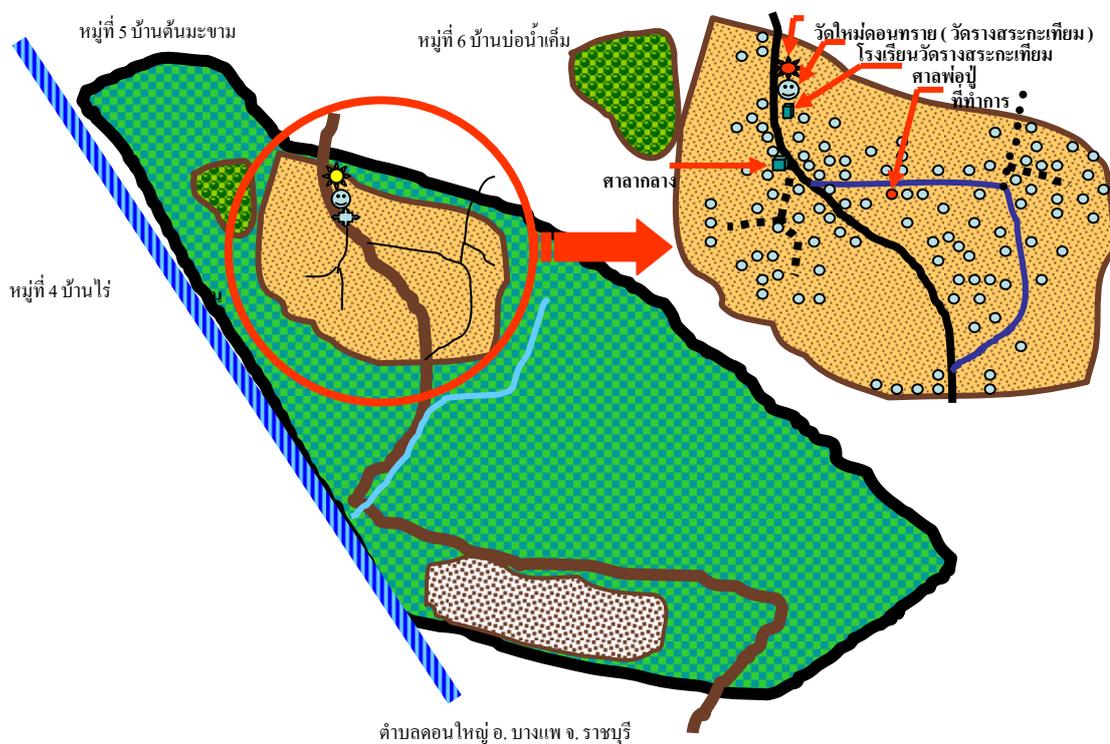
### สภาพทางภูมิศาสตร์และเอกลักษณ์ของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย

หมู่บ้านคอนทรายตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 9 ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม โดยทิศเหนือติดต่อกับหมู่ที่ 5 บ้านต้นมะขามและหมู่ที่ 6 บ้านบ่อน้ำเค็มของตำบลสระกะเทียม ทิศตะวันออกติดต่อกับหมู่ที่ 12 บ้านหมู่ใหญ่ ตำบลสระกะเทียม ทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ที่ 4 บ้านไร่ ตำบลสระกะเทียม และทิศใต้ติดต่อกับตำบลคอนใหญ่ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี ภายในหมู่บ้านมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตรกรรม จึงส่งผลให้ชาวบ้านประกอบอาชีพการทำนามาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและมีที่คอนดินทรายในบางส่วน ซึ่งไม่เหมาะกับการเกษตรกรรมแต่ชาวบ้านสามารถใช้พื้นที่คอนดินทรายดังกล่าวให้เป็นประโยชน์ได้ด้วยการใช้พื้นที่นั้นปลูกสร้างบ้านเรือนแทน สำหรับลำคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้านคอนทรายและมีประโยชน์ต่อการเป็นน้ำใช้ในการเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนมีเพียงลำคลองเดียว คือ คลองห้วยลึก<sup>1</sup>

ความน่าสนใจของหมู่บ้านนี้ที่ปรากฏในปัจจุบันคือ เป็นหมู่บ้านที่มีอายุกว่า 200 ปีแล้ว โดยชาวไทยโซ่งดั้งเดิมของหมู่บ้านนั้นเชื่อว่าอพยพมาจากแคว้นสิบสองจุไทย ความน่าสนใจอีกประการของหมู่บ้านนี้คือ ชาวไทยโซ่งที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านคอนทรายมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองทั้งด้านการแต่งกาย ภาษา ความเชื่อที่ผสมผสานทั้งพุทธพราหมณ์รวมทั้งการนับถือผีบรรพบุรุษ กล่าวได้ว่าการกระทำทุกอย่างตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายจะมีประเพณีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เช่น ประเพณีการเสนเรือนเพื่อเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษโดยทุกบ้านจะมีมุมหนึ่งของบ้านเป็นที่อยู่ของผีบรรพบุรุษเรียกว่า“กะล่อหอง” เป็นต้น การดำรงชีวิตดังกล่าวของชาวไทยโซ่งนั้นจะแตกต่างไปจากคนไทยหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆและยังคงสืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบันได้ รวมถึงวัฒนธรรมดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างยิ่งถึงแม้ว่าในปัจจุบันวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตบางส่วนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามปัจจัยที่เข้ามากระทบและความเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจหรือ“วิถีการทำมาหากิน” ซึ่งภาพที่ปรากฏเด่นชัดคือมีการเปลี่ยนแปลงจากการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนสู่การประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักผสมผสานกับการประกอบอาชีพอื่นๆ เช่น การทำงานรับจ้างภายนอกชุมชน ปัจจุบันภายในชุมชนแห่งนี้มีชาวไทยโซ่งอาศัยอยู่จำนวน 167 ครัวเรือน ประกอบด้วย 4 ตระกูลใหญ่ในชุมชน คือ ตระกูลสิงห์ทอง ตระกูลสิงห์หล่อ ตระกูลสิงห์คำ และตระกูลสิงห์เรือง<sup>2</sup>

<sup>1</sup>อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้าน,“เอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่ที่ 9 บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม,”(ม.ป.ท.,ม.ป.ป.).(อัคราเนนา)

<sup>2</sup>เรื่องเดียวกัน.



ภาพที่ 1 แผนที่แสดงลักษณะที่ตั้ง อาณาเขตและสถานที่สำคัญของหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกระเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม  
ที่มา: อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้าน, “เอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่ที่ 9 บ้านคอนทราย ตำบลสระกระเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม,” (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (อัคร์สำเนา)



ภาพที่ 2 การแต่งตัวของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายขณะร่วมการทำพิธีเสนเรือน  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 4 มีนาคม 2550.



ภาพที่ 3 การทำพิธีเส่นเรือนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 4 มีนาคม 2550.

### ประชากร

จากการสำรวจประชากรของหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในปีพ.ศ.2549 พบว่ามีประชากรอาศัยอยู่ทั้งสิ้นจำนวน 167 ครัวเรือน จำนวน 621 คน เป็นเพศชายจำนวน 324 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 297 คน ครอบครัวยุคใหม่เป็นตระกูลดั้งเดิม ประกอบด้วยตระกูลสิงห์ทองจำนวน 38 ครัวเรือน ตระกูลสิงห์ล่อจำนวน 35 ครัวเรือน ตระกูลสิงห์คำจำนวน 26 ครัวเรือนและตระกูลสิงห์เรืองจำนวน 32 ครัวเรือน นอกจากนั้นเป็นตระกูลใหม่ที่เพิ่งเข้ามาภายหลังและพูดภาษาไทยได้เช่น ตระกูลอ้อยอารีย์จำนวน 4 ครัวเรือน ตระกูลกันแสงจำนวน 3 ครัวเรือน ส่วนที่เหลือเป็นตระกูลอื่นๆ ที่พูดภาษาไทยไม่ได้แต่พอฟังภาษาไทยโซ่งรู้เรื่องอีกจำนวน 29 ครัวเรือน<sup>3</sup>

### สถานที่สำคัญของชุมชน

สถานที่สำคัญของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีอยู่หลายแห่งแต่สถานที่ที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ<sup>4</sup>

1. วัดใหม่คอนทราย วัดนี้เป็นวัดประจำหมู่บ้านคอนทรายเดิมมีชื่อว่า“วัดรางสระกะเทียม”

<sup>3</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>4</sup> เรื่องเดียวกัน.

เพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่นเดิมที่เข้ามาอยู่ ต่อมาทางคณะกรรมการวัดเห็นว่าชื่อวัดไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับชื่อของหมู่บ้านจึงเปลี่ยนชื่อวัดเสียใหม่เป็น“วัดใหม่คอนทราย” โดยวัดเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนพิธีทางธรรมให้กับชาวบ้าน ในช่วงวันพระและวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะมีชาวบ้านมาถือศีลและฟังธรรมเป็นประจำซึ่งโดยปกติชาวบ้านก็ใส่บาตรทำบุญทุกเช้าอยู่แล้ว



ภาพที่ 4 วัดใหม่คอนทราย (วัดรางสระกะเทียม) เป็นวัดประจำหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

2. โรงเรียนวัดรางสระกะเทียม เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านชื่อโรงเรียนตั้งตามชื่อของวัดที่เป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนมาโดยตลอด เดิมที่หมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีสถานที่ศึกษาเล่าเรียนได้อาศัยศาลาวัดเป็นสถานที่ในการศึกษาเล่าเรียนมาก่อน



ภาพที่ 5 โรงเรียนวัดรางสระกะเทียมเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

3.ศาลพ่อปู่ขาว เป็นศาลประจำหมู่บ้านทุกปีชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจะมีการรวมตัวร่วมกันประกอบพิธีการทำบุญเลี้ยงศาลประจำปี



ภาพที่ 6 ศาลพ่อปู่ขาว เป็นศาลประจำหมู่บ้านคอนทราย

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

### ระบบสาธารณูปโภค

ระบบสาธารณูปโภคของหมู่บ้านคอนทรายได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เดิมต้องใช้ตะเกียงน้ำมันแก๊สและตะเกียงเจ้าพายุในการดำรงชีพ ได้เปลี่ยนมาเป็นการใช้ไฟฟ้าแทนในปัจจุบัน

เดิมถนนของหมู่บ้านเป็นดินและคับแค้นเพราะในอดีตนั้น ส่วนใหญ่จะใช้การเดินทางด้วยเท้าและใช้รถจักรยานเป็นพาหนะเท่านั้น ต่อมาจึงได้มีการขยายถนนออกเพื่อให้รถบรรทุกสามารถวิ่งเข้าออกภายในหมู่บ้านได้เพื่อเก็บผลผลิตคือ ข้าว ออกไปจำหน่ายซึ่งส่วนใหญ่จะมีเต้าแก่ม้าซื้อถึงบ้านทำให้แต่ละครอบครัวที่ทำนาจึงต้องปลูกสร้างขุ้งฉางเพื่อเก็บข้าวไว้ขายในคราวจำเป็น หลังฤดูเก็บเกี่ยว ในปัจจุบันถนนมีความกว้างมากขึ้นและมีการลาดยางมะตอยตลอดทั้งสายผ่านหมู่บ้าน เพื่อให้การเดินทางสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ส่วนเส้นทางการเดินทางจากตลาดนครปฐมมายังหมู่ที่ 9 บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ระยะทางประมาณ 21 กิโลเมตร มีรถโดยสารเดินทางจากตลาดบริเวณหน้าองค์พระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐมเข้าหมู่บ้านคือ รถเมล์ขาวใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง หากเดินทางจากบริเวณถนนสายนอกของตัวอำเภอเมืองนครปฐมก็สามารถขึ้นรถโดยสารสายกรุงเทพฯ-ดำเนิน กรุงเทพฯ-ราชบุรีได้เพื่อเดินทางสู่หมู่บ้านแต่ต้องไปต่อรถเครื่องรับจ้างเพื่อเข้าสู่บ้านคอนทรายใช้เวลาประมาณ 50-60 นาที

น้ำอุปโภคและบริโภค เดิมเคยใช้น้ำจากบ่อที่ขุดเก็บกักน้ำไว้ใช้และน้ำจากบ่อที่วัด ต่อมาหันมาใช้น้ำประปาที่แต่ละครัวเรือนจะจ้างช่างมาขุดเจาะเพื่อสะดวกในการใช้ โดยใช้แบบ คันโยกซึ่งปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้ว แต่ยังมีสถานที่ที่เคยขุดเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ให้เห็นบ้างเพราะ เมื่อก่อนจะขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลกันเกือบทุกครัวเรือน ปัจจุบันเมื่อเปลี่ยนมาเป็นการบริหารงานของ อบต. ระบบน้ำจึงถูกส่งมาจากส่วนกลาง ทำให้ชาวบ้านมีความสะดวกสบายมากขึ้น<sup>5</sup>

### ประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายก่อนปี พ.ศ.2504

การศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายก่อนปีพ.ศ.2504 จะให้ความสำคัญกับภูมิหลังหรือประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวไทยโซ่ง 2 ประเด็น คือ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่งในประเทศไทยและประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่งในหมู่บ้านคอนทราย ทั้งนี้การได้ทำความเข้าใจกับภูมิหลังด้านชาติพันธุ์ ภูมิหลัง ด้านสถานที่หรือพัฒนาการของท้องถิ่นที่ศึกษาในยุคดั้งเดิมนั้นจะช่วยให้มองเห็นชุมชนในช่วงเวลา ต่อมาได้ย่อมมีพลวัต

### ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่งในประเทศไทย

**ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์** ชาวไทยโซ่งเป็นชนชาติไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกัน หลายชื่อ อาทิ ลาวโซ่ง ไทดำ ไตดำ ผู้ไทยดำ ไทยทรงดำ ไทยโซ่ง ลาวเซ่ง ลาวช่วงดำและ ลาวทรงดำที่เรียกชื่อว่า “โซ่ง” คงเรียกตามเสื้อผ้าที่นุ่งห่มเพราะชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ คำว่า “โซ่ง” แผลงมาจาก “ส้วง” ซึ่งแปลว่า “กางเกง” ดังนั้น “โซ่งดำ” จึงหมายถึง “ชาวผู้ใดที่นุ่งกางเกงดำ” ต่อมาคำว่า “ดำ” หายไปจึงเหลือแต่คำว่า “โซ่ง” แต่ที่เรียกกันว่า “ลาวโซ่ง” นั้น สันนิษฐานได้ 2 ทางคือ คงเป็นเพราะคนไทยเหล่านี้ได้อพยพมาจากดินแดนส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรลาวจึง เรียกว่า “ลาวโซ่ง” ข้อสันนิษฐานอีกทางหนึ่งคงเกิดจากความนิยมในการเรียกชื่อผู้ที่มาจากถิ่นอื่น หรืออพยพเข้ามาอยู่ใหม่ว่า “ลาว” เช่น ลาวเวียง ลาวพวน ไทยโซ่งเมื่อได้อพยพมาอยู่ที่เมืองเพชรบุรี จึงได้รับการเรียกชื่อว่า “ลาว” ไปด้วย<sup>6</sup>

<sup>5</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 1 มกราคม 2551.(2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์ นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 19 มีนาคม 2550.

<sup>6</sup>นิพนธ์ เสนาพิทักษ์, “ผู้ไทยโซ่ง,” ใน สารานุกรมไทย (กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2523), 19.

ในรายงานการวิจัยฉบับนี้ จะเรียกชนกลุ่มนี้ว่า“ไทยໄຮ່ງ” ซึ่งตรงกับภาษาทางราชการที่ไม่ใช้คำว่า“ลาว”นำหน้าชื่อเผ่าพันธุ์ไทยแต่จะใช้คำว่า“ไทย” กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทในประเทศไทยเช่นเดียวกับคำว่าไทยพวน ไทยย้อ เป็นต้น แต่ทั้งนี้ชาวบ้านทั่วไปก็ยังนิยมใช้คำว่า“ลาวໄຮ່ງ”เรียกขานกันอยู่

**ถิ่นฐานเดิม** ไทยໄຮ່ງหรือไทยทรงดำหรือลาวໄຮ່ງเป็นกลุ่มชาติพันธุ์โบราณกลุ่มหนึ่ง ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยมาเป็นเวลากว่า 200 ปี ตั้งแต่สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยเชื่อว่าเป็นเพราะเกิดศึกสงครามบ่อยครั้งและยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีรวมถึงวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเหนียวแน่น มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในบริเวณแคว้นสิบสองจุไทซึ่งมีที่ตั้งในแถบแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง ปัจจุบันอยู่ในเขตเวียงคานเหนือเชื่อมต่อกับลาวและจีนตอนใต้ ชาวไทยໄຮ່ງหรือลาวໄຮ່ງหรือไทยทรงดำมีชื่อเดิมเรียกกันว่าไทดำหรือ“ผู้ไทดำ”(BLACK TAI) ทั้งนี้เพราะนิยมใส่เสื้อสีดำล้วน ซึ่งแตกต่างกับกลุ่มคนไทยที่อยู่ใกล้เคียงกันเช่น“ไทขาว”หรือ“ผู้ไทขาว”(WHITE TAI) ซึ่งนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาวและไทแดงหรือ“ผู้ไทแดง”(RED TAI) ชอบใช้สีแดงขลิบและตกแต่งด้วยชายเสื้อสีดำ เป็นต้น ไทดำกลุ่มนี้ได้ถูกกวาดต้อนเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น คนไทยภาคกลางเรียกกันว่า“ลาวทรงดำ”เพราะเข้าใจว่าเป็นพวกเดียวกับลาวและอพยพเข้ามาพร้อมกันกับลาวกลุ่มอื่นๆ ต่อมาชื่อเดิมได้หดหายลง คำว่า“ดำ”หายไป นิยมเรียกกันในปัจจุบันว่า“ลาวทรง”หรือ“ลาวໄຮ່ງ” จนบางครั้งไม่รู้ว่ลาวໄຮ່ງนี้ก็คือพวกไทดำนั่นเอง<sup>7</sup>

**การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย** ไทยໄຮ່ງอพยพเข้าสู่ประเทศไทยด้วยเหตุผลทางสงครามหลายครั้งโดยอพยพผ่านลงมาทางเวียงคานตอนเหนือ ลาวและเข้าสู่ประเทศไทยในที่สุดการอพยพของชาวไทยໄຮ່ງเริ่มตั้งแต่สมัยธนบุรีจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ทั้งนี้ด้วยในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้นไทยมีอำนาจเหนือดินแดนล้านช้างและสิบสองจุไทจึงเกิดการอพยพดังนี้

ครั้งที่ 1 ราวพ.ศ.2321สมัยกรุงธนบุรี เจ้านครเวียงจันทน์ได้กระทำการอันหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ดังนั้นสมเด็จพระเจ้าตากสินหรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (รัชกาลที่ 1 จักรีวงศ์) เมื่อครั้งที่ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระมหากษัตริย์ศึกพร้อมด้วยพระสุรสีห์พิฆณูราชิราชคือ พระอนุชาธิราช ให้เป็น

<sup>7</sup>วาสนา อรุณกิจ, “พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวໄຮ່ງ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), 2.

<sup>8</sup>สุมิตร ปิติพัฒน์และคนอื่นๆ, ลาวໄຮ່ງ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), 2.

แม่ทัพยกกำลังกองทัพขึ้นไปตีเมืองนครเวียงจันทร์ในปีพ.ศ.2321 ครั้นต่อมาปีพ.ศ.2322กองทัพเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกกำหนดให้กองทัพเมืองหลวงพระบางยกกำลังไปตีเอาเมืองม่วย เมืองตัน ซึ่งเป็นเมืองของผู้ไทดำตั้งอยู่เขตเมืองญวนเหนือแล้วกวาดต้อนครอบครัวลาวเวียงจันทร์ ผู้ไทดำมายังประเทศไทยโดยให้ลาวเวียงจันทร์ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ สระบุรี ราชบุรี และจันทบุรี ส่วนผู้ไทดำให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองเพชรบุรี สันนิษฐานว่าอยู่ที่หนองปรัง(หมู่บ้านหนองเลา) อำเภอยะโฮ่ย<sup>9</sup>

ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2335 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์ พวกเมืองแกลง เมืองพวน แข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทร์ เจ้าเมืองเวียงจันทร์ยกทัพไปตี ได้ผู้ไทดำและลาวพวนลงมายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก โปรดฯ ให้ส่งผู้ไทดำ (ลาวโซ่ง) ไปตั้งอยู่ที่เมืองเพชรบุรี ลาวพวนให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่กรุงเทพฯ<sup>10</sup>

ครั้งที่ 3 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 หัวเมืองบางหัวเมืองที่ขึ้นต่อเมืองหลวงพระบาง เกิดการแข็งเมืองกระด้างกระเดื่องขึ้น ในปี พ.ศ. 2371 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แม่ทัพยกกองทัพไปปราบเมืองแกลงและได้ครอบครัวผู้ไทดำลงมาไว้ที่กรุงเทพฯ<sup>11</sup>

ครั้งที่ 4 ในปี พ.ศ. 2379 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เช่นเดียวกัน เมืองหิ้ม (ฮิม) เมืองคอย เมืองควรร ได้แข็งข้อต่อเมืองหลวงพระบาง เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ แต่งตั้งให้ท้าวพระยาคุมกองทัพขึ้นไปตีและจับได้ผู้ไทดำ(ลาวโซ่ง) ลงมาถวายที่กรุงเทพฯ ซึ่งโปรดเกล้าฯให้ไปไว้ที่เมืองเพชรบุรีอีก<sup>12</sup>

ครั้งที่ 5 อีกสองปีต่อมาในปีพ.ศ. 2381 เจ้าอุปราช เจ้าราชวงศ์ เจ้านายทางเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทร์เกิดวิวาทกันลงมากรุงเทพฯ เจ้าราชวงศ์จึงได้คุมผู้ไทดำลงมากรุงเทพฯ ผู้ไทดำ (ลาวโซ่ง) ที่นำมาไว้ในจังหวัดเพชรบุรีในรัชกาลที่ 3 นั้น ให้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ ตำบลท่าแร่ ตำบลบ้านแหลม แต่เนื่องจากผู้ไทดำชอบอาศัยอยู่ที่ดอนต่อมาจึงได้อพยพไปอยู่ที่อำเภอยะโฮ่ย<sup>13</sup>

ครั้งที่ 6 ในปี พ.ศ.2407 เกิดความระส่ำระสายในแคว้นตั้งเกี้ยว แคว้นสิบสองจุไทและลาวเหนือ พวกจีนฮ่อจึงบุกเข้ามาก่อวุ่นในแถบลุ่มแม่น้ำดำ แม่น้ำแดงและที่ราบสูงเตรินนินห์ ในช่วงระหว่างแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมืองฝ้ายเหนือ คือ

---

<sup>9</sup>สมทรง บุรุษพัฒน์ , การเล่นคอนของลาวโซ่งที่บางกุ่ม ( นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524), 7.

<sup>10</sup>สิริ พึ่งเดช ,ประวัติผู้ไททรงดำ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา,2519),39-40.

<sup>11</sup>เรื่องเดียวกัน,40-41.

<sup>12</sup>เรื่องเดียวกัน,42.

<sup>13</sup>เรื่องเดียวกัน,43.

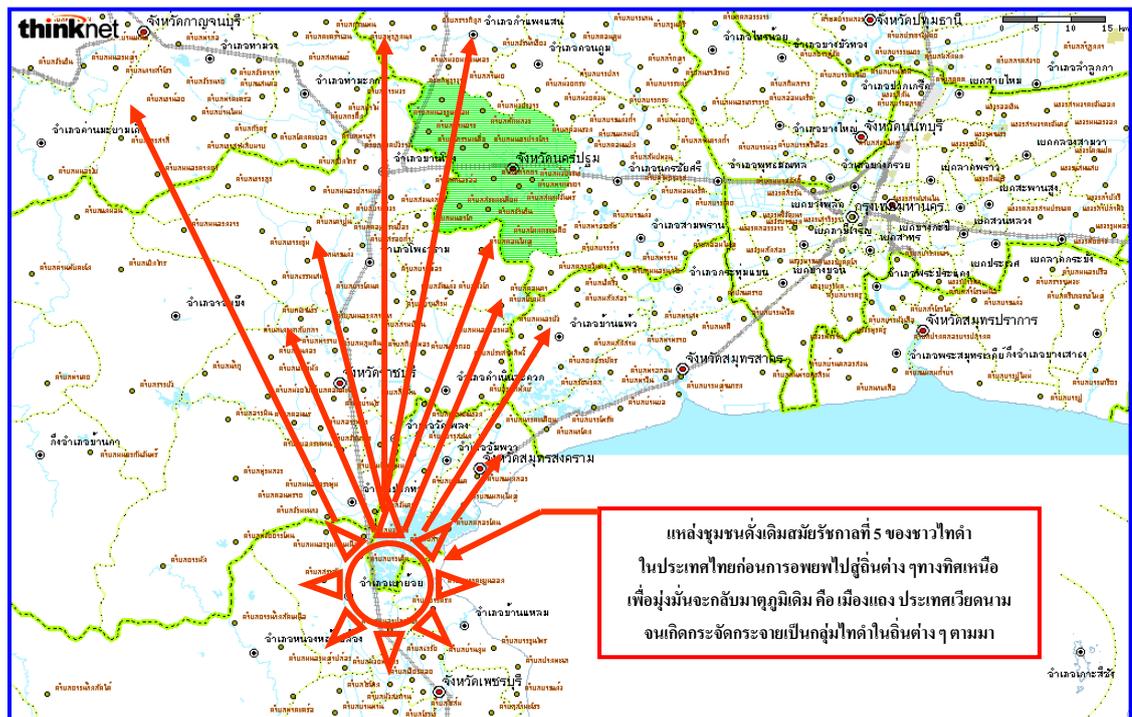
หลวงพระบางและเวียงจันทร์ถูกจีนฮ่อบุกเข้าโจมตี เจ้าหัวเมืองฝ่ายเหนือได้ขอความช่วยเหลือมายังกรุงเทพฯ ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งกองทัพไปปราบจีนฮ่อในปี พ.ศ. 2421 และได้นำครอบครัวชาวไทดำ(ลาวโซ่ง)เข้ามาในราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2430 ทั้งนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี จัดกองทัพขึ้นไปปราบอีกครั้ง ภายหลังที่พวกจีนฮ่อแตกหนีไปแล้ว จึงได้ยกทัพกลับกรุงเทพฯ ในราวพ.ศ.2430และนำครอบครัวไทดำ(ลาวโซ่ง)อพยพเข้ามาอยู่ในเพชรบุรีอีกครั้งเป็นรุ่นสุดท้าย ภายหลังกลุ่มชาวไทดำ(ลาวโซ่ง) กลุ่มต่างๆ จึงได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ในที่ต่างๆ กระจายกระจายไปทั่วเช่น ราชบุรี นครปฐม กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก ฯลฯ<sup>14</sup>

ในที่นี้ อาจกล่าวได้ว่าถิ่นฐานเดิมของชาวไทยโซ่งในประเทศไทยคือ จังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้เพราะลักษณะทางภูมิประเทศเป็นป่าเขาสมบูรณ์ มีลำธารน้ำท่วมไม่ถึง ซึ่งลักษณะภูมิประเทศคล้ายกับภูมิประเทศบ้านเก่าเมืองเดิมคือ เมืองแกลง แคว้นสิบสองจุไทย ต่อมาเมื่อไม่มีการควบคุมบริเวณที่อยู่อาศัยของชาวไทยโซ่งและมีการให้โอกาสชาวไทยโซ่งได้หาที่อยู่อาศัยตามความพอใจ ชาวไทยโซ่งซึ่งไม่ชอบพื้นที่ลุ่มอยู่แล้ว ประกอบกับบริเวณที่อยู่อาศัยบริเวณดังกล่าวขาดแคลนไม้ในการสร้างบ้านเรือน จึงได้อพยพเคลื่อนย้ายไปยังบริเวณอื่นๆ เป็นจำนวนมากแต่ชุมชนเดิมก็ยังมีชาวไทยโซ่งอยู่อาศัยอีกเป็นจำนวนมากเช่นกัน นอกจากนี้ชาวไทยโซ่งรุ่นแรกๆ ที่ถูกกวาดต้อนเข้ามายังประเทศไทยนั้นต่างก็มีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะกลับไปอยู่อาศัยยังบ้านเกิดเมืองเดิมของตนเองคือ เมืองแกลง จึงได้พยายามรวบรวมพรรคพวกญาติพี่น้องเคลื่อนย้ายออกจากเพชรบุรีเดินทางขึ้นไปทางเหนือของประเทศไทยเพื่อจะไปให้ถึงแคว้นสิบสองจุไทย แต่เนื่องจากการเดินทางในสมัยก่อนเป็นการเดินทางที่ค่อนข้างยากลำบากหลายด้านทั้งด้านเส้นทางคมนาคม อาหารการกิน ดังนั้นในการเดินทางของชาวไทยโซ่งกลุ่มนี้ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เมื่อเข้าสู่ฤดูฝนการเดินทางก็หยุดพักเพื่อทำนาสะสมเสบียงอาหารไว้เดินทางต่อไป ซึ่งการอพยพกลับถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวไทยโซ่งรุ่นแรกๆ จะเดินทางขึ้นเหนือไปเรื่อยๆ จนกระทั่งไทยโซ่งรุ่นแรกๆ ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยได้ล้มหายตายจากไป ไทยโซ่งรุ่นหลังๆ ที่เกิดและโตในประเทศไทยไม่สามารถเดินทางกลับถิ่นฐานเดิมของตนเองได้ ทั้งนี้เพราะขาดผู้เฒ่าผู้แก่ซึ่งเป็นผู้นำทางหรือผู้ที่ชำนาญในการเดินทางกลับถิ่นฐานบ้านเกิด จึงได้ตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่ตามเส้นทางอพยพ นอกจากนี้ยังมีชาวไทยโซ่งบางกลุ่มที่อพยพเคลื่อนย้ายจากจังหวัดเพชรบุรีไปหาที่อยู่ที่ทำกินในเขตจังหวัดใกล้เคียงเช่น ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี สุโขทัย พิษณุโลก ลพบุรี กาญจนบุรี

<sup>14</sup>งามพิศ สัตย์สงวน, สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545), 102-104.

สระบุรี ชุมพร สุราษฎร์ธานี<sup>15</sup>

ปัจจุบันชาวไทยโซ่งที่อยู่อาศัยในไทยต่างก็ถือสัญชาติไทย แต่ยังไม่มีการรู้อย่างแน่ชัดว่าประชากรไทยโซ่งที่อยู่อาศัยในประเทศไทยนั้นมีจำนวนเท่าใดแน่นอน<sup>16</sup>



ภาพที่ 7 แผนที่แสดงแหล่งชุมชนดั้งเดิมสมัยรัชกาลที่ 5 ของชาวไทยดำในประเทศไทยก่อนการอพยพไปสู่ถิ่นต่างๆ เพื่อมุ่งมั่นจะกลับมาตุภูมิเดิมจนเกิดกระจัดกระจายเป็นกลุ่มไทดำในถิ่นต่างๆ ที่มา : อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้าน, “เอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม,” (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (อัคราเนนา)

**ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย**

การอพยพเข้าสู่หมู่บ้านคอนทราย จากการสอบถามจากผู้เฒ่าบ้านคอนทราย ทราบว่า เดิมกลุ่มไทยโซ่งหรือไทดำแห่งนี้ได้อยู่อาศัยที่เมืองเพชรบุรี ต่อมาเมื่อประชากรมีจำนวนมากขึ้น

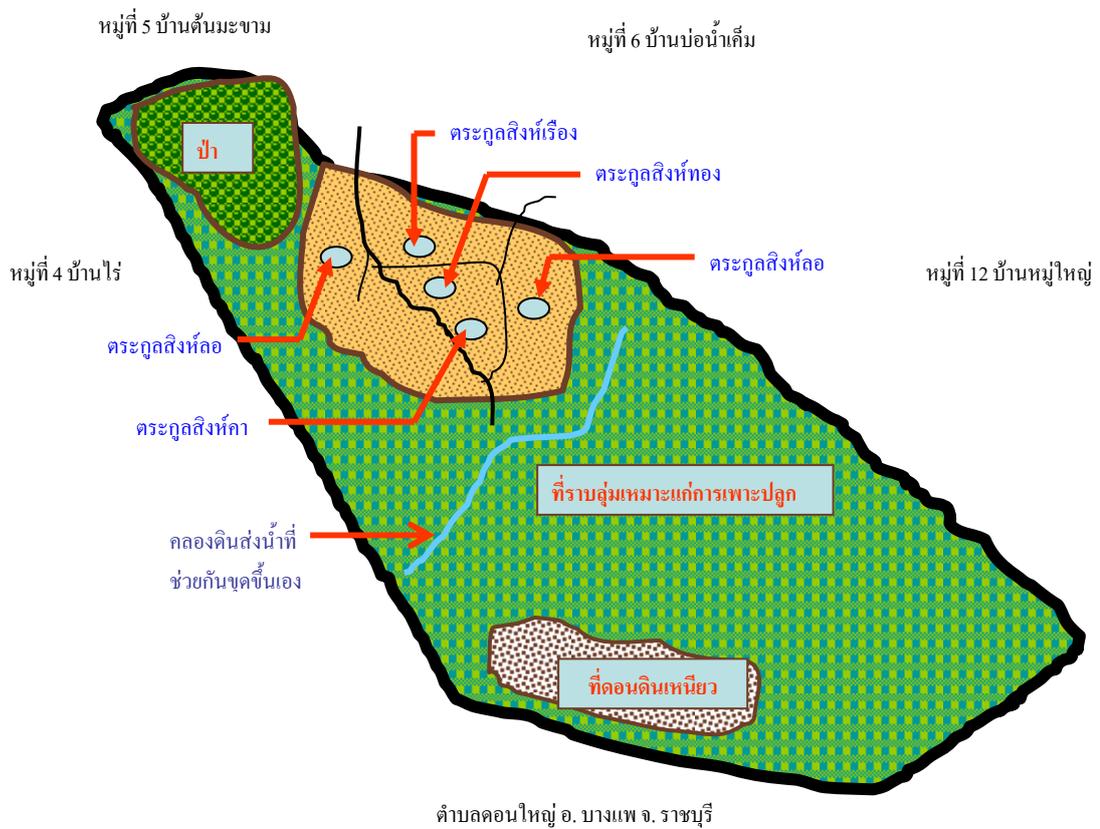
<sup>15</sup>นำพวลย์ กิจรักษ์กุล, การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ประชากร เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของลาวโซ่งในจังหวัดนครปฐม, 29.

<sup>16</sup>อัญชุลี บุรณะสิงห์, “วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยโซ่ง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531), 19-20.

และอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ทำให้พื้นที่ในการทำมาหากินที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อความต้องการและยังขาดแคลนวัสดุในการสร้างบ้านเรือนเช่นไม้ รวมถึงเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่อยากจะเดินทางกลับสู่ภูมิภาคนาเดิม จึงได้ตัดสินใจออกเดินทางกลับไปเมืองแถบในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตนเองโดยการเดินทางเท้าและยานพาหนะที่หาได้เช่น เกวียน มุงหน้าเดินทางสู่ทางทิศเหนือ แต่การที่ต้องเดินทางไกลมากจึงทำให้ผู้ที่รู้ทางส่วนใหญ่ซึ่งมีอายุมากแล้วได้เสียชีวิตลงกลางทางและเมื่อมาเจอพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์แห่งนี้ จึงช่วยกันหักป่าถางพงบุกเบิกเพื่อสร้างเป็นชุมชนขึ้น รวมถึงในสมัยนั้นทางราชการให้ชาวไทยໄໝตั้งถิ่นฐานเป็นคนไทยทำให้ชาวไทยໄໝได้สัญชาติไทยและมีนามสกุลໄໝ ซึ่งໄໝบริเวณนี้ได้เลือกที่จะใช้นามสกุลตามถิ่นฐานเดิมที่เรียกขานในเมืองแถบคือ ตระกูลชิงลอคำ จากคำบอกเล่าต่อกันมาว่าตระกูลชิงลอคำเป็นตระกูลใหญ่ที่ปกครองบ้านเมืองมาก่อนจะมีการอพยพมาอยู่ประเทศไทยและจะสลับสับเปลี่ยนตระกูลขึ้นปกครองเมืองเรื่อยๆ โดยตระกูลใดขึ้นปกครองเมืองก็ให้เดิมคำหลังนามสกุลว่า “คำ” เช่น ชิงลอคำ ชิงเรือคำ เป็นต้น แต่ในการอพยพมาอยู่ในที่แห่งนี้จะประกอบด้วยต้นตระกูล 4 ตระกูลด้วยกันได้แก่ ชิงลอ ชิงเรือ ชิงคาและชิงทอง ต่อมาเมื่อได้รับสัญชาติไทยจึงเปลี่ยนมาเป็นสิงห์ลอ สิงห์เรือ สิงห์คา และสิงห์ทองตามอักษรไทย<sup>17</sup> สำหรับการตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นเริ่มแรกเรียกชื่อว่า “บ้านໄໝ” ต่อมาประชากรมากขึ้นมีการขุดคลองดินส่งน้ำที่ช่วยกันขุดเองจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านรางสระกะเทียม” ภายหลังประชากรเพิ่มมากขึ้นอีกทางราชการจึงตั้งชื่อหมู่บ้านให้ใหม่อย่างเป็นทางการตามลักษณะกายภาพของพื้นที่ที่ໄໝนิยมเลือกปลูกสร้างบ้านเรือน ซึ่งเป็นที่ดอนดินทรายน้ำท่วมไม่ถึงว่า “บ้านดอนทราย” เดิมพื้นที่บริเวณหมู่บ้านนี้เป็นพื้นที่ว่างเปล่าและยังไม่มีใครเข้ามาจับจองໄໝเป็นกลุ่มแรกที่เข้ามายึดครองและบุกเบิกเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนทำนา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเกษตร นอกจากนี้ไม้ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการสร้างบ้านเรือนได้แก่ ไม้ไผ่ ก็มีมากในบริเวณดังกล่าว<sup>18</sup>

<sup>17</sup>(1)สัมภาษณ์นายคง สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 4 มีนาคม 2549. (2)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(4)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.

<sup>18</sup>(1)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(2)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเสียง สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(4)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือ, ชาวบ้านชาวไทยໄໝหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550.



ภาพที่ 8 แสดงการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยโซ่ง 4 ตระกูลใหญ่ในหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม,“ (ม.ป.ท.,ม.ป.ป.). (อัคราณา)

### ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ก่อนปี พ.ศ.2504

การศึกษาลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมก่อนปีพ.ศ.2504 ครั้งนี้ จะให้ความสำคัญกับลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ก่อนปีพ.ศ.2504 โดยมุ่งเน้นสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตด้านการทำมาหากิน ด้านการเมืองการปกครอง ด้านสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งนี้เพราะการได้ทำความเข้าใจกับลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ในช่วงบุกเบิกหรือดั้งเดิมนั้น จะมีส่วนช่วยเฝ้าเห็นพัฒนาการของชุมชนที่ศึกษาในระยะเวลาต่อมาได้อย่างมีพลวัต

### ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวไทยโง่งบ้านคอนทราย<sup>19</sup> พบว่าเศรษฐกิจชุมชนชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายก่อนปีพ.ศ.2504นั้น เป็นช่วงการบุกเบิกและอาชีพหลักของทุกคนคือ “ทำนา” ที่เป็นเช่นนี้เพราะได้รับการปลูกฝังและสืบทอดค่านิยมการทำงานมาจากบรรพบุรุษชาวไทยโง่งที่อยู่บริเวณนี้ โดยไทยโง่งกลุ่มแรกได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม ในช่วงประมาณทศวรรษ2440-2490 ซึ่งตามธรรมชาติของคนไทยโง่งมักชอบอยู่ในที่ดอนหรือที่สูง บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคอนทรายจึงเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานเพราะมีพื้นที่ที่เป็นที่ดอนเหมาะแก่การอยู่อาศัยและมีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ชาวไทยโง่งที่อพยพมาสามารถจับจองพื้นที่ในการทำมาหากินกันเองได้โดยรวมกลุ่มกันตามเครือญาติหรือความสมัครใจ โดยจับจองเป็นกรรมสิทธิ์ครอบครัวยุคประมาณ 5 ไร่ พอมีลูกมีหลานก็อพยพไปหาที่ทำกินที่อื่นต่อซึ่งอยู่ในละแวกใกล้เคียง การผลิตเป็นการผลิตเพื่อใช้เอง เพื่ออยู่เพื่อกินเองในครอบครัวเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งผลิตเพื่อขายหรือผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน การผลิตที่สำคัญคือการทำนาข้าวซึ่งถือว่าเป็นความมั่นคงของครอบครัวและชุมชนที่จะต้องมีการมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค ในแต่ละปีทำนาได้เพียง 1 ครั้งการทำนาข้าวจะเพียงพอหรือมีส่วนเกินได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนจากธรรมชาติ ยังไม่มีระบบชลประทานใช้ หากข้าวมีเหลือจากบริโภคก็นำไปแลกเปลี่ยนในตลาดบ้างกับหมู่บ้านใกล้เคียงบ้าง หากครอบครัวใดขาดแคลนข้าวก็สามารถหยิบยืมกันได้ การผลิตใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลักไม่ได้จ้างแรงงานและภายในหมู่บ้านยังมีการลงแรงช่วยกันตั้งแต่ระยะแรกๆ ของการผลิตได้แก่ การหักไร่ ถางพง การไถนา การดำนา การเกี่ยวข้าว และการนวดข้าว

นอกเหนือจากการทำนาก็มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้แรงงานและไว้บริโภคเช่น เลี้ยงวัว ควาย ไก่ บางครัวเรือนมีการปลูกผักสวนครัวไว้กินที่บริเวณคันดินแปลงนา สำหรับงานหัตถกรรมที่ทำอย่างเด่นชัดเกือบทุกครัวเรือนคือ การทอเสื่อผ้าใส่เองด้วยมือ ชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายจะปลูกฝ้ายและปลูกหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมเองไว้บริเวณที่ดอน การทอผ้าจะใช้เวลาที่ว่างจากการทำนา เสื่อผ้าที่ทอคือชุดสีดำตามลักษณะการแต่งกายของไทยโง่ง<sup>20</sup>

<sup>19</sup>(1)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(2)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.

<sup>20</sup>(1)สัมภาษณ์ นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (3)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 19 มีนาคม 2550.

การผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต นับตั้งแต่ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายอพยพมาตั้งชุมชน ณ หมู่บ้านคอนทรายก่อนปีพ.ศ.2504 ชาวไทยโซ่งจะทำการเพาะปลูกข้าวเป็นหลัก ซึ่งการทำนาของชาวไทยโซ่งจะพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ น้ำฝน เทคโนโลยีในการผลิตในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การเพาะปลูก เก็บเกี่ยว จนถึงการแปรรูปผลผลิตนั้นก็มาจากแรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก โดยเฉพาะแรงงานจากสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งเทคโนโลยีที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ชาวไทยโซ่งประดิษฐ์ขึ้นเอง ประกอบด้วย ไถคราด พรวน หรือโซ่งเรียกว่า “ลั่ว” เกวียน ครกกระเดื่อง กระดิ่งฝัดข้าว ตะแกรง กระบุง เป้าหมายของการผลิตที่สำคัญคือการผลิตแบบยังชีพหรือการผลิตแบบพึ่งตนเองเพื่อให้พออยู่พอกิน ผลผลิตที่ได้จึงใช้บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือก็จะแบ่งปันกันในหมู่ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านและบางส่วนอาจแลกเปลี่ยนกับผลผลิตของเพื่อนบ้านและชุมชนข้างเคียง

ด้านกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวไทยโซ่งในหมู่บ้านคอนทราย<sup>21</sup> พบว่าแรกเริ่มการตั้งบ้านเรือนจะตั้งเป็นกระจุก มีที่ดินสำหรับทำนาล้อมรอบที่ตั้งเป็นกระจุกก็เพื่อสามารถป้องกันอันตรายจากสัตว์ป่าได้ง่ายอีกทั้งเป็นรูปแบบการตั้งบ้านเรือนตามธรรมเนียมที่มีมาแต่เดิม ด้านที่ดินทำกิน โดยเฉพาะการทำนานั้นสามารถเลือกจับจองได้โดยอิสระภายใต้ขอบเขตความจำเป็นในการบริโภคและความสามารถของครัวเรือนในการผลิต ซึ่งก็หมายถึงกำลังความสามารถของแรงงานในการแผ้วถางที่ดินเพื่อทำกิน บางคนก็จับจองไว้ 3-4 แห่งแล้วค่อยๆ ถางป่าไปให้เพิ่มมากขึ้น วิธีการจับจองก็ใช้วิธีง่าย ๆ เพียงแค่ฟันไม้ไว้เป็นเครื่องหมาย ถ้าไม่มีต้นไม้ก็ใช้ผูกปลายยอดหญ้าไว้หรือใช้เสาหลักตอกไว้เพียงเท่านั้นก็เป็นที่รู้กันว่าเป็นที่ที่มีคนจับจองแล้ว ผู้ที่มาทีหลังก็จะไม่ไปล่วงละเมิดสิทธิในที่ดินตรงนั้นในระยะต่อมาก็มีชาวไทยโซ่งจากที่อื่นๆ บริเวณใกล้เคียงซึ่งได้ข่าวเรื่องการตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนที่บ้านคอนทราย จึงอพยพขอมาตั้งถิ่นฐาน ณ บ้านคอนทรายด้วย พวกเขาชาวไทยโซ่งที่อยู่เก่าก็ต้อนรับด้วยความยินดีบางคนก็จับจองไว้หลายๆแปลงก็แบ่งที่ดินให้ชาวไทยโซ่งที่เข้ามาอยู่ใหม่ โดยจะถือว่าเป็นพี่น้องไทยโซ่งเหมือนกันเป็นเครือญาติเดียวกันจึงไม่ลังเลใจที่จะแบ่งปันที่ทำกินให้ ทั้งนี้อาจเพราะอยากให้มีคนมาอยู่ในชุมชนด้วยกันมากๆ ก็เป็นได้ ดังนั้นในเวลาไม่นานบริเวณชุมชนบ้านคอนทรายจึงมีครัวเรือนอยู่มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งในระยะแรกๆ ที่ครัวเรือนมีไม่มากเช่นปัจจุบันแต่ละครัวเรือน

<sup>21</sup>(1)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(2)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(4)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

จะมีที่ดินทำกินมากพอควรไม่ต่ำกว่าครัวเรือนละ 10 ไร่ ส่วนการสืบทอดกรรมสิทธิ์ที่ดินทำกิน จากรุ่นสู่รุ่นนั้นก็ใช้วิธีการยกเป็นมรดกตกทอดสืบกันมา จนกระทั่งในปีพ.ศ.2497รัฐบาลไทยได้ออกกฎหมายที่ดินเพื่อให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินแก่บุคคลที่ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินต่อเนื่อง โดยเจ้าของที่ดินต้องเดินทางไปแจ้งสิทธิการครอบครองที่ดินต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยตนเองเพื่อให้เจ้าหน้าที่ออกใบแสดงสิทธิครอบครอง(ส.ค.1)

ด้านวิธีการทำนานั้น จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย<sup>22</sup> ทราบว่าการทำนาของชาวไทยโซ่งในช่วงเดือน4 เดือน5 (มีนาคม-เมษายน) จะทำการเผานาเพื่อกำจัดวัชพืชหรือฟางแห้งที่หลงเหลืออยู่ในนาให้หมดไป เมื่อถึงฤดูการทำนาในเดือน6-7 (พฤษภาคม-มิถุนายน) ซึ่งเป็นช่วงที่ฝนตกลงมากก็จะเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูกด้วยการไถตะ การไถตะเป็นการไถเพื่อเปิดหน้าดินซึ่งชาวไทยโซ่งจะใช้วัวลากคันไถไปตามท้องนา หลังจากนั้นจึงได้ปล่อยดินให้แห้งระยะหนึ่งและเมื่อฝนตกลงมาอีกครั้งก็จะทำการไถแปร การไถแปรก็เพื่อพลิกดินและทำลายวัชพืชที่ยังคงหลงเหลืออยู่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากการไถแปรแล้วชาวไทยโซ่งจะใช้คราดๆ ไปตามแปลงนาอีกครั้งเพื่อให้ดินมีความละเอียดยิ่งขึ้นและลากเศษหญ้าออกไปให้หมด อีกทั้งยังเป็นการปรับสภาพพื้นนาให้เรียบมีความสม่ำเสมอ เมื่อทำการเตรียมพื้นที่เสร็จ ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายก็จะทำการเพาะปลูก เนื่องจากสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม น้ำท่วมขังนาน ชาวไทยโซ่งเพาะปลูกโดยการหว่านจะใช้ข้าวเปลือกแห้งไปหว่านในพื้นที่นาและใช้คราดไถดินให้กลมเมล็ดข้าวเปลือกเป็นการป้องกันเมล็ดข้าวเปลือกเสียหายจากการถูกกัดกินจากหนูนาและนก ส่วนพื้นที่ที่ดอนก็จะทำการปักดำ ถ้าไม่มีเวลาพอในการปักดำก็จะทำนาหว่านอย่างเดียว การปักดำนั้นชาวไทยโซ่งจะเพาะต้นกล้าไว้ประมาณ 1 เดือนแล้วจึงทำการถอนต้นกล้าผู้กรวมเป็นมัดเพื่อความสะดวก เวลาปักดำก็จะแยกออกปลูกทีละ 2-3 ต้น ไปปักดำในพื้นที่ที่เตรียมไว้ การเพาะปลูกแบบปักดำจะทำในช่วงเดือน 8-9 (กรกฎาคม-สิงหาคม) พันธุ์ข้าวที่ใช้เพาะปลูกนั้นมี 2 ประเภท คือ พันธุ์ข้าวหนัก เช่น ข้าวเหลืองหลาบ ข้าวลอยและพันธุ์ข้าวเบาได้แก่ ข้าวเหลืองอ่อน ข้าวรวงยาว ข้าวพานทอง ข้าวทั้ง 2 ประเภทนั้นมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันคือ พันธุ์ข้าวหนักเป็นพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตช้าซึ่งจะใช้เวลาในการเพาะปลูก 6-7 เดือน ชาวไทยโซ่งจะใช้ปลูกในพื้นที่ลุ่ม น้ำท่วมขัง เมื่อถึงฤดูน้ำต้นข้าวก็จะเติบโตสูงไปตามระดับน้ำ ส่วนพันธุ์ข้าวเบาเป็นข้าวที่ให้ผลผลิตเร็ว จะใช้เวลาในการ

<sup>22</sup>(1)สัมภาษณ์นายคง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549. (2)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 5 มกราคม 2551. (3) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(4)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

เพาะปลูก 3 เดือน ชาวไทยโห่งก็จะใช้ปลูกในพื้นที่ดอนน้ำท่วมขังไม่นาน ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนก็จะเลือกใช้พันธุ์ข้าวไปตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของตน นอกจากนั้นชาวนาจะเพาะปลูกข้าวเจ้ายังทำการปลูกข้าวเหนียวไว้ส่วนหนึ่ง โดยจะแบ่งพื้นที่นาไว้ประมาณ 1 ไร่ เพาะปลูกพันธุ์ข้าวเหนียวที่ใช้เพาะปลูกเช่น ข้าวเหนียวเขี้ยวงู ข้าวเหนียวตาเต็น ข้าวเหนียวกำหรือข้าวเหนียวดำ ข้าวเหนียวที่ปลูกไว้นั้นชาวไทยโห่งจะใช้บริโภคเอง

เมื่อทำการเพาะปลูกข้าวเสร็จ ชาวไทยโห่งจะปล่อยให้ข้าวเติบโตไปตามธรรมชาติไม่มีการใส่ปุ๋ยหรือฉีดยาใดๆ ในช่วงที่รอให้ข้าวตกรวงก็จะทำการดูแล กำจัดวัชพืชโดยการถอนหญ้า คายหญ้า อุปกรณ์ที่ใช้คายนาก็คือ จอบ ซึ่งจะใช้แฉ่งคั่นน้ำไม่ให้ไหลออกไปด้วย ในช่วงเดือนอ้าย-เดือนยี่(ธันวาคม-กุมภาพันธ์)ก็จะเป็นฤดูกาลเก็บเกี่ยว ชาวไทยโห่งจะทำการเก็บเกี่ยวข้าวมาก่อนและทำการเก็บเกี่ยวข้าวหนักทีหลัง ในการเก็บเกี่ยวนอกจากจะใช้แรงงานสมาชิกในครอบครัวแล้วก็ยังต้องพึ่งพาอาศัยแรงงานจากเพื่อนบ้านมาช่วยเก็บเกี่ยวหรือที่ชาวไทยโห่งเรียกว่า “ลงแขก” หรือ “เอาแรง” เมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จ ชาวไทยโห่งก็จะตากข้าวให้แห้งแล้วจึงมัดเป็นฟ่อนใช้ไม้คั่นหลาวมาเรียงไว้ในลานนวดข้าว ในครัวเรือนที่มีเกวียนก็จะใช้เกวียนบรรทุกมายังลานนวดจะอยู่ในบริเวณบ้าน บ้านหนึ่งที่มีที่ว่างพอจะทำลานนวดข้าวได้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงกันจะมารวมใช้ลานนวดลานเดียวกันและในแต่ละบ้านก็จะนำวัวของตนเองไปช่วยเพื่อนบ้านนวดข้าว ลานนวดข้าวในอดีตจะใช้ซี่วัวผสมน้ำรดทำเป็นพื้น การนวดก็จะใช้วัวผูกเป็นแถวประมาณ 6-7 ตัว เดินวนเป็นวงกลมเหยียบฟ่อนข้าวไปมาให้เมล็ดข้าวออกรวง จากนั้นก็ใช้ไม้คั่นฉายคุ้ยแยกฟางออก เมื่อจะทำการบริโภคจะนำข้าวเปลือกใส่ครกกระเดื่องและใช้สากตำข้าวเปลือก บางครัวเรือนก็จะใช้สีมือสีข้าวออกไป สมาชิกชาวไทยโห่งในครอบครัวจะช่วยกันตำและสีข้าว ข้าวที่ได้จะนำมาใส่กระด้งผัดข้าวหรือตะแกรงผัดให้เศษแกลบหมดแล้วจึงนำไปบริโภค ถ้าเหลือจากการบริโภคก็จะเก็บผลผลิตไว้ใช้แลกเปลี่ยนสินค้าประเภทอื่นๆ กับชาวบ้านหมู่บ้านอื่นๆ

นอกจากการทำนาแล้ว ชาวไทยโห่งยังมีการเลี้ยงสัตว์และงานฝีมือ สัตว์เลี้ยงสำคัญคือวัวและควายเพราะได้อาศัยแรงงานในการทำนาและอาจแบ่งขายให้ไปบ้าง เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายยามจำเป็น การเลี้ยงสัตว์ทำแบบง่ายๆ ปล่อยให้กินหญ้าตามทุ่งนาตกเย็นเจ้าของก็ต้อนสัตว์กลับคอก ส่วนสัตว์เลี้ยงอื่นๆ มีประเภทที่เลี้ยงไว้เป็นอาหารเช่น เป็ด ไก่ เป็นต้น สำหรับงานฝีมือที่สำคัญที่ชาวไทยโห่งทุกครัวเรือนต้องทำคือ การทอผ้า ทั้งนี้เพราะทุกครัวเรือนจะต้องทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องแต่งกายของตนเองตามประเพณีดั้งเดิมของตนเอง

สำหรับความสัมพันธ์ทางการผลิตของชาวไทยโห่งบ้านดอนทรายในวิธีการผลิตแบบพอยังชีพ เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการใช้แรงงานเป็นหลักที่เรียกว่า “ขอแรง” หรือ “ลงแขก” คือ ผู้ที่ต้องการแรงงานจะออกปากขอความช่วยเหลือจากคนที่ตนสนิทสนมมาช่วยทำงาน

และพร้อมที่จะไปช่วยทำงานให้แก่คนที่ตนออกปากเมื่อเขาต้องการ จากการสอบถามผู้เฒ่าไทยโง่ง หมู่บ้านดอนทราย<sup>23</sup> ทำให้ทราบว่า กิจกรรมที่ชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายจะพึ่งพาอาศัยแรงงาน ในลักษณะนี้จากญาติและเพื่อนบ้านมีหลายอย่างได้แก่ การทำนาตั้งแต่การเตรียมพื้นที่หว่านต้นกล้า ไถนาและเก็บเกี่ยวข้าวรวมถึงงานการก่อสร้างบ้านเรือน การขอช่วยแรงงานเนื่องในโอกาสจัดงาน ประเพณีเช่น การทำพิธีเสนเรือน การแต่งงาน เป็นต้น การช่วยเหลือในลักษณะของการ “ขอแรง” หรือ “ลงแขก” อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการแลกเปลี่ยนแรงงานภายในหมู่บ้านกันเองก็ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะการแลกเปลี่ยนทางสังคมได้ชัดเจน ประการแรกการให้และรับเกิดขึ้นตาม ความต้องการหรือความจำเป็นของแต่ละฝ่ายจึงไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการตอบแทน แต่ทั้งนี้ ชาวไทยโง่งบ้านดอนทรายจะรู้กาละหรือโอกาสในการให้และรับ ประการที่สองการตอบแทน ไม่มีปริมาณที่แน่นอนเพราะถือเอาความสำเร็จของงานเป็นเกณฑ์ จึงไม่มีการกำหนดหน่วยของงาน ต่อระยะเวลาที่ต้องทำเพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับการแลกเปลี่ยนกัน ประการที่สามการ “ขอแรง” หรือ “ลงแขก” มีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์อยู่ด้วยคือ การออกปาก “ขอแรง” หรือ “ลงแขก” เป็นเครื่องบ่งชี้ฐานะความเชื่อถือหรือหน้าตาของบุคคลนั้นๆ ในบ้านดอนทราย ผู้ใดที่ออกปาก ขอแรงแล้วมีชาวบ้านในชุมชนให้ความร่วมมือสูงย่อมได้หน้าตามากกว่าผู้ที่มีคนไปร่วมน้อย

การช่วยเหลือแบบพึ่งพาอาศัยกันในด้านแรงงานยุคแรกเริ่มดังกล่าวข้างต้น สอดคล้อง กับสภาพการณ์ของชุมชนชาวไทยโง่งในขณะนั้น ที่การก่อตั้งชุมชนใหม่ย่อมต้องอาศัยการพึ่งพา กันในทุกด้านเช่น “หลังจากช่วยกันหักป่าเป็นนาแล้วก็แบ่งปันที่ดินทำกิน” หลังจากการตั้งรกราก เป็นหลักฐานมั่นคงแล้วการแลกเปลี่ยนและการพึ่งพาในด้านแรงงานของชุมชนก็ยังคงดำรงต่อมา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิถีการผลิตในยุคนี้เป็นปัจจัยรองรับความสัมพันธ์ดังกล่าว กิจกรรมการผลิต ในยุคแรกเริ่มจำเป็นต้องดำเนินไปให้สอดคล้องกับครรลองของธรรมชาติ เช่น การไถนาต้องทำให้ เสร็จภายในช่วงเดือนแปดถึงเดือนสิบเพราะเป็นระยะที่ฝนเริ่มตก เป็นต้น

ความสัมพันธ์ที่กล่าวมานี้ เริ่มจางหายไปจากชุมชนชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายเมื่อ ประมาณ 40 ปีมาแล้ว ดังที่คุณชายโนรี สิงห์ทอง ซึ่งปัจจุบันท่านอายุ 71 ปีแล้วและเปลี่ยนอาชีพ จากการทำนามาเป็นการค้าขายอย่างเต็มตัว โดยเป็นเจ้าของร้านขายของชำที่ใหญ่ที่สุดในหมู่บ้าน ดอนทรายเล่าให้ฟังว่าร้านของคุณชายเปิดมา 40 ปีแล้ว ซึ่งคุณชายจำได้ดีว่าคุณชายเลิกทำนาตอนอายุ

---

<sup>23</sup>(1)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550. (3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(4) สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550.

31 ปีหลังแต่งงานกับคุณตาได้ 6 ปี ก่อนที่จะเปิดร้านขายของร้านนี้ครอบครัวคุณยายก็ทำนาเป็นอาชีพหลักและวิธีการทำนาก็เหมือนครอบครัวอื่นๆ ในการทำนามีลักษณะของการเอาแรง การปันผลผลิตที่เรียกว่า ปัน 3 ปัน 5 โดยถ้าปัน 3 ก็หมายถึง เมื่อเจ้าของนาปันที่นาของตนเองให้คนอื่นในหมู่บ้านทำด้วยเหตุผลใด ๆ ก็แล้วแต่เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวผลผลิตนั้น ผลผลิตได้เท่าไรคนทำนาจะได้ 2 ส่วน เจ้าของที่นาจะได้ 1 ส่วน หรือถ้าตกลงกันแบบปัน 5 ก็หมายถึงผลผลิตได้เท่าไรคนทำนาจะได้ 3 ส่วน เจ้าของที่นาจะได้ 2 ส่วน แต่ลักษณะเช่นนี้หายไปตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2509 ซึ่งขณะนั้นคุณยายอายุได้ 31 ปีและเลิกการทำนาเปลี่ยนมาเป็นค้าขายแทน ซึ่งร้านของคุณยายเป็นร้านแรกในหมู่บ้านมันเป็นความภูมิใจของคุณยายมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ก็เป็นผลจากความสะดวกรวดเร็วในการไปมาหาสู่ระหว่างชุมชนและการเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบการค้าซึ่งจริงๆ แล้วลักษณะการช่วยเหลือซึ่งกันและกันแบบขอแรงหรือการช่วยแบบปันผลผลิตเป็นการแสดงออกถึงการมีน้ำใจต่อกัน แต่น่าเสียดายที่มันสูญหายไปจากหมู่บ้านแล้วในปัจจุบัน<sup>24</sup>

**การแลกเปลี่ยนผลผลิต** จากการสอบถามผู้เฒ่าชาวไทยโง่งบ้านดอนทราย<sup>25</sup> ทราบว่าการแลกเปลี่ยน“ข้าว”ในอดีตของชาวไทยโง่งบ้านดอนทรายก่อนปีพ.ศ.2504 นั้น ชาวไทยโง่งบ้านดอนทรายจะนำข้าวเปลือกไปแลกอาหารและของใช้ที่จำเป็น เช่น ปลาทุ พริกแห้ง ปลาเค็ม น้ำตาล เกลือ ฯลฯ กับแม่ค้าในหมู่บ้านอื่นๆ ซึ่งนำของที่จะแลกเปลี่ยนมาจากตลาดนครปฐม ดังที่คุณยายโนรี สิงห์ทอง เล่าให้ฟังว่า “...ติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เพราะต้องไปเอาน้ำตาล เอาเกลือ เอาปลามากินกัน บางทีก็หอบกันมา ใส่แข่งกันมา บางทีก็ขนใส่เกวียนกันมา”<sup>26</sup> ส่วนอัตราการแลกเปลี่ยนกันนั้นก็แล้วแต่จะตกลงกัน เมื่อตกลงกันแล้วก็ทำการดวงข้าวเพื่อนำข้าวจำนวนตามที่ตกลงแลกกับสินค้าตามที่ต้องการ แต่สำหรับคนในหมู่บ้านซึ่งอยู่อาศัยร่วมกันในลักษณะเครือญาติและเพื่อนบ้านนั้น ถ้าบ้านไหนเกิดความเดือดร้อนหรือผลผลิตไม่พอเพียงต่อการบริโภค ชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายครัวเรือนไหนที่มีผลผลิตมากก็จะแบ่งปันให้ผู้เดือดร้อนและในปีต่อไปถ้าครัวเรือนซึ่งเคยขาดแคลนสามารถผลิตผลผลิตได้เพียงพอมีส่วนเหลือเก็บก็จะนำผลผลิตส่วนนั้นมาซดใช้คืนให้กับครัวเรือนที่เคยให้ผลผลิตแก่ตนไป รวมถึงชาวไทยโง่งที่มีฐานะยากจนก็จะได้รับการแบ่งปันผลผลิตและต้องซดใช้แรงงานเป็นการตอบแทน

<sup>24</sup> สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>25</sup> (1) สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550. (3) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>26</sup> สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

การเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายและชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านต่างชุมชนจนเกิดเป็นความผูกพันฉันญาติ เช่น หากชาวบ้านหมู่บ้านอื่นจะมาพักแรมภายในหมู่บ้านคอนทรายเพื่อติดต่อแลกเปลี่ยนผลผลิตหรือปฏิบัติภารกิจใดๆ ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายในอดีตก็จะให้การต้อนรับเป็นอย่างดี และชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นยังได้อาศัยเจ้าของบ้านที่ตนเองมาพักในการเป็นคนกลางช่วยติดต่อเพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตกับชาวไทยโซ่งในหมู่บ้านคอนทรายให้อีกด้วย ส่วนชาวบ้านหมู่บ้านอื่นที่มาพักแรมก็จะเตรียมของฝากให้กับเจ้าของบ้านเป็นกรณีพิเศษและความสัมพันธ์เช่นนี้ได้ขยายไปยังคนรุ่นต่อมาด้วยเพราะบางครั้งพ่อแม่ไม่อาจเดินทางไปแลกเปลี่ยนสิ่งของตัวเอง ลูกหลานก็ต้องไปแทนและได้อาศัยความสัมพันธ์เดิมของพ่อแม่ในการแลกเปลี่ยน

การแลกเปลี่ยนผลผลิตดังที่กล่าวมานี้ ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปอย่างชัดเจนประมาณ 40 ปีมานี้เอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเด่นชัดก็คือการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนผลผลิตเป็นเรื่องของระบบเงินตราแทนที่การใช้ผลผลิตแลกเปลี่ยนกับผลผลิตด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อสะดวกสำหรับผู้ซื้อและผู้ขายในระบบเศรษฐกิจการตลาดอย่างทุกวันนี้ ดังที่คุณยายโนรี สิงห์ทองเล่าให้ฟังว่า“...การแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนลักษณะนี้ได้สูญหายไปประมาณ 40 กว่าปีมานี้ เพราะได้รับแนวคิดจากนอกหมู่บ้านที่ต้องการให้เปลี่ยนเป็นการขายของมากกว่าการแลกเปลี่ยนกัน เพื่อจะได้สะดวกในการนำเงินมาจับจ่ายใช้สอยซื้อของตามที่ตนเองนั้นต้องการในชีวิตประจำวันได้ ในปัจจุบันมีข้าวที่ต้องนำไปขายตามราคาที่ท้องตลาดกำหนดเอาไว้ หากจะต่อรองกันนั้นก็อาจจะลดหย่อนได้นิดหน่อย แต่ไม่ใช่ว่ามีข้าว 1 กิโล ก็จะเอาไปแลกกับปลา 3-4 ตัวแบบนี้มันไม่มีแล้ว สังคมปัจจุบันทุกอย่างเป็นเงินเป็นทองไปหมดไม่มีความยืดหยุ่นเหมือนในอดีต ไม่มีใครหรอกที่จะนำของไปขายแล้วไม่หวังกำไร ถ้าเป็นสมัยก่อนไม่ค่อยถือสาแก่นเรื่องการแลกเปลี่ยนหากจะขาดทุนเล็กน้อยก็จะยอมกันไป อาศัยว่าเป็นการซื้อน้ำใจไว้คราวหน้าหากมีเรื่องอะไรจะได้พึ่งพาได้...”<sup>27</sup>

### ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

**ลักษณะการเมืองการปกครอง** ชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จังหวัดนครปฐม ก่อนปีพุทธศักราช 2440 มีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ และมีการปกครองโดยมีผู้นำปกครองกันเอง ซึ่งเลือกจากคนในชุมชนที่อยู่ในชนชั้นผู้ท้าว ภายหลังในปี พ.ศ. 2440 มีการปกครองระบบหมู่บ้านเกิดขึ้นโดยมีชื่อหมู่บ้านแรกเริ่มว่า“บ้านโซ่ง”ทางการได้ให้สิทธิแก่คนในชุมชนที่จะเลือกผู้ปกครองกันเองในระดับหมู่บ้าน แรกเริ่มมีครัวเรือนประมาณ 5-10 ครัวเรือนมีประชากรประมาณ 40-50 คน

<sup>27</sup> สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

ชุมชนไทยโชนงมีการจัดลำดับชั้นทางสังคมโดยใช้วงศ์ตระกูลหรือครอบครัวเป็นเกณฑ์ และแบ่งออกได้เป็น 2 ชั้น ดังนี้<sup>28</sup>

1.ชนชั้นผู้ท้าว หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่เกิดในตระกูลผู้ท้าวซึ่งไทยโชนงเชื่อว่าผู้ท้าวเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากเจ้าหรือผู้ปกครองเมืองในสมัยก่อน

2.ชนชั้นผู้น้อย หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่เกิดในตระกูลสามัญชนซึ่งไทยโชนงเชื่อกันว่าเป็นตระกูลที่อยู่ภายใต้การปกครองของผู้ท้าวในสมัยก่อน

**ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม** จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวไทยโชนงบ้านดอนทราย<sup>29</sup> ได้เล่าเกี่ยวกับลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในช่วงก่อนปีพ.ศ.2504 ด้านต่างๆ ดังนี้

1.ด้านที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยของชาวไทยโชนงแบบดั้งเดิมจะสร้างด้วยวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นเป็นสำคัญเช่น ไม้ไผ่ ต้นไม้ต่างๆ หญ้า ก่อสร้างคือเสาทำด้วยต้นไม้ทั้งต้นซึ่งมักจะเป็นไม้เนื้อแข็งเลือกเอาต้นไม้ที่มีง่ามไว้สำหรับวางคาน นำมาตากด้วยขวานให้ได้ลักษณะเป็นต้นเสา มีง่ามรองรับคาน พื้นบ้านจะเป็นฟากสับที่ทำด้วยไม้ไผ่ทาบให้แบนเป็นชิ้นๆ แล้วแผ่ออกเป็นแผ่นติดกันหรือไม้ก็เป็นกระดานไม้จริงซึ่งเรื้อยและตากให้เป็นแผ่น หลังคาและปีกนกหัวท้ายบ้านนั้นลาดลงมายาวเสมอกับชายคาบ้านและมีลักษณะโค้งเป็นกระโจมมุงด้วยแฝกมีลักษณะยาวคลุมลงมาเสมอพื้นเรือนคลุมผนังบ้านรอบทุกด้านมีคุณสมบัติในการป้องกันลมหนาวที่พัดแรงได้ด้วย ทั้งนี้เพราะถิ่นดั้งเดิมของชาวไทยโชนงอยู่ในเขตอากาศค่อนข้างหนาวมาก่อน ที่ยอดจั่วมีการประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นกิ่งคล้ายเขากวางไขว้กันเรียกว่า “ขอกูด” เป็นเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่เด่นชัดของชาวไทยโชนง โดยเฉพาะได้ถุนบ้านเปิดโล่งและมีความสูงเดินลอดได้อย่างสบายสำหรับเป็นที่ทอผ้า ตำข้าว สีข้าว เลี้ยงหมูและเก็บรักษาอุปกรณ์เครื่องใช้ในการทำนา บ้านใดบ้านทอดขึ้นทางชานหน้าบ้านและหลังบ้าน ภายในตัวบ้านกั้นฝาสะกิดหัวท้ายบ้านฝาด้านข้างเอนจากแนวเสาและมีความสูงไม่ถึงหลังคา ปลายบนฝาด้านข้างนี้จะทำเป็นหิ้งสำหรับไว้ของใช้ในการครัวและวางเตาไฟไว้ได้หิ้ง ภายในบ้านไม่มีการกั้นห้องจึงเป็นพื้นที่โล่งกว้างตามขนาดของตัวบ้านใช้เป็น

<sup>28</sup> มยุรี วัดแก้ว, “การศึกษาโครงสร้างสังคมลาวโชนง” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2521), 76-77.

<sup>29</sup>(1)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนงหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนงหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550.(3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนงหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(4)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชนงหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550.

ที่นอนที่รับประทานอาหารเบ็ดเสร็จอยู่ในบ้าน มุมหนึ่งของเสาบ้านจะเป็นที่เช่นไหว้ผีเรือนทุกๆ 5 และ 10 วัน เรียกว่า “ปาดตง” โดยมีขันน้ำและขามข้าววางอยู่เป็นประจำ<sup>30</sup>

ระเบียบด้านหน้าเรือนใช้เป็นที่รับแขกและนั่งเล่นเรียกว่า “กชาน” ส่วนระเบียบด้านหลังเรียกว่า “กว้าน” ใช้เป็นที่ประกอบพิธีเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษที่เป็นผู้ท้าวและจัดให้มีมุมหนึ่งของกว้านเป็นที่อยู่ของผีบรรพบุรุษ ซึ่งที่ส่วนนี้ลาวโซ่งหรือไทยโซ่งเรียกว่า “กะล่อหอง” ถ้าครอบครัวใดสืบผีผู้น้อยก็จะทำกะล่อหองไว้ในมุมใดมุมหนึ่งของบ้านส่วนนี้

สิ่งก่อสร้างที่คู่กับบ้านของชาวไทยโซ่งอย่างหนึ่ง คือ “ยุงข้าว” ยุงข้าวของชาวไทยโซ่งเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญแก่ชีวิตชาวไทยโซ่งในอดีตมาก เพราะชาวไทยโซ่งมีความถนัดในการทำนา ทำนาเพื่อขายข้าวเปลือกยุงข้าวจึงเป็นที่เก็บข้าวเปลือก ยุงข้าวบางบ้านมีขนาดใหญ่เกือบเท่าตัวบ้านมีการก่อสร้างที่มีการประดิษฐ์ให้สวยงามไม่แพ้บ้านพักอาศัย เช่น มุงด้วยกระเบื้องมีจั่วและมีปั้นลมจั่วลวดลาย ต้นเสาที่ค้ำยุงข้าวจะใช้ต้นไม้ที่มีง่ามวางต้นเสาแทนคานไว้บนง่ามเสาแลดูแข็งแรงมาก ยุงข้าวจะสร้างไว้ใกล้บ้านในระยะที่อาจจะทอดสะพานถึงกันได้ มีข้อที่น่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งคือพื้นยุงข้าวจะต้องสูงกว่าพื้นเรือนและไม่ทำให้ต่ำกว่าพื้นเรือน ทั้งนี้เพราะชาวโซ่งถือว่าข้าวเป็นแม่โพสพมีบุญคุณต่อการดำรงชีวิตต้องเทิดทูนไว้ให้สูงกว่าบ้านไม่เหยียบย่ำเด็ดขาดและยุงข้าวที่เก้ารื้อลงมาแล้วก็จะไม่นำมาสร้างเป็นที่พักหรือเหยียบย่ำให้เป็นอัปมงคล<sup>31</sup>

2. ด้านงานหัตถกรรมในครัวเรือน งานหัตถกรรมในครัวเรือนไทยโซ่งบ้านดอนทรายเป็นกลุ่มคนไทยที่มีฝีมือในการทำสิ่งของเครื่องใช้ใช้เองได้แทบทุกอย่าง แทบจะไม่ต้องซื้อสิ่งที่มีจำหน่ายในท้องตลาดเลย โดยเฉพาะในครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รวมถึงในอดีตซึ่งขาดแคลนเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ อย่างมาก ไทยโซ่งต้องช่วยตัวเองโดยการจัดทำสิ่งของเครื่องใช้แทบทุกชนิดจนเป็นแบบเฉพาะที่มีเอกลักษณ์ อย่างเห็นได้ชัดกว่าชาวไทยกลุ่มอื่นไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือในการทำนา เครื่องใช้ในครัวเรือน ตลอดจนเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย<sup>32</sup>

3. ด้านการแต่งกายและทรงผม การแต่งกายของไทยโซ่งบ้านดอนทรายแบบดั้งเดิมนั้นจะเหมือนกับชาวไทยโซ่งที่อยู่อาศัยบริเวณอื่นๆ คือ นิยมใช้ชุดสีดำหรือสีครามแก่เป็นพื้น ซึ่งเป็นสีที่ย้อมมาจากต้นครามจนได้ชื่อเรียกกันว่า “ลาวทรงดำ” การแต่งกายแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

<sup>30</sup> นุกูล ชมภูนิช, ประเพณีชาวไทยโซ่งหมู่บ้านเกาะแรด (กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครูกระทรวงศึกษาธิการ, 2531), 17-18.

<sup>31</sup> เรื่องเดียวกัน, 19.

<sup>32</sup> (1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.

ชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวันและชุดที่ใช้ในโอกาสพิเศษ เสื้อของผู้ชายเรียกว่า“เสื้อไท” เสื้อของผู้หญิงเรียกว่า “เสื้อก้อม” ผู้ชายมักสวมเสื้อไทกับกางเกงขา กว้างสีดำ หรือสีครามแก่คล้ายกับกางเกงของจีน สำหรับทรงผมผู้ชายไทย โഴ่งหมุ่มบ้านดอนทรายในอดีตจะตัดผมสั้นเกรียนเรียกว่า“ทรงหลักแจว” และ “ทรงมหาดไทย” สำหรับผู้หญิงไทย โഴ่งในสมัยก่อนจะเกล้าผมเป็นแบบต่างๆ อย่างประณีตทั้งในชีวิตประจำวันและในโอกาสพิเศษการเกล้าผมนั้นเรียกว่า “ปั้นเกล้า”<sup>33</sup>

4.ด้านการใช้ภาษาสื่อสาร ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2504 ชาวไทยโぞ่งบ้านดอนทรายจะใช้ภาษาโぞ่งพูดกันเป็นภาษากลาง มีตัวอักษรเป็นของตนเองรูปอักษรคล้ายอักษรลาว ลักษณะของไวยากรณ์แบบเดียวกับภาษาไทย แต่จะใช้ภาษาไทยภาคกลางพูดจาติดต่อกับคนนอกหรือคนไทยอื่นๆ ทั้งนี้ชาวไทยโぞ่งดั้งเดิมจะเขียนไทยและพูดไทยได้ไม่ชัดเท่าที่ควร<sup>34</sup>

5.ด้านอาหาร ในอดีตชาวไทยโぞ่งหมุ่มบ้านดอนทรายนิยมบริโภคข้าวเหนียวและอาหารที่มีรสจัดใส่เครื่องปรุงด้วยพริก เกลือ ปลา ร้าและชอบผักทุกชนิด ส่วนเนื้อสัตว์นิยมเนื้อหมู ไก่ เป็ดและเนื้อวัว ข้าวเหนียวนั้นนำไปใส่ภาชนะที่เรียกว่า“กะแอบ”ทำด้วยไม้ซุงเป็นภาชนะมีฝา มีหูหิ้ว ส่วนกับข้าวที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนได้แก่ “แจ่ว” คือ น้ำพริกปลาร้า “แกงหน่อไม้เปรี้ยว” เป็นแกงส้มหน่อไม้ดองกับไก่หรือปลา“แกงผ่า” ผ่ามีลักษณะคล้ายแหนเป็นพืชที่เกิดในน้ำสะอาด มีสีเขียวนำมาทำแกงคั่วไม่ต้องใส่กะทิ “จู้บ”คือ ยำผักชนิดต่างๆ เช่น ผักเปาะ ผักบั้ง และ“เลือดดำ”คือหมูที่ห่อด้วยเลือดหมูสดเป็นก้อนๆปรุงด้วยเครื่อง ส่วน“แกงคั่ว”เป็นแกงเผ็ดใส่ลูกออดตัวเล็กๆ “แกงหยวก” คือ แกงเผ็ดใส่หยวกกล้วย<sup>35</sup>

6.ด้านความเชื่อของไทยโぞ่ง แรกเริ่มชาวไทยโぞ่งหมุ่มบ้านดอนทรายนับถือผีอย่างเดียวนับถือผีร่วมกันพิธีกรรมทางศาสนากับคนไทยเพราะกลัวว่าจะผิดผีทำให้เจ็บไข้ จึงคงยึดถือความเชื่อประกอบกับไม่มีวัดตั้งอยู่ภายในหมุ่มบ้านไทยโぞ่งอีกด้วย ชาวไทยโぞ่งมีการนับถือ “ผี” และมีความเชื่อเรื่อง“ขวัญ”เชื่อว่าสิ่งต่างๆในโลกอยู่ภายใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นชีวิตความเป็นอยู่และพิธีกรรมต่างๆ จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับผีประเภทต่างๆ การนับถือผีของชาวไทยโぞ่งนั้นมีทั้งผีดีและผีร้ายที่สามารถจะบันดาลให้ชีวิตและครอบครัวเป็นไปตามความพอใจของผี ผีที่ไทยโぞ่งถือว่ามีความสำคัญและอยู่ใกล้ชิดมากที่สุดคือผีบรรพบุรุษ ซึ่งเรียกว่า

<sup>33</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมุ่มบ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551.(2)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมุ่มบ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551.

<sup>34</sup>(1)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโぞ่งหมุ่มบ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโぞ่งหมุ่มบ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.

<sup>35</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมุ่มบ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551.

“ผีเลื่อน”หรือ“ผีเรือน” เปรียบประจักษ์ศาสนาประจำตัวที่เป็นที่ยึดมั่นทางใจและเชื่อว่าหากกระทำสิ่งไม่ดีจะเป็นการผิดผีและผีเรือนจะลงโทษ เชื่อว่าบรรพบุรุษที่ตายแล้วจะไปอยู่อีกโลกหนึ่งคล้ายกับโลกมนุษย์ ถ้าผู้ตายอยู่ดีมีความสุขคติพี่น้องในโลกมนุษย์ก็มีความสุขไปด้วย ฉะนั้นไทยโชนจึงปฏิบัติต่อวิญญาณบรรพบุรุษเป็นอย่างดี จัดที่อยู่อาศัยให้ในบ้านและเชิญมารับอาหารเช่นไหว้เป็นประจำ สำหรับประเภทของผีที่นับถือนี้มีหลายชนิดแบ่งตามความสำคัญ<sup>36</sup>

7.ด้านประเพณี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อที่สำคัญได้แก่ พิธีเสนเรือน พิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้านและพิธีเรียกขวัญข้าวขึ้นยุง เป็นต้น

7.1.พิธีเสนเรือน คำว่า “เสน” หมายถึง เช่น คำว่า “เรือน” หมายถึง ผีเรือน ซึ่งตามความคิดของไทยโชนั้นหมายถึง ผู้ที่ตายแล้วและอยู่ในสิ่งเดียวกัน(สิ่งหมายถึงแซ่/ตระกูล) แต่ละครอบครัวจะมีสมุดจดชื่อคนในตระกูลของคนที่ตายไปแล้วเรียกว่า“ปืบผีเรือน”เก็บไว้ทุกบ้าน พิธีเสนเรือนนิยมทำ 2-3 ปีต่อครั้ง เพื่อให้ผีบรรพบุรุษมารับเครื่องเช่นเป็นการระลึกถึงบุญคุณของผู้ที่ตายไปแล้วและเพื่อให้ปกป้องรักษาคุ้มครองหากไม่ทำก็จะเป็นสิ่งไม่ดี ด้านการกำหนดวันจัดพิธีแต่ละบ้านจะไม่ทำพร้อมกัน โดยดูจากการไถวันของชาวโชนและวันต้องไม่ตรงกับวันตาย วันเผาวันปักตง เป็นต้น เดือนที่ชาวไทยโชนิยมทำพิธีเสนเรือนส่วนมากเป็นเดือนคู่คือ เดือน4 เดือน6 เดือน12 สำหรับเดือน5 ไทยโชนจะไม่ทำพิธีเพราะว่าเป็นช่วงสงกรานต์และอากาศร้อนผู้มาร่วมงานในพิธีเสนเรือนมีดังนี้ ญาติผีเดียวกัน ประกอบด้วยบุคคล 2 กลุ่มคือกลุ่มสายโลหิตเดียวกัน หมายถึงบุคคลที่มีบรรพบุรุษร่วมกัน คนกลุ่มนี้ต้องแต่งกายด้วยชุดที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวโชนและกลุ่มญาติจากการแต่งงานหมายถึง บุคคลที่เป็นน้อง ลูก หลาน ซึ่งเป็นสะใภ้หรือเขยของผีเรือน คนกลุ่มนี้ต้องแต่งกายด้วยเสื้อฮีในเวลาทำพิธี ส่วนทางด้านแขกรับเชิญคือบุคคลที่เป็นเพื่อนบ้านและผู้เคารพนับถือ การแต่งกายจะเป็นชุดธรรมดาที่ใช้ในชีวิตประจำวันของชาวโชน

การทำพิธีเสนเรือนเมื่อครอบครัวใดจะทำพิธีในอีก 2-3 ปีข้างหน้าก็จะเลี้ยงหมูตัวผู้ไว้ในอดีตถ้าปีนั้นเสนเรือนปีหน้าจะเริ่มเลี้ยงหมูที่คลอดออกมาเช่น หมูคลอด 10 ตัว ตัวที่เล็กจะเลี้ยงเอาไว้เสนเรือน ถ้าเลี้ยงไปนานๆ แล้วหมูตัวที่เลี้ยงเอาไว้เสนเรือนตัวโตและมีน้ำหนักมาก เจ้าของจะนำหมูไปขายไม่ได้เพราะถ้ามีผู้ใดขายจะเจ็บป่วยได้ หมูจะเลี้ยงไว้ประมาณ 2 ปี จึงเสนเรือนได้ ถ้าผู้นับถือผีเดียวกันตายภายในปีที่ต้องทำพิธีเสนเรือนจะทำพิธีไม่ได้ต้องเลื่อนวันออกไปจนกระทั่ง

<sup>36</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551.(2)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(4)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

เดือนหน้า แต่ถ้าหากคนในบ้านตายก็เอาหมูตัวที่ใช้ในพิธีเส่นนำมาใช้ตอนทำพิธีเอาผีขึ้นเรือนได้ เจ้าของบ้านจะไปปรึกษาหมอสเอนเพื่อหาวันที่ทำพิธีและเลือกวันดีหรือวันที่เป็นมงคลสำหรับบ้าน เมื่อใกล้วันทำพิธีเจ้าของบ้านต้องจัดหมากพลู บุหรี่ ไปให้หมอสเอนเรียกว่าไป “วานหมอ” หมายถึง การนำห่อหมากพลูของผู้ที่จะทำพิธีเส่นเรือนไปให้หมอสเอนเป็นการเชิญไปทำพิธีเส่นเรือน หากว่า หมอสเอนยอมรับห่อหมากพลูนั้นจะเป็นการตอบรับว่าจะไปทำพิธีเส่นเรือนให้<sup>37</sup>

7.2 พิธีไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน การสร้างบ้านเรือนของชาวไทยโซ่งมักอยู่ตามทีคอนซึ่งอยู่ห่างไกลจากหมู่บ้านอื่นๆ ในถิ่นนั้น ทีคอนที่เป็นป่ารกๆ ชาวไทยโซ่งต้องถางป่าจับจองที่อยู่อาศัยเป็นกลุ่มใกล้กัน พื้นที่ตรงนี้ไม่มีคนไทยอาศัยอยู่และการคมนาคมไม่ค่อยสะดวกทำให้ต้องปกครองกันเอง ดังนั้นชาวไทยโซ่งจึงต้องมีที่พึ่งเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจให้ความคุ้มครองป้องกันอันตรายต่างๆ ที่จะเข้ามาในหมู่บ้าน จึงได้สร้างศาลประจำหมู่บ้านเรียกว่า “ศาลพ่อปู่” หรือ “ศาลเจ้าพ่อ” หรือ “ศาลตาปู่” ซึ่งทุกๆ ปีจะต้องมีการเซ่นไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน บางปีอาจมีการเซ่นไหว้มากกว่า 1 ครั้ง ถ้าหมู่บ้านนั้นเกิดทุกข์ร้อน<sup>38</sup>

7.3. พิธีเรียกขวัญข้าวขึ้นยุ้ง ภายหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวและนวดข้าวต้องทำพิธีเรียกขวัญข้าวขึ้นยุ้ง โดยเจ้าของบ้านจะเลือกข้าวที่มีรวงสมบูรณ์ที่สุดไว้กำมือหนึ่ง เมื่อนวดข้าวเสร็จแล้วจะเอาข้าวขึ้นยุ้ง โดยใช้ผ้าสามสีมาผูกรวงข้าวแล้วผูกติดกับไม้ตาแหวนปักลงบนกระบุงของข้าวที่นวด จากนั้นก็จะนำเครื่องแต่งตัวเช่น กระจก แป้งหอม หวี น้ำมันใส่ผมใส่ในกระบุงด้านเหนือส่วนกระบุงอีกด้านหนึ่งใส่สำหรับคามมีไข่ต้มและกระบุงอันที่สามใส่สำหรับหวาน ต่อจากนั้นก็ทำขวัญข้าวโดยการ “โห” เช่น โห...เรียกขวัญข้าวแม่โพสพมาอยู่ลานกว้าง อยู่เล่า(ยุ้ง) อยู่ห่ม(ร่ม) อยู่เย็น ไม้ตากแดดแล้ว ซึ่งชาวไทยโซ่งจะช่วยกันโห การโหจะเดินโหรอบยุ้ง 3 รอบ เมื่อเสร็จแล้วก็ขนข้าวขึ้นยุ้งเป็นอันเสร็จพิธี<sup>39</sup>

<sup>37</sup>(1) สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 19 มีนาคม 2550. (3) สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

<sup>38</sup>(1) สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (3) สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

<sup>39</sup>(1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 1 มกราคม 2551. (3) สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

8.ด้านความสัมพันธ์กับภายนอก จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย พบว่าก่อนปีพ.ศ.2504 หมู่บ้านคอนทรายยังไม่มีตลาดนัดภายในบริเวณหมู่บ้านจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวไทยโซ่งจะต้องติดต่อกับหมู่บ้านอื่นๆในละแวกใกล้เคียงเพื่อซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า และจากการติดต่อกับหมู่บ้านอื่นทำให้มีการแต่งงานกันระหว่างไทยโซ่งกับชาวไทย จึงมีคนไทย เริ่มเข้ามาอยู่อาศัย ณ หมู่บ้านคอนทราย ซึ่งเมื่อคนไทยเข้ามาอยู่อาศัยในหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมของชาวไทยโซ่งจึงจะได้รับการยอมรับเป็นสมาชิก ตลาดการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ใหญ่ที่สุดของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายคือตลาดอำเภอเมืองนครปฐม การเดินทางไปตลาดดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการเดินทางทำออกจากหมู่บ้านคอนทรายไปขึ้นรถโดยสาร(รถหกล้อเล็ก) ที่หน้าโรงเรียนสระกะเทียมในปัจจุบัน ซึ่งรถโดยสารจะมีวิ่งรอบเดียวต่อหนึ่งวันและถ้าจำเป็นต้องมีการบรรทุกผลผลิตไปด้วยจะใช้เกวียนเป็นพาหนะการเดินทางที่สำคัญ<sup>40</sup>

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาสภาพทั่วไปและภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชุมชนรวมถึง ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายก่อนปีพ.ศ.2504 นั้น ทำให้มองเห็นภาพรวมของชุมชนชาวไทยโซ่งบ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐมในการเป็นหมู่บ้านแห่งเดียวของตำบลสระกะเทียมที่มีชาวไทยโซ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก มีสถานที่สำคัญได้แก่ วัดใหม่คอนทราย โรงเรียนวัดรางสระกะเทียม ศาลพ่อปู่ขาว ส่วนระบบสาธารณูปโภคที่จำเป็นก็มีใช้ครบถ้วนในปัจจุบัน ทั้งนี้ชุมชนบ้านคอนทรายนั้นมีอายุยาวนานกว่า 200 ปีและชาวไทยโซ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ประมาณพุทธศักราช 2322 นับเป็นเวลานานมากกว่า 200 ปีแล้ว ถิ่นฐานเดิมของชาวไทยโซ่งนั้นเชื่อว่าอาศัยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยและในช่วงระยะแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็จะตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีโดยเฉพาะอำเภอเมืองและอำเภอเขาชัยเป็นสำคัญ ต่อมามีความปรารถนาแรงกล้าที่จะกลับไปอาศัยบริเวณถิ่นฐานเดิม จึงพยายามที่จะเดินทางจากจังหวัดเพชรบุรีขึ้นไปทางเหนือเพื่อให้ถึงแคว้นสิบสองจุไทยซึ่งผลจากความพยายามดังกล่าวส่งผลให้มีกลุ่มไทยโซ่งกระจายอยู่ตามเส้นทางต่าง ๆ หลายแห่งของประเทศไทยรวมถึงหมู่บ้านคอนทรายด้วย

---

<sup>40</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 1 มกราคม 2551.(2)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 19 มีนาคม 2550.(4)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(5)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

ส่วนลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชาวไทยโง่งก่อนปีพ.ศ.2504 นั้น พบว่าเป็นแบบพอยังชีพ วิธีการทำมาหากินเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบพอเพียง มีการประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลักสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีอาชีพเสริมเช่น หาของป่า ล่าสัตว์ การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน(การทอผ้า) หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางการผลิตนั้นเป็นแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย มีการแชร์แรงงานพึ่งพาซึ่งกันด้วยระบบการเอาแรงหรือขอแรงเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมดังที่ได้กล่าวมา มีความเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัดภายหลังปีพ.ศ.2504 เมื่อรัฐบาลประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 ส่งผลให้ชุมชนปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตจากยังชีพสู่ระบบการตลาด มุ่งหวังการผลิตเพื่อขายมีการนำวิทยาการใหม่ๆที่ได้รับแนวคิดจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มผลผลิตเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้สูงขึ้น ซึ่งจะกล่าวถึงพลวัตดังกล่าวในบทที่ 3 ต่อไป

### บทที่ 3

#### พัฒนาการทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านดอนทรายระหว่าง พ.ศ.2504-2549

ในช่วงพ.ศ.2504-2549เศรษฐกิจของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทรายมีความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากมีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายประการที่ทำให้ชุมชนเกิดการปรับตัวในแง่ของการทำมาหากินและการดำเนินชีวิต การศึกษาพัฒนาการเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวจะทำให้เข้าใจถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำมาหากินจากการประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนสู่การประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักแทนที่ การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคเป็นการผลิตเพื่อขาย ทั้งนี้เป็นผลมาจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพและการปรับตัวในช่วงพ.ศ.2504-2549ประกอบด้วย ความก้าวหน้าทางการคมนาคม การตั้งสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี การเพิ่มขึ้นของประชากร อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจการตลาดภายนอก การขาดแคลนแรงงาน การขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน รายได้จากการประกอบอาชีพ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำมาหากินและหาทางเพิ่มผลผลิตโดยการนำวิทยาการใหม่ๆ จากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้เพื่อสร้างรายได้ให้สูงขึ้น ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวสามารถแบ่งพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย ระหว่างปีพ.ศ.2504-2549 ได้เป็น 2 ระยะ คือ ช่วงที่ 1 เศรษฐกิจหมู่บ้านระยะผสมผสานการทำนาและเลี้ยงโคนมระหว่าง พ.ศ.2504-2530 และช่วงที่ 2 เศรษฐกิจหมู่บ้านระยะการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและความหลากหลายของอาชีพระหว่างพ.ศ.2531-2549 ซึ่งรายละเอียดของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะนำเสนอต่อไป

#### เศรษฐกิจหมู่บ้านระยะผสมผสานการทำนาและเลี้ยงโคนมระหว่าง พ.ศ. 2504-2530

เศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทรายระหว่างปีพ.ศ.2504-2530 นั้นเป็นระยะผสมผสานการทำนาและเลี้ยงโคนม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงนี้คือมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนเพียงอาชีพเดียวไปสู่การประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนม

เป็นอาชีพเสริมแบบคู่ขนานกับการทำนา ตลอดจนเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตจากผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวต่อไป

### ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ

**ความก้าวหน้าทางการคมนาคม** จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าหมุ่มบ้านคอนทราย<sup>1</sup> ทราบว่า ในปีพ.ศ.2517 ได้มีการตัดถนนดินลูกรังจากทางแยกสระกะเทียมซึ่งติดกับถนนเพชรเกษมสายนอกมายังหมุ่มบ้านคอนทรายแทนที่เส้นทางสายเก่าซึ่งเป็นทางดินเท้า การมีถนนเส้นทางสายใหม่อันเป็นความก้าวหน้าทางการคมนาคมเช่นนี้ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกรชาวไทยโง่งบ้านคอนทราย เพราะทำให้พ่อค้าคนกลางสามารถนำรถจากภายนอกหมุ่มบ้านคอนทรายเข้ามายังหมุ่มบ้านคอนทราย เพื่อมาซื้อสินค้าจากแหล่งผลิตภายในหมุ่มบ้านได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ส่วนเกษตรกรบางคนที่ไม่ยอมขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางก็สามารถแบกหามผลผลิตของตนเองไปขึ้นรถสองแถวที่วิ่งรับ-ส่งผู้โดยสารวันละ 1 รอบจากตำบลสระกะเทียมไปสู่ตลาดนครปฐมได้ เพื่อนำสินค้าหรือผลผลิตของตนไปขาย ซึ่งการเดินทางโดยใช้รถสองแถวทำให้ชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายประหยัดเวลาการเดินทางในการนำผลผลิตไปขายหรือแลกเปลี่ยนยังตลาดนครปฐม โดยชาวไทยโง่งไม่ต้องเดินทางเท้าออกไปจนถึงปากทางแยกสระกะเทียมซึ่งติดกับถนนเพชรเกษมสายนอก(จะต้องใช้เวลาเดินเท้าประมาณ 2-3 ชั่วโมง)

การเดินทางที่สะดวกขึ้นนี้ทำให้เกษตรกรชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายได้มีโอกาสติดต่อกับชุมชนภายนอกมากขึ้น การติดต่อข่าวสารต่างๆ เป็นไปโดยสะดวกและเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวไทยโง่งได้รับรู้การเคลื่อนไหวทางการเกษตรจากบุคคลภายนอก อันเป็นช่องทางที่จะนำความรู้วิชาการใหม่ๆ ไปใช้ในการประกอบกิจกรรมการเกษตรของตนเพื่อปรับปรุงผลผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้นและหาเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยให้ได้รับผลผลิตมากขึ้น ทั้งนี้เพราะชาวไทยโง่งหมุ่มบ้านคอนทรายที่ได้ติดต่อกับบุคคลภายนอกหมุ่มบ้านจะเห็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันและนำไปสู่การเกิดความรู้สึกอยากได้บ้าง จึงต้องการผลิตให้ได้มากๆ เพื่อจะนำไปขายและนำเงินที่ได้ไปซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ตู้เย็น เสื้อผ้า เครื่องสำอาง เป็นต้น การคมนาคมขนส่งที่สะดวกก่อให้เกิดแรงจูงใจในการผลิตเพื่อขายมากขึ้น บรรดาจะทำการเกษตรเพื่อขายมากกว่าจะผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนเพียงอย่างเดียวเพราะเห็นว่า

---

<sup>1</sup>สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมุ่มบ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมุ่มบ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (3)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมุ่มบ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

การเดินทางขนส่งสินค้าเกษตรกรรมไม่เป็นอุปสรรคต่อการผลิตและจากการที่ชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทรายได้รับความสะดวกในการเดินทาง ส่งผลให้ให้ชาวบ้านเดินทางออกมาซื้อและขายสินค้ากับตลาดในจังหวัดนครปฐมเป็นจำนวนมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันนั้นก็ยังมีพ่อค้าคนกลางเดินทางเข้าไปปรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมากเช่นกัน<sup>2</sup>

**การตั้งสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี** ภายหลังมีการจัดตั้งสหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรีโดยเริ่มก่อตั้งในปีพ.ศ.2502และในปีพ.ศ.2514 ใช้ชื่อ “สหกรณ์โคนมราชบุรี” ต่อมาต้นปีพ.ศ.2516ได้มีการเริ่มต้นผลิตนมพาสเจอร์ไรส์ขึ้นเป็นครั้งแรกและในวันที่ 25 ธันวาคมปีเดียวกัน สหกรณ์โคนมราชบุรี ได้ขอจดทะเบียนเปลี่ยนชื่อเป็น “สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรี จำกัด” และรับซื้อน้ำนมดิบจากเกษตรกรที่เลี้ยงโคนมในละแวกใกล้เคียง ทำให้ชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทรายหันมาเลี้ยงโคนมเพื่อประกอบเป็นอาชีพเสริมร่วมกับการทำนา ทั้งนี้เนื่องจากการทำนานั้นจะสัมพันธ์กับฤดูกาล จึงทำให้รายได้ที่อาศัยจากการทำนาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครัวเรือน ในช่วงแรกนั้นชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทรายจะมีโคนมครัวเรือนละไม่กี่ตัวแต่ก็ทำให้ชาวไทยโชนมีงานทำตลอดทั้งปี ทั้งยังมีรายได้สม่ำเสมอ ขณะที่การทำนานั้นจะมีงานทำตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ธันวาคม จึงมีการว่างงานถึง 4 เดือนและรายได้ที่มาจากการขายข้าวก็มีเพียงครั้งเดียว อีกทั้งราคาผลผลิตไม่สู้ดีนักหรือบางปีอาจจะขาดทุน แต่รายได้จากการรีดน้ำนมและนำไปส่งขายที่สหกรณ์โคนมหนองโพราชบุรีมีอัตราที่แน่นอนและสามารถสร้างรายได้ได้ทุกเดือน<sup>3</sup>

**การเพิ่มขึ้นของประชากร** อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรแต่ละปีของไทยโชนบ้านดอนทรายมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ ขณะที่อัตราการถือครองที่ดินยังคงที่และจำนวนประชากรที่สูงขึ้นจะส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ของที่ดินทำกินก่อให้เกิดความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้นเนื่องจากชาวไทยโชนทุกครัวเรือนในหมู่บ้านดอนทรายมีอาชีพการทำนาเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นหากครัวเรือนไหนที่มีลูกมากก็จะไม่สามารถหารายได้จากการทำนาซึ่งสัมพันธ์กับธรรมชาติมาเลี้ยงครอบครัวได้เพียงพอเพราะความต้องการทางการบริโภคสูงขึ้นแต่กำลังการผลิตเท่าเดิมประกอบกับระบบเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นผลิตเพื่อค้ามากขึ้น ดังนั้นแต่ละครัวเรือนจึงพยายามหารายได้มาใช้จ่ายซื้อของอุปโภค-บริโภคให้ได้มากที่สุด ซึ่งการมีรายได้มากขึ้นก็ต้องเพิ่มผลผลิตจากการทำนาให้มากขึ้นเช่นเดียวกัน แต่เมื่อสมาชิกของครอบครัวมีปริมาณมากขึ้นในขณะที่ที่นา

<sup>2</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>3</sup>สหกรณ์โคนมหนองโพจังหวัดราชบุรี, ประวัติความเป็นมาสหกรณ์ [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก [HTTP://WWW.NONGPHO.COM/](http://www.nongpho.com/)

จำนวนเท่าเดิม สมาชิกในครอบครัวจึงจำเป็นต้องประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ ด้วยเช่น การเลี้ยงโคนม การรับจ้าง เป็นต้น<sup>4</sup>

**อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจการตลาดภายนอก** ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านคอนทรายเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจภายนอก ชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายต้องพึ่งพาสถาปัตยกรรมภายนอกทั้งในด้านการเป็นตลาดซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภคและเป็นตลาดขายผลิตผลต่างๆ เนื่องจากหมู่บ้านคอนทรายไม่ได้อยู่เป็นเอกเทศหากแต่มีการติดต่อกับชุมชนภายนอกตลอดมา นับตั้งแต่ในอดีตตลาดภายนอกที่ชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายต้องผูกพันและพึ่งพิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือตลาดอำเภอเมืองนครปฐมซึ่งเป็นตลาดที่ใกล้ที่สุดเจริญที่สุดในละแวกนี้ ตลาดอำเภอเมืองนครปฐมนี้เป็นแหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง จึงทำให้ชาวไทยโชน่งที่เดินทางไปซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ามีโอกาสได้รับรู้วิทยาการการทํานาใหม่ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตมากยิ่งขึ้น

เมื่อชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายมีแนวโน้มที่จะต้องผูกพันและพึ่งพิงกับระบบตลาดภายนอกสูงขึ้น ชุมชนจึงมีระดับของการพึ่งพาตนเองลดลงในระดับหนึ่ง ในอดีตก่อนพ.ศ.2504 เมื่อครั้งที่ระบบการตลาดไม่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากเช่นทุกวันนี้ ชุมชนไทยโชน่งบ้านคอนทรายนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง แต่เดิมชาวไทยโชน่งไม่มีความจำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการอุปโภค-บริโภคสินค้าบางชนิด จากการที่ไม่เคยต้องเสียเงินค่าใช้จ่ายในการบริโภคในแต่ละวันเพราะสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ได้ เช่น การทํานา การล่าสัตว์ การหาของป่ามาบริโภค แต่เมื่อประชากรมากขึ้นในขณะที่ที่ทำกินมีจำนวนเท่าเดิมและสภาพนิเวศน์ภายในหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงความต้องการซื้อปัจจัยซึ่งไม่จำเป็นต้องดำรงชีวิตแต่สามารถอำนวยความสะดวกให้ชาวไทยโชน่งบ้านคอนทรายได้มีสูงขึ้น จึงทำให้กลายเป็นความจำเป็นที่จะต้องซื้อสินค้าประเภทเครื่องอุปโภค-บริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวันเช่น เนื้อสัตว์ ไข่ ปลา ผักและผลไม้ รวมถึงเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น การที่จะได้มาซึ่งเครื่องอุปโภค-บริโภคเหล่านี้จำเป็นต้องใช้เงินสดแลกเปลี่ยน จึงก่อให้เกิดความจำเป็นต้องผลิตเพื่อขาย เพราะการผลิตเพื่อขายเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้มีเงินสดมาจับจ่ายใช้สอยหนทางที่จะทำให้การเพิ่มผลผลิตการทํานาและการเลี้ยงโคนมประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีการผลิตจากภายนอกที่ทันสมัยมากขึ้น<sup>5</sup>

<sup>4</sup>(1)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

<sup>5</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

ด้วยปัจจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะวิธีการทำมาหากินด้านการประกอบอาชีพและแบบแผนการผลิตจากการผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอีกด้วย

### การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ

การปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายในช่วงพ.ศ.2504-2530 ก็คือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานจากผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขายและการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำมาหากินด้านการประกอบอาชีพจากการทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนเพียงอาชีพเดียวสู่การประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริมแบบคู่ขนานกับการทำนา ทั้งนี้เพราะต้องการสร้างรายได้ให้มากขึ้นตามค่านิยมที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากภายนอกหมู่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานจากผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงเริ่มขึ้นหลังจากที่ไทยประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-3 พ.ศ.2504-2519 โดยมุ่งเน้นให้รัฐกระจายความเจริญไปสู่ชนบทนั้น ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านคอนทรายเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะรูปแบบวิธีการทำนามีการเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อบริโภคก้าวเข้าสู่การผลิตเพื่อขาย ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ข้างต้นตามที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนผลักดันอย่างยิ่งให้ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายหาทางเพิ่มผลผลิตเพื่อนำไปขาย เช่น มีการนำวิทยากรใหม่ๆ ที่ได้รับแนวคิดจากนอกหมู่บ้านเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มผลผลิต ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการขายก็เพื่อสร้างรายได้ในการนำมาซื้อสินค้าอื่นๆ ตามความต้องการต่อไป

ดังนั้น การประกอบอาชีพ “ทำนา” ในช่วงผลิตเพื่อการค้ำน้นการทำงานจึงมีการขยายตัวมากขึ้นโดยมุ่งการผลิตเพื่อผลกำไรเป็นสำคัญ มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณที่สูงขึ้น โดยในช่วงปีพ.ศ.2518มีการนำรถไถเข้ามาใช้แทนวัวและบ้านที่นำมาใช้แรกๆ ในสมัยก่อนก็คือบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งก็ทำให้ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายเกิดการตื่นตัวและเห็นประโยชน์ของการใช้เครื่องทุ่นแรงแบบใหม่ในการทำนาปลูกข้าว ชาวบ้านจึงหันมาใช้บริการรถไถไถนาแทนวัวกันอย่างถ้วนหน้า ชาวไทยโซ่งให้เหตุผลว่าสะดวกรวดเร็ว ทุ่นแรงและประหยัดเวลาโดยมีการตอบแทนเป็นเงินให้ ส่วนอัตราค่าจ้างรถไถในระยะแรกนั้นเริ่มที่ 20 บาท การนวดข้าวก็เช่นเดียวกันจากเดิมที่ใช้วัวนวดก็มีรถนวดจากภายนอกเข้ามารับจ้างนวดข้าวถึงที่นา ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายที่ทำนาเกือบทุกครัวเรือนต่างหันไปใช้บริการรถไถและรถนวด ซึ่งก็ส่งผลให้ควายซึ่งเป็นแรงงานสัตว์ที่สำคัญในการไถนา นวดข้าว รวมถึงเครื่องทุ่นแรงแบบเดิมต้องยุติบทบาทลงไปเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพในการทำงาน นานเข้าชาวบ้านก็เลิกเลี้ยง

ควายและนำไปขาย แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้นการใช้เครื่องทุ่นแรงแบบใหม่ก็ส่งผลให้ชาวไทยโ่งงต้องพึ่งพาและมีความเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกมากขึ้น เช่น บ้านตลาดโพรงมะเดื่อ ซึ่งเป็นที่มาของเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่ เนื่องจากภายในหมู่บ้านคอนทรายชาวไทยโ่งงไม่มีรถนวดหรือรถไถเป็นของตนเอง ชาวไทยโ่งงไม่สามารถซื้อรถไถ รถนวดได้เพราะมีราคาแพงและชาวไทยโ่งงบ้านคอนทรายก็ทำนาเพื่อบริโภคเป็นหลักถ้าเหลือถึงจะขาย<sup>6</sup> ดังที่ลุงสิน สิงห์เรืองซึ่งปัจจุบันทำนาอายุ 65 ปี เล่าให้ฟังว่าตอนคุณลุงอายุประมาณ 35 ปี ที่บ้านของคุณลุงซึ่งประกอบอาชีพทำนาเริ่มมีการจ้างรถไถมาไถที่นาแทนวัวเพราะสะดวก รวดเร็ว แต่บ้านคุณลุงไม่ได้ทำเป็นเจ้าแรกเคยแต่ได้ยินคนนอกหมู่บ้านพูดกันว่าดีกว่า ส่วนบ้านที่ทำเป็นเจ้าแรกในการจ้างรถไถมาไถที่นาก็คือบ้านผู้ใหญ่ ซึ่งชื่อผู้ใหญ่ตอนนั้นลุงจำไม่ได้ไม่แน่ใจว่าชื่ออะไรจำได้แต่เพียงว่าเป็นบ้านผู้ใหญ่ที่นั่นแหละมีรถไถมาก่อนใครต่อมาลูกบ้านจึงทำตามอย่าง<sup>7</sup> ส่วนวิถีการทำนาในช่วงขยายตัวมีรายละเอียดดังนี้

1. การผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าบ้านคอนทราย<sup>8</sup> ทำให้ทราบว่า วิถีการทำนาในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัยการผลิตซึ่งปัจจัยสำคัญในการทำนาได้แก่ที่ดิน ทุน แรงงานและน้ำ ด้านวิธีการผลิตซึ่งมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ หัวข้อแรกที่ขอนำเสนอวิธีการผลิตของชุมชนก็คือ ด้านปัจจัยการผลิต

1.1 ที่ดินและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ชาวไทยโ่งงบ้านคอนทรายส่วนมากมีที่ดินเป็นของตนเองซึ่งได้รับเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ ลักษณะการใช้ที่ดินนั้นส่วนมากนอกจากบริเวณที่ใช้ทำนา พื้นที่ว่างตามหัวคันนาจะมีการปลูกพืชผักสวนครัวที่ปลูกง่ายและไม่ต้องดูแลมาก เช่น มะเขือ พริก พืชล้มลุกชนิดต่างๆ เป็นต้น พื้นที่ทำนามักอยู่ติดคลองชลประทานหรือคลองธรรมชาติ ชาวไทยโ่งงในหมู่บ้านจะทำนาปีเท่านั้นไม่มีการทำนาปรังโดยมากเป็นการทำนาหว่านมากกว่านาดำ เพราะนาดำต้องการปริมาณน้ำที่แน่นอนและต้องสามารถควบคุมน้ำได้ตลอดเวลา ในกรณีที่เป็นคนจากหมู่บ้านอื่นๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านคอนทรายหรือต้องการมาใช้ที่นาในหมู่บ้านเพื่อประกอบอาชีพ แต่ไม่มีที่นาเป็นของตนเองหรือมีแต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการก็สามารถขอเช่าที่นาจากคนในหมู่บ้านในกรณีที่เจ้าของที่นาไม่ได้ใช้ประโยชน์จากที่ดินนั้นโดยผู้เช่าจะเสียค่าเช่าที่นาในรูปของข้าวเปลือก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตกลงกันว่าจ่ายข้าวเป็นปริมาณกี่ถังต่อปี เช่น“ คนที่เช่าที่ทำนาเมื่อ 30-40 ปีที่แล้ว จะตกลงกับเจ้าของที่ทำนาเรื่องการแบ่ง

<sup>6</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>7</sup> สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโ่งงหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

<sup>8</sup> สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโ่งงหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

ผลประโยชน์ว่าจะปันเท่าไร? ถ้าปัน 3 ก็หมายถึงคนที่เช่าที่นาเอา 2 ส่วน เจ้าของที่นาเอา 1 ส่วน ถ้าปัน 5 ก็หมายถึงคนที่เช่าที่นาเอา 2 ส่วน เจ้าของที่นาเอา 3 ส่วน แล้วแต่จะตกลงกันเอง”<sup>9</sup>

1.2 ทุน เมื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท ค่าใช้จ่ายในการทำนาก็สูงขึ้นตามลำดับ ชาวไทยโชนบ้านดอนทรายไม่สามารถกำหนดราคาข้าวได้เอง หากปีใดราคาข้าวตกต่ำชาวไทยโชนที่ทำนาก็จะขาดทุนรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย กลายเป็นหนี้เป็นสินเพิ่มขึ้น ในกรณีที่ชาวไทยโชนต้องการทำนาต่อแต่ไม่มีทุนเป็นของตนเองนั้นก็จะไปขอกู้เงินจากเจ้าของโรงสี พวกพ่อค้าคนกลาง หรือนายทุนซึ่งเป็นคนภายนอกหมู่บ้าน เพื่อนำเงินมาลงทุนหรือจะนำอุปกรณ์และพันธุ์ข้าวจากโรงสีมาใช้ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวแล้วก็ต้องส่งข้าวเข้าโรงสีของเจ้าของโรงสีที่ปล่อยเงินกู้คืน เจ้าของโรงสีจะรวมราคาข้าวแล้วหักต้นทุนเก็บไว้ที่เหลือก็คืนให้ชาวนาไป แต่เมื่อทำไปเรื่อยๆ ชาวนาบางคนต้องขาดทุนทั้งนี้เพราะราคาต้นทุนการผลิตสูงขึ้น อันเป็นผลทำให้ชาวไทยโชนที่ประกอบอาชีพทำนาบางรายต้องเสียที่นาให้กับเจ้าของโรงสี พ่อค้าคนกลางหรือนายทุนไป ต่อมาระยะหลังๆ ชาวนาได้เปลี่ยนแปลงการกู้ยืมเงินจากเจ้าของโรงสี พ่อค้าคนกลาง นายทุน เป็นกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เนื่องจากดอกเบี้ยต่ำกว่า<sup>10</sup>

1.3 แรงงาน ก่อนปี พ.ศ.2518 แรงงานมนุษย์และสัตว์ ถือว่าเป็นแรงงานสำคัญในการทำนา โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ ไถ คราด หว่าน จะใช้แรงงานจากคนในครอบครัว ซึ่งแรงงานในครอบครัวนั้นจะประกอบด้วยพ่อ แม่ ลูกๆ ที่อยู่ในวัยแรงงาน และแรงงานตามหน้าที่จากลูกเขยหรือลูกสะใภ้ที่แต่งงานเข้ามา ถือว่าเป็นหน้าที่ของลูกเขยหรือลูกสะใภ้ที่ต้องช่วยเหลือและเป็นแรงงานในกิจกรรมการเกษตรแก่หัวหน้าครัวเรือนนั้นๆ ซึ่งการแบ่งแรงงานเพื่อทำหน้าที่ต่างๆ ค่อนข้างชัดเจนคือ หัวหน้าครอบครัวและลูกชายมักเป็นแรงงานหลักในการทำนาโดยมีหน้าที่หลักคือ การเตรียมพื้นที่ในการเพาะปลูก การดูแลต้นข้าว การกำจัดศัตรูพืชต่างๆ ตลอดจนการเก็บเกี่ยวและขายผลผลิต ส่วนแรงงานผู้หญิงในครอบครัวนั้นก็มีส่วนที่ช่วยเหลือการทำนาในกิจกรรมหรือขั้นตอนต่างๆ เช่นเดียวกันแต่ไม่ถือเป็นแรงงานหลัก แรงงานของผู้หญิงในครอบครัวชาวไทยโชนบ้านดอนทรายที่ประกอบไปด้วยภรรยาและลูกสาวจะช่วยกันตกกล้า ตากข้าว ดำข้าว เพื่อบริโภคคือต้องช่วยกันประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรในบทบาทต่างๆ ตั้งแต่ต้น สำหรับลูกสะใภ้ นอกเหนือจากหน้าที่หลักคือ ดูแลทำงานบ้านและเตรียมอาหารให้สำหรับผู้ที่ไปทำนาแล้ว ก็ยังจะต้องไปช่วยในพื้นที่นานั้นๆ ด้วย นอกจากนี้เด็กเล็กๆ ที่ยังไม่มีความรู้ความชำนาญด้านการ

<sup>9</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>10</sup>สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

ทำนาจะต้องเป็นผู้เลี้ยงวัวควาย นอกจากนี้ในฤดูเก็บเกี่ยวนั้นหากแรงงานในครอบครัวมีจำนวนไม่เพียงพอหรือไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทันทีจะมีการลงแขก-ขอแรงกัน จนเมื่อกิจกรรมในที่นาของตนเสร็จสิ้นก็ต้องไปใช้แรงช่วยเหลือเพื่อนบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป ทั้งนี้การลงแขก-ขอแรงกันนั้นเจ้าของงานไม่ต้องเสียค่าจ้าง แต่ต้องเตรียมอาหารไว้ให้เพียงพอต่อผู้ที่มาร่วมงานหรือช่วยเหลืองาน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่ดีและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีให้คนในหมู่บ้าน

ต่อมาประมาณ พ.ศ.2518-2519 มีการนำรถไถเข้ามาใช้แทนวัว ซึ่งบ้านที่นำมาใช้แรกๆ ในสมัยนั้นก็คือบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งก็ทำให้ชาวไทยโซ่งเกิดการตื่นตัวและเห็นประโยชน์ของการใช้เครื่องทุ่นแรงแบบใหม่ในการทำนาปลูกข้าว ชาวบ้านจึงหันมาใช้บริการรถไถไถนาแทนวัวอย่างถ้วนหน้า ชาวไทยโซ่งให้เหตุผลว่าสะดวก รวดเร็ว ทุ่นแรงและประหยัดเวลา มีการตอบแทนเป็นเงินให้อัตราค่าจ้างรถไถในระยะแรกเริ่มที่ 20 บาท การนวดข้าวก็เหมือนกันจากเดิมที่ใช้วัวก็มีการนวดจากภายนอกมารับจ้างนวดข้าวถึงที่นาในหมู่บ้าน ชาวไทยโซ่งที่ทำงานเกือบทุกครัวเรือนต่างหันไปใช้บริการรถไถและรถนวด ซึ่งก็ส่งผลให้ควายซึ่งเป็นแรงงานสัตว์ที่สำคัญในการไถนา นวดข้าวรวมทั้งเครื่องทุ่นแรงแบบเดิมต้องยุติบทบาทลง เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านประสิทธิภาพในการทำงานนานเข้าชาวบ้านก็เลิกเลี้ยงควายและนำไปขาย แต่ในอีกด้านหนึ่งการใช้เครื่องทุ่นแรงแบบใหม่ก็ส่งผลให้ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายต้องพึ่งพาและมีความเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกขึ้น เช่น บ้านตลาดโพรงมะเดื่อ ซึ่งเป็นที่มาของเทคโนโลยีการผลิตแบบใหม่เนื่องจากภายในหมู่บ้านชาวไทยโซ่งไม่มีรถนวดหรือรถไถเป็นของตนเอง ชาวไทยโซ่งไม่สามารถซื้อรถไถ รถนวดได้ เพราะมีราคาแพงมาก จากการที่มีการใช้แรงงานเครื่องจักรแทนที่แรงงานคนและสัตว์ในการผลิต ส่งผลให้ประเพณีการลงแขก-ขอแรงหมดความสำคัญลงเปลี่ยนสถานะเป็นการว่าจ้างแรงงาน การทำนาในช่วงนี้เป็นการจ้างแรงงานในเกือบทุกขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การไถ การหว่าน การใส่ปุ๋ย การนวด การเก็บเกี่ยวและการนวด เป็นการพึ่งพาปัจจัยภายนอกทั้งหมดเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณมากในเวลาอันรวดเร็ว เนื่องจากการแข่งขันผลิตให้ได้ปริมาณมากเพื่อขาย<sup>11</sup>

1.4 น้ำ เดิมบ้านคอนทรายไม่มีคลองชลประทาน การทำนาจึงพึ่งพาแต่ฤดูฝน แต่ต่อมาชาวบ้านคอนทรายเริ่มพยายามแสวงหาวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตข้าวให้มากขึ้น และมีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการทำนาหว่านและนาค้า จึงเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลสระกะเทียมสนับสนุนการขุดคลองชลประทานเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำการเกษตร ผู้เต่าใน

<sup>11</sup>(1)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

หมู่บ้านคอนทรายเล่าว่าคลองชลประทานในหมู่บ้านเกิดขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2515-2516 ซึ่งส่งผลให้ชาวนาในหมู่บ้านทำนาโดยมีน้ำใช้อย่างพอเพียง<sup>12</sup>

ส่วนกระบวนการผลิตหรือวิธีการทำนาของชุมชนปรากฏคือ ระยะเวลาก่อนปีพ.ศ.2515 ขณะที่บ้านคอนทรายยังไม่มีคลองชลประทานทำให้ชาวนาสามารถทำนาได้เพียงปีละครั้ง เพราะต้องรอปริมาณน้ำฝนจากธรรมชาติ โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนชาวนาบ้านคอนทรายจะไถและนำข้าวไปหว่านยังที่นาแปลงเล็กๆ ที่เตรียมไว้ เพื่อเป็นการทำพิธีแรกนาและต้องนำข้าว ฐูป เทียน ไปไหว้เจ้าที่ที่นานั้นเพื่อให้ได้ผลผลิตดี โดยเจ้าของที่นาต้องทำพิธีด้วยตนเอง หลังจากนั้นจึงเริ่มไถนาที่เหลือเพื่อจัดวัชพืชและปรับหน้าดิน พร้อมๆ กับทำให้ดินร่วนซุยแล้วจึงนำพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้ไปหว่านรองนอกเป็นต้นข้าว เมื่อเห็นว่าบริเวณใดที่ข้าวไม่ขึ้นก็ต้องนำต้นข้าวไปปักแถมไว้ให้ข้าวขึ้นเสมอเป็นระเบียบและชาวนาบ้านคอนทรายต้องคอยกำจัดศัตรูพืชต่างๆ ด้วย เนื่องจากยังไม่มีสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเช่นในปัจจุบัน การทำงานทุกขั้นตอนต้องมีความร่วมมือร่วมใจกันทุกคนในครอบครัวต่างมีหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง ขณะที่รอข้าวตั้งท้องก็จะหันไปทำกิจกรรมอื่นๆ ชั่วคราว เพื่อรอให้ข้าวสุกเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านจะมาช่วยกันลงแขกเกี่ยวข้าวและผลัดกันใช้แรงไป-มาจนกว่าฤดูเก็บเกี่ยวจะสิ้นสุดลง เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วก็จะนำข้าวมากองไว้และจะมีพิธีกรรมขนข้าวขึ้นยุ้งก่อนจะนำกองข้าวขึ้นไปเก็บ ภายหลังปีพ.ศ.2515เมื่อมีคลองชลประทานรูปแบบการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลักก็เปลี่ยนมาเป็นผลิตเพื่อการค้า มีการทำนาคามากขึ้นเพราะมีปริมาณน้ำเพียงพอไม่ต้องรอแหล่งน้ำจากธรรมชาติ เริ่มมีการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และมีการนำเครื่องจักรเข้ามาเป็นเครื่องทุ่นแรงเพื่อเร่งผลผลิตของตนเอง ซึ่งขั้นตอนการทำงานมีดังนี้<sup>13</sup>

การเตรียมดิน ก่อนการทำนาจะมีการเตรียมดินอยู่ 3 ขั้นตอน คือ 1)การไถตะ เป็นการไถครั้งแรกตามแนวยาวของพื้นที่กระตงนา(กรณีที่แปลงนาเป็นกระตงย่อยๆมีอยู่หลายกระตงในหนึ่งแปลงนา) เมื่อไถตะจะช่วยพลิกดินเพื่อให้ดินชั้นล่างได้ขึ้นมาสัมผัสอากาศ ออกซิเจนและเป็น การตากดินเพื่อทำลายวัชพืช โรคพืชบางชนิด การไถตะจะเริ่มทำเมื่อฝนตกครั้งแรกในปีฤดูกาลใหม่ หลังจากไถตะจะตากดินไว้ประมาณ1-2 สัปดาห์ 2)การไถแปร หลังจากที่ตากดินเอาไว้พอสมควร แล้วการไถแปรจะช่วยพลิกดินที่กลบเอาขึ้นการอีกครั้ง เพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นใหม่และเป็นการย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง จำนวนครั้งของการไถแปรจึงขึ้นอยู่กับชนิดและปริมาณของวัชพืช ลักษณะดิน

<sup>12</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>13</sup>(1)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

และระดับน้ำในพื้นที่ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนด้วย แต่โดยทั่วไปแล้วจะไถแปรเพียงครั้งเดียว 3) การคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากทรงพุ่มและย่อยดินให้มีขนาดเล็กลงอีก จนเหมาะแก่การเจริญของข้าว ทั้งยังเป็นการปรับระดับพื้นที่ให้มีความสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกในการควบคุม ดูแลการให้น้ำ

การปลูก การทำนาหว่าน ทำในพื้นที่ที่ควบคุมน้ำได้ลำบาก วิธีหว่าน ทำได้ 2 วิธี คือ การหว่านข้าวแห้งและการหว่านข้าวแฉะ 1) การหว่านข้าวแห้ง แบ่งตามช่วงระยะเวลาของการหว่านได้ 3 วิธี คือ (1)การหว่านหลังซีไถใช้ในกรณีที่ฝนมาล่าช้าและตกชุก มีเวลาเตรียมดินน้อยจึงมีการไถแค่เพียงครั้งเดียวและไถแปรอีกครั้งหนึ่งแล้วหว่านเมล็ดข้าวลงหลังซีไถ เมล็ดพันธุ์อาจเสียหายเพราะหนู และอาจมีวัชพืชในแปลงนามาก (2)การหว่านคราดกลบ เป็นวิธีที่นิยมมากที่สุด จะทำหลังจากที่ไถแปรครั้งสุดท้ายแล้วคราดกลบ จะได้ต้นข้าวที่งอกสม่ำเสมอ (3)การหว่านไถกลบ มักทำเมื่อถึงระยะเวลาที่ต้องหว่าน แต่ฝนยังไม่ตกและดินมีความชื้นพอควร หว่านเมล็ดข้าวหลังซีไถแล้วไถแปรอีกครั้ง เมล็ดข้าวที่หว่านจะอยู่ลึกและเริ่มงอกโดยอาศัยความชื้นในดิน 2) การหว่านข้าวแฉะ (หว่านน้ำตม) เป็นการหว่านเมล็ดข้าวที่ถูกเพาะให้รากงอกก่อนที่จะนำไปหว่านในที่ที่มีน้ำท่วมขัง เพราะหากไม่เพาะเมล็ดเสียก่อนเมื่อหว่านแล้วเมล็ดข้าวอาจเน่าเสียได้ การเพาะข้าวทอดกล้าทำโดยการเอาเมล็ดข้าวใส่กระบุงไปแช่น้ำเพื่อให้เมล็ดที่มีน้ำหนักเบาหรือลีบลอยขึ้นมาแล้วคัดทิ้ง แล้วนำเมล็ดถ่ายลงในกระบุงที่มีหญ้าแห้งกรุไว้ หมั่นรดน้ำเรื่อยไป อย่าให้ข้าวแตกหน่อ แล้วนำไปหว่านในที่นาที่เตรียมดินไว้แล้ว 3) การทำนาดำ เป็นการปลูกข้าวโดยเพาะเมล็ดในหิ้งอกและเจริญเติบโตในระยะหนึ่งแล้วย้ายไปปลูกในที่หนึ่ง สามารถควบคุมระดับน้ำ วัชพืชได้ การทำนาดำแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอนคือ(1) การตกล้ำ เพาะเมล็ดข้าวเปลือกให้มีรากงอกยาว 3 - 5 มิลลิเมตร นำไปหว่านในแปลงกล้า ช่วงระยะ 7 วันแรก ต้องควบคุมน้ำไม่ให้ท่วมแปลงกล้า และจะสามารถถอนกล้าไปปักดำได้เมื่อมีอายุประมาณ 20-30 วัน (2)การปักดำ ชาวนาจะนำกล้าที่ถอนแล้วไปปักดำในแปลง ระยะห่างระหว่างกล้าแต่ละหลุมจะมีความแตกต่างกันขึ้นกับลักษณะของดิน คือ ถ้าเป็นนาดุ่มปักดำระยะห่างเพราะข้าวจะแตกกอใหญ่ แต่ถ้าเป็นนาดอนปักดำค่อนข้างถี่เพราะข้าวจะไม่ค่อยแตกกอ

การเก็บเกี่ยว หลังจากที่ยาวออกดอกหรือออกรวงประมาณ 20 วัน ชาวนาจะเร่งระบายน้ำออกเพื่อเป็นการเร่งให้ข้าวสุกพร้อมๆ กัน ทำให้เมล็ดมีความชื้นไม่สูงเกินไปจะสามารถเก็บเกี่ยวได้หลังจากระบายน้ำออกประมาณ 10 วัน ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยว เรียกว่า ระยะพลับพลึงคือ สังเกตที่ปลายรวงจะมีสีเหลือง กลางรวงเป็นสีทองอ่อน การเก็บเกี่ยวในระยะนี้จะได้เมล็ดข้าวที่มีความแข็งแรง มีน้ำหนักและมีคุณภาพในการสี

การนวดข้าว หลังจากตากข้าวชาวนาจะขนเข้ามาในลานนวดจากนั้นก็นวดเอาเมล็ดข้าวออกจากรวง ที่นาในหมู่บ้านดอนทรายบางแห่งใช้แรงงานคน บางแห่งใช้วัว ควายย่ำและบางแห่งใช้เครื่องนวดข้าวมาช่วยในการนวด

การเก็บรักษา เมล็ดข้าวที่นวดฝัดทำความสะอาดแล้วตากจึงนำเข้าเก็บในยุ้งฉาง สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายนั้นส่วนใหญ่ประดิษฐ์ขึ้นเอง ในส่วนที่เป็นเครื่องมือเทคโนโลยีใหม่ๆ นั้นจำเป็นต้องพึ่งพาจากชุมชนภายนอกหมู่บ้าน ประกอบด้วย รถไถใช้ทั้งเตรียมดินนาหว่าน นาดำและคราด รถเกี่ยวข้าวและนวดข้าว ใช้สำหรับเกี่ยวและนวดข้าวไปพร้อมๆ กันเป็นรถแบบดินตะขบวิ่งได้ในนาที่มีพื้นที่เรียบ เครื่องนวดข้าวใช้เครื่องยนต์ในการนวดข้าวให้ย่อยจากรวงเป็นเมล็ดข้าวเปลือก เมื่อต้องการนวดข้าวก็เอาเครื่องยนต์จากรถไถนาเดิมมาหมุนตามเครื่องนวดและสามารถใช้กระสอบหรือผืนผ้าใบมารองรับเมล็ดจากเครื่อง เครื่องสีข้าวใช้สำหรับสีข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร ออกมาเป็นแกลบและรำ

ตารางที่ 1 ปฏิทินการทำงานปีของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายในรอบปี

ระยะเวลา (เดือน)	กิจกรรม	พิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง
มิถุนายน	เริ่มไถนา	พิธีแรกนา หื้อ แะนะนา
กรกฎาคม	หว่านข้าว	
สิงหาคม	ไถกลบ, หว่านข้าวซ้ำ	
กันยายน	นำต้นข้าวไปปักซ่อมในที่นา ที่ต้นข้าวไม่ขึ้น	
ตุลาคม-ธันวาคม	คอยดูแลต้นข้าวรอให้ข้าวสุก	
มกราคม-กุมภาพันธ์	เริ่มเกี่ยวข้าว	ลงแขก-เอาแรงเกี่ยวข้าว
มีนาคม	นวดข้าวและเก็บข้าวขึ้นยุ้ง	ขนข้าวขึ้นยุ้ง
เมษายน-มิถุนายน	สิ้นสุดฤดูการทำนา	ทำขวัญวัว-ควาย

ที่มา : (1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

สำหรับความสัมพันธ์ทางการผลิตในวิถีการทำงานช่วงขยายตัวนี้ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากระบบการผลิตเพื่อบริโภค เพราะในวิถีการผลิตเพื่อขายนั้น จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่มุ่งหวังกำไรเป็นส่วนใหญ่ความสัมพันธ์ทางการผลิตในแบบเดิมจึงเปลี่ยนไป การที่จะขอแรงงานเพื่อนบ้านมาใช้ในกิจกรรมการทำงานของตนเองเพื่อหารายได้ให้ครอบครัวของตนนั้น ย่อมเป็นที่น่ารังเกียจและไม่มีผู้ใดจะยอมทำงานให้ด้วยเนื่องจากจะเกิดความรู้สึกถูกเอาเปรียบนั่นเอง การทำนาในระบบเศรษฐกิจการค้าการตลาด จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบใหม่คือเกิดระบบการว่าจ้างแรงงานหรือเกิดแรงงานรับจ้างซึ่งรวมถึงแรงงานรับจ้างเพศหญิงด้วย ซึ่งในอดีตไม่ค่อยนิยมใช้

แรงงานสตรีเข้าแทนที่ระบบแรงงานแบบให้เปล่า แรงงานแบบช่วยเหลือ แรงงานแบบขอแรงเอาแรงกัน การจ้างแรงงานมาใช้ในกิจกรรมการทำนาที่ปรากฏให้เห็นในช่วงนี้เช่น การจ้างรถไถรถนวดข้าว รถเกี่ยวข้าวหรือจ้างแรงงานคนมาใช้ในการเกี่ยวข้าว โดยผู้ที่มารับจ้างแรงงานนั้นส่วนใหญ่อีกเป็นชาวไทยโง่งในหมู่บ้านที่มีที่ทำกินน้อยหรือมีฐานะยากจน

จึงกล่าวได้ว่าในช่วงที่การทำนาขยายตัวรองรับระบบเศรษฐกิจการตลาด ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบ “นายจ้าง” และ “ลูกจ้าง” ก็เกิดขึ้นมาแทนที่ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน อีกทั้งยังเป็นการนำไปสู่ระบบการตลาดที่มี “ผู้ซื้อ” และ “ผู้ขาย” ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง “บุคคล” กับ “พ่อค้า” ขึ้นมา นอกจากนี้ในระบบการผลิตเพื่อขายยังมีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง “บุคคล” กับ “ผู้อาวุโส” และ “บุคคล” กับ “ผู้ประกอบการ” เสื่อมลงด้วย ทั้งนี้เพราะในระบบการผลิตแบบใหม่ไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาวิทยากรพื้นบ้านดั้งเดิม จึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้วิทยากรพื้นบ้านเหล่านั้นจากผู้อาวุโส ในทางตรงกันข้ามวิทยากรสมัยใหม่ในระบบการผลิตเพื่อขายเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองหรืออาจจะเกิดจากการรับการอบรมความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ที่ทางหน่วยงานรัฐเป็นผู้จัดขึ้น ในส่วนของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการทำนาที่เคยเป็นการถ่ายทอดความรู้จาก “หมอผี” ไปยัง “บุคคล” ในอดีตนั้น กลายเป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นอีกต่อไปเพราะในระบบการผลิตเพื่อขายไม่มีขั้นตอนของพิธีกรรมดังกล่าว โดยมีความเชื่อในความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตที่จะได้รับจากระบบการผลิตช่วงขยายตัวนี้เป็นไปตามเงื่อนไขของการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้อย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้<sup>14</sup>

2. การแลกเปลี่ยนผลผลิต ผู้เฒ่าชาวไทยโง่งบ้านคอนทราย<sup>15</sup> กล่าวว่าก่อนหน้าพ.ศ. 2518 ชาวไทยโง่งต้องนำผลผลิตเดินทางไปขายหรือแลกเปลี่ยนสินค้าที่ตลาดอำเภอเมืองนครปฐมเท่านั้น แต่ต่อมาปีพ.ศ. 2518 มีพ่อค้าจากโรงสีต่างๆ นำรถหกล้อเข้ามารับซื้อข้าวจากชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายที่มีผลผลิตถึงหมู่บ้าน โรงสีที่เข้ามารับซื้อข้าวโดยมากมาจาก 1) โรงสีจากนครชุม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เจ้าของโรงสีเป็นคนมอญ 2) โรงสีบางแจม ตั้งอยู่ที่ถนนเพชรเกษม จังหวัดนครปฐม เจ้าของเป็นคนจีน 3) โรงสีจากตลาดโพรงมะเดื่อ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านตลาดโพรงมะเดื่อ จังหวัดนครปฐม เจ้าของเป็นคนจีน

<sup>14</sup>(1) สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (2) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551. (3) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>15</sup>(1) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

คุณยายโนรี สิงห์เรือง<sup>16</sup> ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าเมื่อชวานาบ้านดอนทรายได้เงินตราจากการจำหน่ายผลผลิตแล้ว หากครัวเรือนใดมีหนี้สินเช่น จากการเช่าที่นา การกู้ยืมเงินนายทุน เป็นต้น ก็จะต้องแบ่งเงินรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้หนี้สิน บางครัวเรือนก็พอเพียงและบางครัวเรือนก็ไม่พอเพียงด้วยประสบปัญหาต่างๆเช่นการกู้หนี้ยืมสินล่วงหน้าในการลงทุนแต่ผลผลิตที่ได้กลับไม่พอเพียงต่อความต้องการ ตลอดจนเมื่อชวานามีค่านิยมด้านการบริโภคเครื่องอำนวยความสะดวกที่มีราคาแพงเกินกว่ารายได้มีสูงขึ้น เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น จึงส่งผลต่อระบบความคิดในการผลิตของชวานาให้เปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อบริโภคไปเป็นผลิตเพื่อขายเพราะการที่จะได้เครื่องอุปโภค-บริโภคเหล่านี้จำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้เงินสดในการแลกเปลี่ยน

นอกจากนี้ชาวไทยโชนบ้านดอนทรายยังมีความสัมพันธ์กับตลาดและแหล่งทุนภายนอกหมู่บ้านอีกด้วย โดยตลาดและแหล่งทุนภายนอกเป็นเครือข่ายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชาวไทยโชนทางตรงในเชิงเศรษฐกิจการทำนาที่ขายตัวเพื่อการค้าได้แก่ นายทุนต่างๆ ทั้งในรูปบุคคลคือ เจ้าแก้วหรือพ่อค้าต่างๆ ที่เป็นผู้ออกเงินในรูปของสินเชื่อหรือเงินทุนในการผลิต โดยคิดอัตราดอกเบี้ยสูงและผูกขาดในการรับซื้อผลผลิตต่างๆ นายทุนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในตัวเมืองนครปฐมและตลาดแต่จะมีสาขาที่เป็นตัวแทนของตนอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งตัวแทนเหล่านี้ก็คือชาวไทยโชนภายในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างนายทุนกับชาวบ้านจะเป็นไปในเชิงอุปถัมภ์กล่าวคือ พ่อค้า นายทุน ให้ความช่วยเหลือด้านเงินทองในรูปของการให้กู้แก่ชาวบ้านเพิ่มอีกหากชาวบ้านที่กู้ไปแล้วเกิดเจ็บป่วยหรือเดือดร้อนจำเป็นเร่งด่วนนอกเหนือไปจากการกู้ไปเพื่อทำการผลิตตามปกติ แต่ความสัมพันธ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับนายทุน-ชาวบ้านที่เป็นขาประจำมีการติดต่อซื้อขายกู้เงินกันมานานจนไว้วางใจกันแล้วเท่านั้น การให้กู้ยืมแม้จะคิดดอกเบี้ยแพงแต่ชาวบ้านก็ยังนิยมเนื่องจากไม่มีชั้นตอนยุ่งยากในการค้าประกัน หรือบางรายถ้าความสัมพันธ์ต่อกันดีนายทุนก็ให้กู้ได้ทันทีโดยไม่เรียกเอาเอกสารใดๆ ในการค้าประกันเงินกู้เลย นายทุนเหล่านี้ได้แก่ เจ้าแก้วรับซื้อข้าวเปลือก เป็นต้น ส่วนนายทุนอีกประเภทหนึ่งที่ชาวบ้านมีความสัมพันธ์เข้าไปเกี่ยวข้องก็คือ นายทุนในรูปสถาบันการเงินต่างๆ ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น ความสัมพันธ์จะมีรูปแบบที่เป็นทางการมากกว่านายทุนที่เป็นบุคคลเนื่องจากการขอกู้ต้องมีขั้นตอนและระเบียบหลักการมากมายในการพิจารณาเงินกู้ สถาบันการเงินเหล่านี้มีข้อดีคือดอกเบี้ยต่ำกว่า กู้ได้มาก-น้อยตามหลักทรัพย์ค้ำประกันของผู้กู้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือเอกสารสิทธิ์ที่ดินหรือธน.3 นายทุนที่เป็นสถาบันการเงินเหล่านี้จะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในกระบวนการผลิตหรือการขายของชาวบ้านเหมือนกับนายทุนที่เป็นตัวบุคคล ส่วนในด้านการตลาดชาวไทยโชนบ้านดอนทรายก็ถูกดึงให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบตลาดและกลไกราคาที่

<sup>16</sup> สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

อยู่ภายนอกชุมชนที่ตนไม่สามารถกำหนดหรือควบคุมได้ เนื่องจากชาวบ้านอยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้ผลิตที่ต้องพึ่งพาการรับซื้อจากตลาดภายนอกชุมชนโดยผ่านพ่อค้า-นายทุน ความต้องการของตลาดและราคาผลผลิตจึงเป็นเงื่อนไขในการกำหนดการผลิตแต่ละปีของชาวบ้านด้วย<sup>17</sup>

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าการทำนาของชาวบ้านมีการขยายตัวจากการผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย มีการนำวิทยาการสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ ขณะเดียวกันชุมชนก็ได้รับรู้แนวคิดการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมจากภายนอกหมู่บ้านว่าจะสามารถทำรายได้ให้มากขึ้นกว่าการทำนา ชาวบ้านจึงเลือกที่จะทดลองประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมควบคู่ไปกับการทำนาเพื่อสร้างรายได้สูงขึ้น

**การประกอบอาชีพเสริมด้วยการเลี้ยงโคนม** จากการที่ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายมีความต้องการรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นเพื่อที่นำไปซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภค เครื่องอำนวยความสะดวกตามที่ต้องการ รวมทั้งการส่งบุตรหลานในครอบครัวศึกษาเล่าเรียนให้สูงๆ เพื่อหวังจะให้บุตรหลานไม่ต้องลำบากในการประกอบอาชีพเช่นตนเอง ดังนั้นเมื่อการทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองด้านรายได้ได้อย่างเพียงพอให้กับชาวนาได้เมื่อมีทางเลือกใหม่ในการประกอบอาชีพเข้ามาให้เลือกอีกทางเลือกหนึ่งชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจึงหันไปประกอบอาชีพนั้นร่วมด้วย ก็คือการประกอบอาชีพ“เลี้ยง โคนม”เป็นอาชีพเสริมซึ่งเริ่มประกอบอาชีพนี้ราวพ.ศ.2515 โดยการนำของผู้ใหญ่บ้าน อาชีพเลี้ยง โคนมนี้ภายหลังปีพ.ศ.2530 ได้พัฒนาสู่การเป็นอาชีพหลักของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายเนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำให้มีงานทำและมีรายได้ตลอดทั้งปี จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าหมู่บ้านคอนทราย<sup>18</sup>ทราบว่าในช่วงพ.ศ.2515-2530 นั้น มีครวัเรือนที่ประกอบอาชีพเลี้ยง โคนมในหมู่บ้านมากขึ้นทุกปี สถิติครวัเรือนที่เลี้ยง โคนมในปีพ.ศ.2530 นั้นมีประมาณ 80 ครัวเรือนจากครวัเรือนทั้งสิ้นในปีพ.ศ. 2530 จำนวน 137 ครัวเรือน สำหรับวิธีการผลิตมีดังนี้

1. ขั้นตอนการเลี้ยงโคนม ชาวไทยโซ่งผู้ประกอบอาชีพเลี้ยง โคนมหมู่บ้านคอนทราย<sup>19</sup> เล่าว่า ชาวไทยโซ่งที่ประกอบอาชีพเลี้ยง โคนมทุกคนนั้น วันทั้งวัน เดือนทั้งเดือนแม้แต่ตลอดปีพวกเขาจะไม่มีความหิวเหมือนคนอื่นๆ เพราะ โคนมต้องกินอาหารทุกวันและน้ำนมก็ต้องรีดทุกวัน เช่นเดียวกัน หากไม่รีดน้ำนมแล้วจะทำให้โคเป็นโรคเต้านมอักเสบ ส่งผลให้สิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการรักษาซึ่งไม่คุ้มกันเลยทีเดียว

<sup>17</sup>(1)สัมภาษณ์นายคง สิงห์ล่อ,ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.  
(2)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์เรือง,ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>18</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง,ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ,ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>19</sup>สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง,อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

ในแต่ละวันวิถีชีวิตของชาวไทยโชนงที่เลี้ยงโคนมมีดังนี้ พวกเขาต้องตื่นแต่เช้ามีดตี 4-5 เพื่อโกยมูลโคและล้างคอกที่โคถ่ายไว้ตอนกลางคืน ขณะที่ล้างคอกนั้นก็จะอาบน้ำโคพร้อม ๆ กับให้อาหารโคไปด้วย อาหารที่โคกินมีทั้งอาหารข้นและอาหารหยาบ อาหารข้นจะเป็นอาหารอัดเม็ดที่มีคุณค่าทางโปรตีนสูง โคตัวหนึ่งกินอาหารข้นประมาณวันละ 2-3 กิโลกรัม สำหรับอาหารหยาบได้ถูกผสมให้กินพร้อมกับอาหารข้นด้วย อาหารหยาบจะเป็นพวกพืชต่างๆ ที่โคสามารถกินได้ส่วนใหญ่เป็นต้นข้าวโพดและหญ้าขน ซึ่งมีให้โคกินทุกฤดูแต่ในฤดูหนาวข้าวโพดมีจำนวนจำกัดและหญ้าขนไม่แตกกอ ส่งผลให้ในช่วงนี้อาหารหยาบมีราคาแพงจึงต้องเปลี่ยนไปเป็นอาหารหยาบชนิดอื่นเท่าที่หามาได้ไม่ว่าจะเป็นฟางอัด ผักบุง

เมื่อให้อาหารเสร็จประมาณ 6 โมงเช้า จากนั้นชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายก็จะรีดนมเป็นขั้นตอนต่อไป สำหรับวัวหนึ่งตัวนั้นใช้เวลารีดนมประมาณ 8 นาที ดังนั้นบ้านไหนที่มีจำนวนโคมากจึงใช้เครื่องรีดนมแทนการรีดด้วยมือ การรีดนมนี้มีทั้งรีดด้วยเครื่องและรีดด้วยมือ สำหรับการรีดด้วยเครื่องรีดนมจะสะดวกและเร็วกว่าเหมาะสำหรับผู้ที่ไม่มีแม่โคมากกว่า 10 ตัวขึ้นไป หากมีจำนวนน้อยกว่านี้จะเป็นการลงทุนที่สูงเกินไปเพราะเครื่องรีดมีราคาประมาณ 4-5 หมื่นบาท ซึ่งจัดว่าแพงพอสมควร ประโยชน์ของเครื่องรีดนมนี้คือใช้ระยะเวลาในการรีดมน้อยลงจากประมาณตัวละ 8-10 นาที เหลือเพียงใช้เวลาตัวละ 5 นาที และยังไม่เมื่อยข้อมือรวมถึงหัวไหล่ด้วย อีกทั้งวิธีใช้ก็ง่ายเพียงแต่นำจากเต้านมทั้งสองข้างมาเสียบที่เต้านมแล้วเปิดสวิตซ์เครื่อง เครื่องรีดนมก็จะทำการรีดน้ำนมจนหมดเต้า วิธีการของเครื่องรีดนมนี้คล้ายกับการดูดนมของลูกโคที่ใช้ลิ้นโอบรัดเต้านมแม่โคทำให้เกิดสุญญากาศภายในโพลงปากและเมื่อลูกโคดูดน้ำนมก็จะไหลออกมา ส่วนการรีดนมด้วยมือที่ทำได้โดยใช้หัวแม่มือและนิ้วที่เหลือทั้งสี่โอบรัดแล้วบีบไล่น้ำนมออกมา

เมื่อรีดนมเสร็จแล้วประมาณ 8 โมงเช้า ชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายก็จะวางถังใส่นมไว้บริเวณริมถนนหน้าบ้านตนเพื่อรอให้รถส่งนมนำไปส่งสหกรณ์ หลังจากทานข้าวเช้าเสร็จเรียบร้อยแล้วประมาณ 9 โมงเช้า ชาวไทยโชนงก็จะไปตัดต้นข้าวโพดเพื่อนำมาให้โคกินแถบตำบลสระกะเทียมและเวลาประมาณ 5 โมงเย็นจะทำความสะอาดคอกและให้อาหารโครอบเย็นไปพร้อมๆ กับเตรียมรีดนมในเวลาเย็นอีกมื้อและเสร็จประมาณ 6 โมงเย็น จากนั้นก็จะรับประทานอาหารเย็น พักผ่อนและเข้านอนเวลาประมาณ 3-4 ทุ่ม เพื่อที่จะเตรียมตัวปฏิบัติภารกิจในวันต่อไป

ตารางที่ 2 กิจวัตรการทำงานของชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายที่เลี้ยงโคนมในแต่ละวัน

เวลา	กิจกรรมที่ปฏิบัติ
04.00-05.00 น.	ตื่นนอน
05.05-06.30 น.	ล้างคอกโค, ทำความสะอาดตัวโค, ให้อาหารโค

## ตารางที่ 2 (ต่อ)

เวลา	กิจกรรมที่ปฏิบัติ
06.30-08.30 น.	รีดนมโค
08.30-09.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
09.00-14.00 น.	ไปตัดข้าวโพด
14.00-16.00 น.	พักผ่อน
16.30-17.30 น.	ให้อาหาร,ล้างคอกโค,ทำความสะอาดตัวโคอีกครั้ง
17.30-19.30 น.	รีดนมโค
19.30-20.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
20.00-22.00 น.	ดูโทรทัศน์,ทำงานอดิเรก
22.00 น.	เข้านอน

ที่มา : (1)สัมภาษณ์นายคง สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.(2) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(4)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

สำหรับการแบ่งแรงงานในการเลี้ยงโคนม หน้าที่หลักๆ ในการเลี้ยงโคนมสามารถแบ่งการปฏิบัติหน้าที่ได้เป็น 3 ส่วนคือ หน้าที่รีดนม หน้าที่ทำอาหารให้โคกินและหน้าที่ดูแลโคนม สำหรับหน้าที่รีดมนั้นจำเป็นต้องใช้กำลังมาก หน้าที่นี้จึงเป็นของพ่อแม่ซึ่งเป็นแรงงานหลักของครอบครัวเพราะหน้าที่รีดมนั้นต้องใช้ข้อมือและหัวไหล่ในการดึงน้ำนมให้ไหลลงมาอย่างถูกวิธี เพราะถ้ารีดน้ำนมไม่ถูกวิธีและไม่หมดเต้าแล้วจะทำให้โคเป็นโรคเต้านมอักเสบ ก่อให้เกิดปัญหายุ่งยากอีกมากมาย ดังนั้นผู้เป็นพ่อแม่มักจะดูแลและทำหน้าที่นี้ด้วยตนเองมากกว่าจะให้ลูกๆ หรือตายายทำแทน เมื่อรีดนมมีเชื้อเสร็จพ่อแม่ก็จะเตรียมตัวไปเกี่ยวหญ้าขนและตัดข้าวโพดเพื่อนำมาเป็นอาหารให้โคกินในวันถัดไป โดยหญ้าขนนั้นจะได้มาจากแปลงหญ้าของตนเองซึ่งอยู่ไม่ไกลจากตัวบ้านมากนัก สำหรับต้นข้าวโพดนั้นชาวบ้านต้องหาซื้อจากหมู่บ้านอื่นในตำบลสระกะเทียม และจะต้องไปตัดข้าวโพดด้วยตนเองโดยจะใช้รถกระบะบรรทุกซึ่งจะไปกันหลายๆ คนเพื่อช่วยกันตัดและคนที่จะไปตัดนี้ส่วนใหญ่อยู่ในวัยใช้แรงงานตั้งแต่หนุ่มสาวถึงวัยกลางคน ส่วนช่วงเวลากลางวันขณะที่ผู้เป็นพ่อแม่ออกไปตัดต้นข้าวโพดนั้น ฝ่ายตายายวัยสูงอายุจะดูแลโคนมโดยให้อาหารด้วยการโยนข้าวโพดและหญ้าขนให้กินรวมทั้งโกยมูลออกจากคอกและนำมูลโคที่โกยไว้นั้นออกมาตากแห้งที่ลานโล่งในบริเวณบ้าน ขณะที่ตากมูลโคใหม่นั้นก็จะเขี่ยพลิกกลับมูลโคเก่าด้วย

หากแดดจ้า ประมาณ 3-4 วัน มูลโคจึงจะแห้งสนิทแล้วนำมากองรวมไว้เป็นแถวๆ เพื่อรอให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อต่อไป<sup>20</sup>

หน้าที่ของลูกๆ จะเป็นผู้ช่วยทุกคนในครอบครัวทั้งพ่อแม่ตายาย ขณะที่พ่อแม่รีดนม หากลูกอยู่ในวัยรุ่นก็จะได้รับการฝึกหัดให้รีดนม โคตัวที่เชื่องและปล่อยนมง่าย เพราะไม่ต้องใช้กำลังในการดึงเต้านมมากเหมาะสมกับแรงงานวัยนี้ ถ้าเป็นเสาร์-อาทิตย์ลูกคนโตอาจต้องไปช่วยพ่อแม่ตัดข้าวโพดด้วยแต่ไม่บ่อยนักเพียงแค่ให้ลูกรู้จักวิธีการตัดและสถานที่ตัดต้นข้าวโพดเท่านั้น สำหรับลูกคนรองๆ อาจช่วยตายายโกยมูลโคออกจากคอก รวมทั้งนำออกมาตากแดดช่วยเกลี่ยพลิกมูลโคเก่าด้วยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวไทยโซ่งบ้านดอนทรายจะมีหน้าที่เป็นของตนเอง ส่วนใหญ่ต้องอาศัยแรงงานเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งนี้เนื่องจากหน้าที่ทั้งหมดมีความสัมพันธ์กัน<sup>21</sup>

2. การแลกเปลี่ยนซื้อขายผลผลิตที่ได้จากโคนม ผลผลิตหลักของโคนมที่ชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายต้องการมากที่สุดคือน้ำนมดิบ การที่จะได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพและปริมาณมากสัมพันธ์กับการให้อาหารด้วย น้ำนมดิบที่ชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายได้นั้นจะนำมาขายให้แก่สหกรณ์โคนมหนองโพฯ ซึ่งมีราคาโดยเฉลี่ย 7-8 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับสาเหตุที่ราคาแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้<sup>22</sup>

2.1 มาตรฐานของเปอร์เซ็นต์มันเนยในน้ำนมดิบกำหนดไว้ที่ 3.5% หากเพิ่มจาก 3.5% ทุกๆ 0.1% จะเพิ่มราคาให้ 3 สตางค์/กิโลกรัม และทุกเปอร์เซ็นต์จะลดราคา 1 สตางค์/กิโลกรัม

2.2 มาตรฐานความเข้มข้นของน้ำนมดิบกำหนดไว้ 1.027(ความถ่วงจำเพาะ) ทุกๆ 0.001 ที่ลดลงจาก 1.027 จะลดราคารวม 2 สตางค์/กิโลกรัม

2.3 ความสะอาด เกรด 1 สะอาดที่สุดจะเพิ่มให้ 34 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 2 สะอาดมากเพิ่มให้ 15 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 3 สะอาดเพิ่มขึ้นให้ 0 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 4 พอใช้ลดลง 15 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 5 ไม่สะอาดลดลง 50 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 6 สกปรกหักราคาน้ำนมดิบของราคาทั้งหมด (นำน้ำนมส่งคืนเจ้าของ)

<sup>20</sup> สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>21</sup> (1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>22</sup> ผาสุก เฟื่องผาสุก, “การเลี้ยงโคนม: วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงจากการทำนาไปสู่การทำปศุสัตว์” (สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538), 23-26.

2.4 จุลินทรีย์ในน้ำนม เกรด 1 น้ำนมดิบมีจุลินทรีย์น้อยที่สุดเพิ่มให้ 35 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 2 น้ำนมดิบมีจุลินทรีย์น้อยเพิ่มให้ 25 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 3 น้ำนมดิบมีจุลินทรีย์มากลดลง 5 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 4 น้ำนมดิบมีจุลินทรีย์มากลดลง 15 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 5 น้ำนมดิบมีจุลินทรีย์มากลดลง 25 สตางค์/กิโลกรัม เกรด 6 น้ำนมดิบมีจุลินทรีย์มากที่สุดลดลง 50 สตางค์/กิโลกรัม

2.5 คะแนนคอกสำหรับผู้ที่มีระบบการจัดการโรงเรือนที่ถูกต้อง สหกรณ์มีการเพิ่มราคาให้ตั้งแต่ 1-10 สตางค์/กิโลกรัม

ผลผลิตที่เป็นรายได้รองลงมาคือตัวโคซึ่งมีทั้งแม่โคและลูกโค เหตุผลที่ขายแม่โคนั้นส่วนใหญ่จะมีปัญหาเกี่ยวกับปริมาณน้ำนมที่ให้น้อยเกินไปไม่สมดุลกับค่าอาหารที่กินในแต่ละวัน เช่น แม่โคให้ปริมาณน้ำนมดิบเพียงวันละ 2-3 กิโลกรัม น้ำนมดิบราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 8 บาท โคตัวหนึ่งนั้นจะทำรายได้เป็นจำนวน 24 บาท/วัน ขณะที่กินข้าวโพดวันละ 3 มัด มัดละ 5 บาท เท่ากับ 15 บาท ไม่รวมค่าอาหารข้นและแรงงานในการเลี้ยงดู ซึ่งคำนวณอย่างคร่าวๆ แล้วไม่คุ้มกับเงินที่ลงทุน ด้วยเหตุผลนี้โคจึงมักถูกขายให้แก่พ่อค้าเนื้อต่อไป

ส่วนปัญหารองลงมาที่ทำให้ขายโคนมคือโคเป็นโรคเต้านมอักเสบ โรคนี้เมื่อตัวโคเป็นชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายต้องรีบรักษาให้เร็วที่สุด มิฉะนั้นหากโรคนี้ออกไปจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่น้ำนม ทำให้ไม่สามารถรีดน้ำนมส่งขายให้แก่สหกรณ์ได้และเมื่อเป็นโรคเต้านมอักเสบและมักจะเรื้อรัง อีกทั้งการรักษาทั้งยาฉีดและยาเม็ดต่างมีราคาแพงไม่คุ้มกันรวมทั้งแม่โคที่ให้ลูกมาประมาณ 9-10 ตัว โคเหล่านี้จะถูกคัดออกจากคอกเพราะถือว่าแก่เกินไป ส่งผลให้ปริมาณน้ำนมลดลงด้วยซึ่งไม่คุ้มทุนที่ต้องจ่ายไปกับค่าอาหาร ด้วยเหตุผลทั้งหมดโคเหล่านี้จึงถูกส่งไปขายให้แก่พ่อค้าคนกลางในราคาโคเนื้อซึ่งมีราคาสูงกว่าโคนมมากประมาณตัวละ 3-5 พันบาท โดยการซื้อโคจะเหมาเป็นตัวๆ ไปไม่ได้ซื้อขายจากน้ำหนักโค แต่มักดูจากความสมบูรณ์เป็นสำคัญ<sup>23</sup>

นอกจากแม่โคที่มีปัญหาดังกล่าวแล้ว ลูกโคตัวผู้ก็ถูกขายให้แก่พ่อค้าขายเนื้อด้วยราคาประมาณตัวละ 150 -200 บาท เหตุผลที่ขายเพราะกว่าที่โคตัวผู้จะโตเต็มที่นั้นใช้เวลาประมาณ 12-18 เดือน ขณะที่ขายได้เพียง 3-5 พันบาท เช่นเดียวกับราคาแม่โคข้างต้น ดังนั้นลูกโคตัวผู้จะถูกขายตั้งแต่อายุได้ 1 อาทิตย์ โดยลูกโคเหล่านี้จะถูกนำไปทำเป็นลูกชิ้นเพราะมีเนื้อที่ไม่เหนียว โดยจะมีพ่อค้าคนกลางที่รู้จักกันนำไปขายต่อยังโรงงานทำลูกชิ้นอีกทอดหนึ่ง ซึ่งพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อแม่โคแก่หรือลูกโคนั้นจะเป็นพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ใกล้เคียงที่รู้จักกันดี เมื่อชาวไทยโซ่งต้องการขายโคเหล่านี้จะไปบอกแก่พ่อค้าคนกลางแล้วพ่อค้าคนกลางจะมาตกลงราคากันอีกทีหนึ่ง

<sup>23</sup> สัมภาษณ์นายก ลิงหล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

สำหรับมูลโคนั้นก็เป็นรายได้อีกหนึ่งทางหนึ่งที่มีทุกๆ สัปดาห์ แม้จะไม่มากเท่าผลผลิตของ 2 อย่างแรก แต่ก็ทำรายได้ให้ชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายอย่างสม่ำเสมอเช่นเดียวกัน โดยไทยโซ่งจะนำมูลโคเหล่านี้มาตากแห้งที่ลานโล่งบริเวณบ้าน ถ้าแดดดีประมาณ 3-4 วัน มูลโคก็จะแห้งสนิท แต่อย่างไรก็ตามต้องขึ้นอยู่กับการตากด้วย หากตากหน้าต้องใช้เวลามากขึ้นอาจถึง 1 อาทิตย์ เมื่อแห้งแล้วชาวไทยโซ่งจะกองไว้เป็นแถวๆ เพื่อรอให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อต่อไป หน้าที่สำคัญในการตากมูลโคนี้จะตกเป็นของตาขายสูงอายุที่อยู่ดูแลบ้าน ยามที่พ่อแม่ออกไปตัดต้นข้าวโพด การขายนั้นคิดเป็นถุงปุ๋ย ถุงละ 5 บาท เป็นราคาที่พ่อค้าคนกลางต้องตวงใส่ถุงปุ๋ยเอง หากบ้านใดตวงเองก็จะได้ค่าตวงเพิ่มขึ้นเป็นถุงละ 7 บาท ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะให้พ่อค้าคนกลางเป็นคนตวง เพราะไม่เสียเวลา มูลโคตากแห้งนั้นชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายมีทุกๆ อาทิตย์ เดิมพ่อค้าคนกลางจะมารับซื้อถึงที่บ้านแล้วจะนำไปขายต่อให้กับชาวบ้านอีกต่อหนึ่งเช่น การนำไปขายต่อให้ชาวสวนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นต้น ซึ่งจะขายต่อไปประมาณถุงละ 10-15 บาท การขายมูลโคของชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายครั้งหนึ่งมีประมาณ 50-100 ถุงซึ่งถือเป็นรายได้เสริมอย่างดี<sup>24</sup>

ส่วนด้านการขนส่งน้ำนมดิบนั้น น้ำนมที่รีดได้ในแต่ละวันนั้นจะถูกนำไปใส่ในถังนมสังกะสีหรืออลูมิเนียม ซึ่งมีความจุแตกต่างกันไปตั้งแต่ 20-50 ลิตรกรัม ชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายส่วนใหญ่มักจะใช้ถังอลูมิเนียมเพราะมีความทนทานมากกว่าและจุปริมาณได้มากกว่าด้วย ขณะที่ถังสังกะสีนั้นมีความจุเพียง 20 ลิตร และไม่คงทนเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีคนใช้ถังสังกะสีซึ่งมีทั้งคนที่เริ่มเลี้ยงโคนมยังมีปริมาณน้ำนมไม่มากและมีคนที่เลี้ยงมานานแต่มีปริมาณของน้ำนมเป็นเศษกิโลกรัมเช่น รีดน้ำนมได้ประมาณ 110 กิโลกรัม/วัน ต้องใช้ถังอลูมิเนียม 2 ถัง และถังสังกะสีอีก 1 ถัง ในการบรรจุน้ำนม อีกทั้งถังสังกะสีนั้นมิใช่กันมานานก่อนที่จะมีถังอลูมิเนียมและยังมีจำหน่ายที่สหกรณ์ ดังนั้นคนเลี้ยงโคนมรุ่นแรกๆ รวมทั้งคนเลี้ยงรุ่นใหม่จึงมิใช่กันแทบทุกคน

การขนส่งน้ำนมดิบนั้น หากชาวไทยโซ่งเริ่มเลี้ยงไม่นานและยังมีปริมาณน้ำนมไม่มากก็จะไปส่งที่สหกรณ์ด้วยตนเองโดยจะมัดกับยางยึดรั้วไว้ด้านหลังเบาะรถจักรยานยนต์ เพราะถ้าจ้างรถส่งนมนั้นจะไม่ค่อยคุ้มกับค่าน้ำนมที่ได้รับ ส่วนคนไปส่งนั้นจะเป็นพ่อบ้านหรือลูกชายที่โตแล้วบางกรณีอาจจะเป็นแม่บ้านก็ได้ สำหรับบ้านที่รีดน้ำนมได้ปริมาณมากๆ เช่น มากกว่า 50 กิโลกรัมในแต่ละมือก็มักจะจ้างรถส่งนมไปส่งให้ โดยจะวางถังนมไว้ที่หน้ารั้วประตูบ้านหรือริมถนนหน้าบ้านเมื่อรถส่งนมมาถึงก็จะแวะเก็บขึ้นรถ ถ้าไม่เป็นรถกระบะก็จะเป็นรถ 6 ล้อ แต่ถ้ารถนมมาแล้วบ้านไหนยังรีดนมไม่เสร็จรถส่งนมจะไม่มีการรอ ดังนั้นน้ำนมที่รีดเหลืออยู่ต้องนำไปส่งเอง

<sup>24</sup>สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)  
สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

รถส่งนมนี้จะส่งให้เช้าและเย็นวันละ 2 เที่ยว เมื่อส่งนมที่สหกรณ์แล้วจากนั้นก็เอาถังมาวางไว้ที่เดิมรอให้เจ้าของถังนมนำไปล้างให้สะอาดเพื่อใช้ใส่นมในมือถัดไป<sup>25</sup>

สำหรับถังนมนั้น บริเวณด้านบนของถังนมจะมีหมายเลขสมาชิกติดไว้หรืออาจจะเขียนด้วยปากกาเมจิกหรือสติ๊กเกอร์ที่ไม่หลุดหรือเลอะเลือนง่ายๆ จากการทำความสะอาดโดยการล้างน้ำ หมายเลขสมาชิกนั้นแม้จะมีบางรายลบเลือนไปบ้าง แต่เจ้าหน้าที่เท้านมมักจะจำได้ว่าใครเป็นเจ้าของถังนมอันนี้ ขณะที่เท้านมเจ้าหน้าที่ก็จะจดน้ำหนักด้วย เมื่อถึงกำหนด 10 วัน หรือ 1 งวด น้ำหนักจะถูกรวมไว้ทั้งหมดว่าได้กี่กิโลกรัมแล้วรอให้สมาชิกมารับเงินพร้อมๆ กับถูกหักค่าอาหารของใช้อุปโภคบริโภคที่สมาชิกนำไปใช้ก่อน ดังนั้นเงินที่จะได้แต่ละงวดก็คือเงินที่เหลือจากการถูกหักค่ารายจ่ายของตนเองและเวลารับส่งนมนั้นจะไม่เกินเวลาที่สหกรณ์กำหนดไว้ คือ เวลาเช้า 6.00-9.00 น. และในเวลายืน 17.00-20.30 น. ดังนั้นเวลาที่รถรับส่งนมจะมาในช่วงเช้าเวลาประมาณ 8 โมงเช้าและเวลายืนคือ 6 โมงเย็น สำหรับราคาส่งถังนมนี้จะคิดกันเป็นงวดๆ งวดละ 40-60 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของถังนมด้วย ถังละขนาด 20 กิโลกรัม คิดราคา 40 บาท ถังใหญ่หนัก 50 กิโลกรัม ราคา 60 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางไกลใกล้ไกลจากสหกรณ์ด้วย ซึ่งการใช้บริการรถรับส่งนมนี้สะดวกต่อชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายเป็นอย่างมาก ทำให้ไม่เสียเวลาในการหาอาหารมาเลี้ยงโคในตอนเช้าและตอนเย็น<sup>26</sup>

สำหรับรายรับ-รายจ่ายในการเลี้ยงโคนมนั้นคุณลุงพลอย สิงห์เรือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย เล่าให้ฟังว่าในช่วงพ.ศ.2529-2530 ถ้าเลี้ยงแม่โคจำนวน 10 ตัว วันหนึ่งได้น้ำนมประมาณ 100 กิโลกรัม รายรับ-รายจ่ายต่อเดือนจะประกอบด้วย<sup>27</sup>

#### รายจ่าย/เดือน

ค่าอาหาร ตัวละ 3 กิโลกรัม ถูกละ 30 กิโลกรัม ราคา 135 บาท รวม	4,050 บาท
ค่าคั้นข้าวโพด ตัวละ 3 มัด มัดละ 5 บาท	รวม 4,500 บาท
ค่ารถส่งนม เดือนละ 300 บาท	รวม 300 บาท
ค่าน้ำไฟ เดือนละ 300 บาท	รวม 300 บาท
	รวมทั้งสิ้น 9,150 บาท

<sup>25</sup>(1) สัมภาษณ์นางคง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.  
(2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>26</sup>(1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.  
(2) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>27</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

รายรับ/เดือน

ขายน้ำมันดิบกิโลกรัมละ 8 บาทวันละ 800 บาท จำนวน 30 วัน รวม 24,000 บาท

นำรายรับลบรายจ่าย(24,000-9,150)ยอดรายได้ที่ได้รับต่อ1เดือน รวม 14,850 บาท

จากการที่ชาวไทยโซ่งหันมาเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริมทำให้มีรายได้สูงขึ้นและเกิดการเปรียบเทียบรายได้ระหว่างการทำนากับเลี้ยงโคนมว่าอาชีพใดให้รายได้มากกว่ากัน ผลปรากฏว่าอาชีพการเลี้ยงโคนมสามารถสร้างรายได้แก่ชาวไทยโซ่งสูงกว่าการทำนา ดังนั้นอาชีพนี้ภายหลังปีพ.ศ. 2530 จึงพัฒนาสู่การเป็นอาชีพหลักของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำให้มีงานทำและมีรายได้ตลอดทั้งปี

นอกจากนี้ จากการที่ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายมีการปรับเปลี่ยนวิถีการทำมาหากินและแบบแผนการผลิตดังที่ได้กล่าวมาแล้ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังส่งผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านด้วย ถึงแม้จะยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนแต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่อครอบครัวและระบบเครือญาติ ผลกระทบต่อโครงสร้างอำนาจในครอบครัว ผลกระทบต่อการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนและผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างอำนาจในหมู่บ้าน

### การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม

จากการที่ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายซึ่งมีพื้นฐานการประกอบอาชีพทำนาทุกครัวเรือนมีความต้องการรายได้สูงขึ้น เพื่อที่จะนำไปซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภคและเครื่องอำนวยความสะดวกตามที่ต้องการรวมทั้งการส่งบุตรหลานในครอบครัวศึกษาเล่าเรียนให้สูงขึ้น โดยหวังจะให้บุตรหลานไม่ต้องลำบากในการประกอบอาชีพเช่นตนเอง จึงจำเป็นต้องแสวงหารายได้เพิ่มมากขึ้นด้วยการหันมาประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริม ซึ่งทำให้มีรายได้สูงขึ้นและภายหลังปีพ.ศ.2530 อาชีพการเลี้ยงโคนมของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายได้พัฒนาสู่การเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากเป็นอาชีพที่ทำให้มีงานทำและมีรายได้ตลอดปี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพนี้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

**ผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างอำนาจในครอบครัว** สังคมชาวไทยโซ่งฝ่ายชายจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในชุมชนเนื่องจากเป็นผู้ทำการเลี้ยงผีและสืบทอดสายตระกูล นอกจากนี้สังคมเกษตรกรรมยังยกย่องฝ่ายชายให้เป็นผู้ดำเนินการประกอบอาชีพไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเลือกเมล็ดพันธุ์พืชหรือการแบ่งแรงงาน ทั้งนี้ฝ่ายชายเป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่ต่างๆ ที่ฝ่ายหญิงทำไม่ได้ เช่น ทำอาหารในป่าเตรียมเชื้อเพลิง เป็นต้น ชาวไทยโซ่งจึงต้องให้ความเคารพต่อฝ่ายชายและผู้ที่มีความอาวุโสที่สุดในบ้านซึ่งทุกคนจะต้องยอมรับในความคิดเห็นและการตัดสินใจต่างๆ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งถือเป็นการเคารพสิทธิของการที่เป็นเจ้าของบ้านและผู้อาวุโสอันยังเป็นผู้ตัดสินใจในการแบ่งมรดกอีกด้วย

ถึงการประกอบอาชีพจะเปลี่ยนแปลงไปแต่ฝ่ายชายก็ยังคงความเป็นผู้นำของครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากยังคงเป็นผู้นำในการผลิต แต่ผู้อาวุโสที่เหมือนจะมีบทบาทต่อหนุ่ม-สาวไทยโชนลดลง ทั้งนี้เพราะการที่คนในสังคมมีรายได้มากขึ้นจึงนิยมส่งลูกหลานไปเรียนต่อนอกหมู่บ้านและชุมชนของตนเองจนได้รับวัฒนธรรมในสังคมเมืองให้มาเมื่อถึงวัยที่พลด้านที่เป็นความคิดเห็นค่อนข้างเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้น จึงดูเหมือนว่าเด็กรุ่นใหม่ไม่นับเคารพผู้อาวุโสเป็นผลให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้สูงอายุในหมู่บ้านและลูกหลานวัยรุ่นที่ไปทำงานภายนอก แต่ทั้งนี้ถึงแม้ว่าผู้อาวุโสจะมีบทบาทต่อคนในครอบครัวลดลง ผู้อาวุโสก็ยังคงเป็นศูนย์กลางของครอบครัวเช่นเดิม<sup>28</sup>

**ผลกระทบที่มีต่อการจัดระเบียบทางสังคมของชุมชน** เมื่อสังคมชาวไทยโชนเป็นสังคมชานาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตั้งอยู่บนพื้นฐานของระบบเครือญาติ ทุกคนต่างมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันทำให้การควบคุมทางสังคมเป็นไปได้ง่าย ทุกคนต่างต้องถือปฏิบัติในกฎเกณฑ์ข้อบังคับแบบเดียวกันยิ่งถ้าเป็นกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม ทุกคนจะให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี รวมไปถึงการมีกฎข้อห้ามข้อบังคับต่างๆ ที่คนในชุมชนเห็นว่ามิเหตุผลและยิ่งถ้ากฎเกณฑ์นั้นถูกควบคุมด้วยอำนาจเหนือธรรมชาติก็ยิ่งไม่มีใครกล้าฝ่าฝืน ไม่ว่าจะเป็นกฎเกณฑ์ด้านการนับถือผี การเลี้ยงผี การสืบสายโลหิต ซึ่งถือว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้จัดให้ทุกคนในสังคมรับรู้ว่าเป็นญาติกันไม่ทางสายโลหิตก็ทางการแต่งงาน เพราะฉะนั้นทุกคนในหมู่บ้านจึงมีความปรองดองซึ่งกันและกัน การแบ่งชนชั้นทางสังคมก็มีแต่ชนชั้นผู้ท้าวและชนชั้นผู้น้อย เพื่อให้ทั้งคู่มีแบบแผนการปฏิบัติตนในพิธีกรรมที่แตกต่างกันไปตามบรรพบุรุษ แต่เมื่อสังคมระบบทุนนิยมเข้ามามีการแบ่งชนชั้นในสังคมได้ใช้การหลอกล่อทางรายได้เป็นเกณฑ์วัด คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องนับหน้าถือตา ดังนั้นทุกคนจึงพยายามที่จะแสวงหารายได้ของตนให้มากขึ้น มีการออกไปหางานนอกหมู่บ้านและดึงคนจากภายนอกให้เข้ามาเป็นแรงงาน กฎเกณฑ์ข้อบังคับพื้นฐานที่มีผลต่อคนในหมู่บ้านเริ่มใช้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมีคนจากภายนอกหมู่บ้านอพยพมาอาศัยภายในหมู่บ้านร่วมด้วย กฎเกณฑ์เหล่านี้จึงมีผลต่อชาวไทยโชนในหมู่บ้านเท่านั้น<sup>29</sup>

**ผลกระทบที่มีต่อโครงสร้างอำนาจในหมู่บ้าน** โครงสร้างอำนาจในหมู่บ้านดั้งเดิมนั้นจะเป็นของบรรดาผู้ที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการผลิตและวิถีชีวิตของชาวไทยโชน ทั้งนี้เพราะชาวไทยโชนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความสำคัญและยึดถือต่อประเพณี พิธีกรรมอย่างมาก ทำให้บรรดาผู้ที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็น หมอมด เขยกก ฯลฯ จะเป็น

<sup>28</sup> สัมภาษณ์นางเปลี่ยน สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

<sup>29</sup> สัมภาษณ์นางคง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านดอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนในหมู่บ้าน เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมผู้คนให้สนใจและช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ต่อมาเมื่อระบบการปกครองท้องถิ่นแพร่กระจายไปสู่หมู่บ้านมากขึ้น ก็ก่อให้เกิดกลุ่มผู้ที่มีอำนาจและบทบาทต่อคนในหมู่บ้านอีกกลุ่มหนึ่งนั่นก็คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้ก็มีคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการประจำศาลหมู่บ้าน ซึ่งมักเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีและมักเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวไทยโชน่งเป็นอย่างดี แต่เมื่อชุมชนได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบทุนนิยม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการผลิตได้สิ้นสุดลง อันเป็นผลทำให้เกิดโครงสร้างอำนาจในหมู่บ้านขึ้นมาใหม่แทนผู้ที่มีอำนาจเดิม คือ บรรดานายทุนต่างๆ ที่มีอิทธิพลด้านการเงินต่อชาวบ้าน นายทุนเหล่านี้จะเริ่มจากการเป็นฐานด้านเศรษฐกิจจนเข้ามามีอำนาจทางการเมืองในที่สุด บทบาทของผู้นำชุมชนโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้าน นอกจากจะคอยให้ความช่วยเหลือแก่ลูกบ้านด้านต่างๆ รวมถึงเป็นผู้ที่คอยประสานงานกิจกรรมสาธารณะทั้งหลายแล้ว ยังต้องคอยเป็นผู้ระงับเหตุกรณีเกิดการพิพาทขึ้นในหมู่บ้านด้วย<sup>30</sup>

**ผลกระทบที่มีต่อประเพณีวัฒนธรรมในหมู่บ้าน** เมื่อรูปแบบการผลิตเปลี่ยนจากการทำนาเป็นการเลี้ยงโคนมแทนที่ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัวและเครือญาติก็ลดลง ทั้งนี้เพราะในการเลี้ยงโคนมจะใช้แรงงานเฉพาะสามี-ภรรยาเป็นหลัก ประกอบกับมีวัสดุอุปกรณ์ในการรีดนมที่ทันสมัย จำนวนคนในการประกอบอาชีพนี้ก็ใช้แค่สมาชิกภายในครอบครัวเพียงไม่กี่คนเท่านั้นก็สามารถประกอบอาชีพนี้ ทำให้รูปแบบการร่วมมือของคนในครอบครัวและชุมชนไทยโชน่งไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ประเพณีการลงแขกที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้เงินเข้ามามีบทบาทมากขึ้น สังเกตได้ง่ายๆ จากการจัดงานต่างๆ ที่จะมีการนำเงินใส่ซองไปให้มากกว่าการไปช่วยงาน นอกจากนี้ยังมีค่านิยมในการส่งบุตรหลานให้เรียนสูงๆ โดยส่งบุตรหลานของตนไปเรียนยังโรงเรียนในเมืองมากขึ้น เมื่อเรียนจบแล้วเด็กเหล่านี้มักจะหางานทำที่นอกชุมชนทำให้มีแนวโน้มการแต่งงานกับคนนอกกลุ่มและไปตั้งถิ่นฐานยังถิ่นอื่นๆ นอกชุมชนมากขึ้น<sup>31</sup>

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจบ้านดอนทรายในช่วงระหว่างพ.ศ.2504-2530นั้น เป็นการผสมผสานการทำนาและเลี้ยงโคนม ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบายนี้อีกคือการเปลี่ยนอาชีพจากการทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนเพียงอาชีพเดียวสู่การประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริมแบบคู่ขนานกับการทำนา ตลอดจนเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตจากผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัยต่างๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นแต่ช่วงเวลานี้การประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมยังกล่าวได้ว่าเป็นเพียงอาชีพเสริมของชุมชนเพราะชาวไทยโชน่งยังไม่ได้ทอดทิ้งการ

<sup>30</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>31</sup> สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

ประกอบอาชีพดั้งเดิมของตนเองนั้นก็คือการทำนาที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เพียงแต่มีการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริมเท่านั้นและเปลี่ยนแบบแผนการผลิตเป็นเพื่อขายแทนการผลิตเพื่อบริโภคตามความเปลี่ยนแปลงของภายนอก แต่ภายหลังปีพ.ศ.2530 ความเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพปรากฏอย่างเด่นชัดมากในชุมชน ทั้งนี้เพราะชาวไทยโซ่งได้เรียนรู้แล้วว่าการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมสามารถนำมาซึ่งรายได้มากกว่าการทำนาและมีอัตราการเสี่ยงในการขาดทุนน้อยกว่าเพราะไม่ต้องพึ่งพาน้ำฝนตามฤดูกาล ตลอดจนแรงงานที่ใช้ก็ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาครวเรือนอื่นๆ เพราะการเลี้ยงโคนมสามารถใช้แรงงานการผลิตคนในครอบครัวอย่างเดียวกันก็เพียงพอ ดังนั้น อาชีพการเลี้ยงโคนมจึงขยายตัวและพัฒนาสู่การเป็นอาชีพหลักของชุมชนไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ดังที่จะกล่าวต่อไปในเศรษฐกิจหมู่บ้านระยะการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและความหลากหลายของอาชีพ

### **เศรษฐกิจหมู่บ้านระยะการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและความหลากหลายของอาชีพ ระหว่างพ.ศ.2531-2549**

เศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายระหว่างปีพ.ศ.2531-2549 เป็นระยะการขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและความหลากหลายของอาชีพ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้อย่างชัดเจนคือ การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพและวิถีการทำมาหากิน ซึ่งจากเดิมไทยโซ่งประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือน ต่อมาช่วงพ.ศ.2504-2530 มีการทำนาผสมผสานกับการเลี้ยงโคนมซึ่งเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้าน แต่หลังปีพ.ศ.2530 เป็นต้นมา อาชีพหลักของไทยโซ่งบ้านคอนทรายกลับเปลี่ยนแปลงไป ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือ เปลี่ยนจากการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนสู่การเลี้ยงโคนมเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะจากการที่ชาวบ้านทดลองเลี้ยงโคนมแล้วพบว่าสามารถสร้างรายได้เป็นอย่างดีเป็นกอบเป็นกำ ส่งผลให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเงินรายได้สำหรับใช้จ่ายและเก็บออมมากขึ้น สามารถนำเงินรายได้ไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ต้องการตลอดจนใช้จ่ายด้านอื่นๆ ตามความประสงค์รวมถึงชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายได้ประสบปัญหาด้านอื่นๆ จากการทำนาด้อย จึงเป็นแรงสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ จากการสำรวจพบว่าปีพ.ศ.2549 มีครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาเหลืออยู่เพียง 10 ครัวเรือน เท่านั้นจาก 167 ครัวเรือน นอกจากนี้ชาวไทยโซ่งรุ่นใหม่ยังได้รับอิทธิพลแนวคิดจากภายนอกหมู่บ้านด้านการประกอบอาชีพด้วยว่าตนควรเลือกประกอบอาชีพที่มีภาระงานน้อยกว่าการทำนาแต่มีรายได้สม่ำเสมอทุกเดือน ซึ่งนำไปสู่การประกอบอาชีพที่หลากหลายของชาวไทยโซ่งรายละเอียดยของปัจจัยที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงนั้นปรากฏตามข้อมูลที่จะนำเสนอต่อไป

## ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพ

จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าหมู่บ้านคอนทรายในปัจจุบัน ทำให้ได้ทราบว่าปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพมีดังนี้<sup>32</sup>

**การขาดแคลนแรงงาน** ในอดีตชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายจะอาศัยแรงงานจากสมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำนา แต่แรงงานดังกล่าวเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไปเนื่องมาจากความเจริญที่เข้ามาสู่หมู่บ้านคอนทรายและหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลสระกะเทียม เช่น มีเส้นทางการคมนาคมที่ดีขึ้น ทำให้การติดต่อระหว่างหมู่บ้านกับชุมชนภายนอกเป็นไปได้สะดวก ชาวไทยโซ่งก็เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากในหมู่บ้านไปสู่ชุมชนภายนอกเช่น ไปทำงาน โรงงาน รับจ้างทำงานก่อสร้าง ขับรถรับจ้าง/รถบรรทุกของค้าขาย บางครัวเรือนที่พ่อแม่ทำนาเมื่อลูกออกไปหางานเสริมทำและมีรายได้สูงขึ้นสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ก็จะให้พ่อแม่เลิกทำนาหรือรับจ้างทำนา ด้วยเหตุผลที่ว่างานใหม่เป็นงานที่ได้เงินเร็วกว่ามีรายได้ประจำและแน่นอนกว่าอาชีพการทำนาที่ต้องใช้เวลานานกว่าจะเก็บเกี่ยวผลผลิตขายเป็นเงินและนำมาใช้จ่ายในครอบครัว ตลอดจนรายได้จากการทำนานั้นยังเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตที่ได้และราคาของข้าวเปลือกในขณะนั้นอีกด้วย ประกอบกับคนหนุ่มสาวรุ่นหลังส่วนมากมักจะทำนาไม่เป็นเพราะไม่ได้ทำนามาแต่ต้น ต่างก็หันไปประกอบอาชีพอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานที่จะใช้ในการทำนา นอกจากนี้การขาดแคลนแรงงานยังมีสาเหตุมาจาก<sup>33</sup>

1.การคุมกำเนิด รัฐบาลมีนโยบายรณรงค์ให้ชาวบ้านคุมกำเนิดซึ่งแตกต่างกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวไทยโซ่งที่เมื่อแต่งงานแล้วจะไม่คุมกำเนิดทำให้มีลูกหลายคนและแรงงานที่ใช้ก็มาจากลูกๆ ในการช่วยกันทำงาน เมื่อมีการส่งเสริมให้คุมกำเนิดแต่ละครอบครัวจึงมีลูกน้อยลงแรงงานที่จะช่วยงานก็ลดลงด้วย ต้องจ้างแรงงานจากผู้อื่นทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในการทำนา อาชีพการทำนาจึงค่อยๆ ลดปริมาณลง จนกระทั่งในปี พ.ศ.2549 เหลือครัวเรือนที่ทำนาเพียง 10 ครัวเรือนเท่านั้น

2.การศึกษา เด็กๆ ชาวไทยโซ่งรุ่นหลังๆ ซึ่งเป็นรุ่นลูกหลานต่างก็ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น จากการที่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนในละแวกใกล้ๆ หมู่บ้านคอนทรายหรือบางคนก็เข้าเรียนในตัวจังหวัด เมื่อมีการศึกษาสูงขึ้นกว่ารุ่นพ่อแม่จึงมีโอกาเลือกประกอบอาชีพอื่นๆ ได้และไม่คิดกลับไปทำนาอีก แต่จะหันไปทำงานตามโรงงาน ทำงานบริษัทหรือรับราชการแทน

<sup>32</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2) สัมภาษณ์นางเสียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>33</sup> สัมภาษณ์นางสมหมาย ชุ่มเย็น, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

**การขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก** น้ำถือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำเกษตรกรรม และก็รวมถึงการทำนาด้วย ในหมู่บ้านคอนทรายพื้นที่บางพื้นที่เป็นที่ดอนอยู่ไกลจากคลองส่งน้ำ ทำให้น้ำไม่สามารถไปถึงได้ ชาวบ้านในหมู่บ้านคอนทรายบางครัวเรือนจึงต้องสูบน้ำผ่านที่นาของผู้อื่นเพื่อนำน้ำมาใส่นาของตนเอง แต่ส่วนมากชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายจะไม่มีเครื่องสูบน้ำ การทำนาในพื้นที่ดังกล่าวจึงต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ นั่นคือ น้ำฝน ซึ่งชาวบ้านไม่สามารถควบคุมปริมาณน้ำฝนให้ได้ขนาดตามความต้องการของตนเองได้ ซึ่งหากปีใดประสบกับภาวะฝนแล้งก็จะทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่แน่นอน

นอกจากนี้ บางพื้นที่การทำนายยังอยู่ใกล้กับบริเวณที่เลี้ยงโคนม ต้องประสบกับปัญหา น้ำเสียที่ปล่อยมาจากคอกวัวลงสู่ที่นาคือ เมื่อมีการชะล้างและระบายน้ำเสียจากคอกวัว น้ำเหล่านี้จะไหลลงสู่พื้นที่นาของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายที่ทำนาทำให้ครวเรือนของชาวไทยโซ่งที่มีที่นาและทำนาใกล้คอกวัวได้ผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวไม่ดีนักและในส่วนของผู้ที่ทำนาเองก็ต้องประสบกับปัญหาโรคน้ำกัดเท้า โรคผิวหนัง ต้องเสียทั้งเงินและเวลาในการรักษาจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายเลิกทำนา<sup>34</sup>

**การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน** ที่ดินถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการทำนาเพราะถ้าไม่มีที่ดินชาวนาก็จะไม่สามารถเพาะปลูกข้าวได้ ซึ่งในระยะหลังกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายมีการเปลี่ยนแปลงไปคือ ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายมีสิทธิและมีที่ดินในการครอบครองน้อยลง ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมจากภาครัฐที่ส่งเสริมให้เอกชนได้กระจายที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ มาสู่บริเวณปริมณฑลและท้องถิ่นชนบท เพื่อให้เกิดการสร้างงานในชนบทและลดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมืองหลวงทั้งยังเป็นการกระจายรายได้สู่ชนบทด้วย จากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจดังกล่าวประกอด้วยความเจริญทางด้านสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ ไปสู่ชนบทมากขึ้น ชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายเป็นอีกชุมชนที่ได้รับความเจริญทั้งทางด้านสาธารณูปโภคต่างๆ และการขยายตัวของโรงงานมาสู่ชุมชนใกล้เคียงเช่น มีการตั้งโรงงานหินอ่อนในตำบลสระกะเทียม ทำให้ชาวไทยโซ่งบางครัวเรือนนิยมไปทำงานโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้ๆ กับชุมชนและเมื่อสมาชิกในครัวเรือนไปประกอบอาชีพอื่นๆ ที่ไม่ใช่การทำนา จึงมีความคิดว่าควรขายที่นาให้กับนายทุนหรือบุคคลภายนอกชุมชนที่ต้องการจะซื้อที่ดินไปเพื่อทำนาสร้างบ้านจัดสรรหรือทำนาถุ้ง เป็นต้น เพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายซื้อวัตถุดิบของอำนวยความสะดวก

<sup>34</sup> สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

ในชีวิตประจำวันเช่น ซ็อร์ดยนต์ เครื่องคอมพิวเตอร์ บ้านจัดสรร เป็นต้น โดยเฉพาะบางครัวเรือนที่มีที่ดินมาก เมื่อแบ่งมรดกให้ลูกๆ หลานๆ บางคนก็ขายที่แบ่งเป็นเงินเอาไปลงทุนทำกิจการอื่นๆ บางรายขายเพื่อนำเงินมาปลูกสร้างบ้านแยกครอบครัวออกมาอยู่ลำพัง ดังนั้นปัญหาจากการไม่มีที่ดินทำนาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้อาชีพการทำนาค่อยๆ ลดลงจนเกือบไม่เห็นในหมู่บ้าน<sup>35</sup>

ด้วยปัจจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้เกิดการปรับตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะวิธีการทำมาหากินด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งการปรับตัวดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากยิ่งขึ้นตามลำดับอีกด้วย

### การปรับตัวด้านเศรษฐกิจ

เนื่องด้วยปัจจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวไทยโง่งบ้านดอนทรายส่วนใหญ่เลิกประกอบอาชีพทำนาและหันมาขายธุรกิจการเลี้ยงโคนมแทน ส่งผลให้การประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมในหมู่บ้านดอนทรายขยายตัวอย่างมากและพัฒนาสู่การก้าวเป็นอาชีพหลักแทนการทำนา การปรับเปลี่ยนอาชีพหลักของชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายนี้ไม่ได้เกิดการปรับเปลี่ยนโดยทันที แต่เป็นลักษณะค่อยๆ เปลี่ยนเปลี่ยนคือ การปรับเปลี่ยนอาชีพส่วนใหญ่มิได้มีการปรับเปลี่ยนไปทันที ในรุ่นพ่อแม่แต่การปรับเปลี่ยนนั้นจะปรากฏในรุ่นลูกที่อยู่ในวัยแรงงานและเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงครอบครัว

การขยายตัวของ การเลี้ยงโคนมและพัฒนาสู่อาชีพหลัก ก่อนปีพ.ศ.2530 ชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักและมีการประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริม ทั้งนี้เพราะยังไม่แน่ใจว่าถ้าตนเองหันมาประกอบธุรกิจการเลี้ยงโคนมแล้วจะได้กำไรหรือขาดทุน ชาวไทยโง่งยังกลัวความเสี่ยงต่อการขาดทุนเพราะอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพใหม่ที่ชาวบ้านรับรู้ไม่เหมือนกับการประกอบอาชีพการทำนา ซึ่งทำกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ แต่ภายหลังที่ชาวไทยโง่งบ้านดอนทรายได้เลี้ยงโคนมอยู่หลายปี จึงค้นพบว่า เป็นอาชีพที่ทำรายได้ดีกว่าทำนา ดังนั้นจึงบอกต่อและชวนให้ญาติพี่น้องในหมู่บ้านหันมาประกอบอาชีพนี้เหมือนกัน ประกอบกับช่วงปีพ.ศ.2529-2530 ผลิตผลทางการเกษตรประเภทข้าวมีราคาตกต่ำด้วย รวมถึงเมื่อภายในหมู่บ้านมีการเลี้ยงโคนมมากขึ้น ชาวไทยโง่งครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมก็ต้องล้างคอกโคทุกเช้าเพื่อทำความสะอาดพื้นคอกและตัวโค ทำให้น้ำปัสสาวะโคและเศษมูลของโคที่หลงเหลือจากการตากแห้งไหลลงสู่ร่องน้ำลงสู่ที่นา ส่งผลให้ต้นข้าวตายเพราะต้นข้าวไม่ชอบน้ำสกปรก ซึ่งน้ำผสมมูลโคเหล่านี้มีกลิ่นเหม็นมากแม้ว่าจะเป็นปุ๋ยคอกอย่างดียิ่งให้กับพืชชนิดต่างๆ

<sup>35</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

แต่สำหรับต้นข้าวแล้วจะให้ผลตรงกันข้าม หากเปลี่ยนเป็นต้นหญ้าก็จะงอกงามดีในน้ำที่ผสมมูลโค ดังนั้นชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายส่วนใหญ่จึงค่อยๆ เลิกประกอบอาชีพทำนาและหันมาขยายธุรกิจ การเลี้ยงโคนม ตลอดจนหันมาปลูกหญ้าขนแทนข้าวเพื่อเป็นอาหารให้กับโคนมซึ่งชาวบ้านเห็นว่า เป็นการใช้ทรัพยากรที่ดินอย่างคุ้มค่าไม่สูญเปล่าอีกด้วย<sup>36</sup>

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา จึงทำให้อาชีพการเลี้ยงโคนมกลายเป็นอาชีพที่ได้รับความนิยม เป็นอย่างสูงและชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายก็เลือกที่จะประกอบอาชีพนี้มากกว่าอาชีพดั้งเดิมอย่าง การทำนา ภายหลังจากที่ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นหลักแล้ววิถีการผลิตก็ยังเป็น แบบเดิมดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคือ การขยายปริมาณจำนวนโคนม ที่เลี้ยงมากขึ้นและพัฒนาวิธีการผลิตน้ำนมให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย หน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน ให้ชาวบ้านเลี้ยงโคนมได้แก่ สหกรณ์โคนมหนองโพ จังหวัดราชบุรี ธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) โดยชาวไทยโซ่งที่ต้องการขยายกิจการหรือสนใจหันมาประกอบอาชีพ การเลี้ยงโคนมสามารถกู้เงินจากธ.ก.ส.ได้ โดยมีเงื่อนไขว่าแหล่งเงินทุนที่จะใช้ในการเลี้ยงโคนม ได้มาจากเงินทุนส่วนตัวสำหรับผู้ที่มีเงินทุนอยู่แล้วและเงินทุนจากการกู้ยืมจากสถาบันการเงิน เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) ซึ่งต้องมีภาระในการชำระดอกเบี้ยตามอัตรา ที่ธนาคารกำหนด สำหรับเงินทุนนำมาใช้ในการจัดหาปัจจัยการผลิตในการเลี้ยงโคนม 5 ตัว ได้แก่<sup>37</sup>

1.ค่าแม่โคนม ตัวละประมาณ	32,000	บาท
2.ค่าจัดทำแปลงหญ้า ไร่ละ	700	บาท
3.ค่าก่อสร้างโรงงาน(คอกรีดนม5ซองรีด)	50,000	บาท
4.ค่าเครื่องมือและอุปกรณ์ในการเลี้ยงโคนม	7,500	บาท
5.ค่าอาหารข้นโคนมช่วงแรกที่ยังไม่ให้นมตัวละ	2,500	บาท
6.ค่าขุดบ่อน้ำพร้อมเครื่องสูบ	17,000	บาท
7. เงินทุนสำรองประมาณ 5 %		

หากพิจารณาจากเงินลงทุนก็จะพบว่า การเลี้ยงโคนมจำเป็นต้องใช้ต้นทุนสูงพอสมควร แต่เมื่อชาวบ้านได้ทดลองเลี้ยงและคำนวณรายได้เฉลี่ยต่อเดือนแล้วพบว่าคุ้มค่ากับการเลี้ยง ทั้งนี้ ตัวอย่างการคำนวณรายได้ที่ผู้ใหญ่บ้านคำนวณให้ดูในช่วงพ.ศ.2549คือ ถ้าเลี้ยงแม่โคจำนวน 10 ตัว วันหนึ่งได้น้ำนมประมาณ 100 กิโลกรัม รายรับ-รายจ่ายต่อเดือนจะประกอบด้วย<sup>38</sup>

<sup>36</sup> สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>37</sup> สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>38</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

### รายจ่าย/เดือน

ค่าอาหาร ตัวละ 3 กิโลกรัม ถูกละ 30 กิโลกรัม ราคา 145 บาท	รวม 4,350 บาท
ค่าคั้นข้าวโพด ตัวละ 3 มัด มัดละ 5 บาท	รวม 4,500 บาท
ค่ารถส่งนม เดือนละ 400 บาท	รวม 400 บาท
ค่าน้ำ-ไฟ เดือนละ 300 บาท	รวม 300 บาท
	รวมทั้งสิ้น 9,550 บาท

### รายรับ/เดือน

ขายนํ้านมดิบกิโลกรัมละ 10 บาทวันละ 1,000 บาท จำนวน 30 วัน รวม 30,000 บาท

นำรายรับลบด้วยรายจ่าย(30,000-9,550)ยอดรายได้ที่ได้รับต่อเดือน รวม 20,450 บาท

ทั้งนี้ราคานํ้านมดิบที่ส่งขายจะได้กิโลกรัมละ 10 บาทเลยนั้น ย่อมแสดงว่ากระบวนการผลิตจะต้องมีคุณภาพ ซึ่งขั้นตอนการเลี้ยงโคนมของชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายมีดังนี้<sup>39</sup>

1.การเลือกซื้อโคนมมาเลี้ยง ไม่ว่าจะเกษตรกรจะเริ่มต้นเลี้ยงโคนมด้วยวิธีใดก็ตามควรจะมีหลักในการพิจารณาเลือกซื้อโคนมบ้างเพื่อให้ได้สัตว์ที่มีคุณภาพดี ซึ่งหลักในการพิจารณาการเลือกซื้อโคนมดังกล่าวมีอยู่หลายประการ กล่าวยกตัวอย่างพอสังเขปคือ (1)ไม่ว่าจะเลือกซื้อโคนมขนาดใดก็ตามต้องสอบถามประวัติพอสังเขป (2)ถ้าเป็นโครีคนมควรจะเป็นแม่โคที่ให้ลูกตัวที่ 1 - 4 (3)ถ้าเป็นแม่โคที่รีคนมมาหลายเดือนควรจะต้องตั้งท้องด้วย(4)ถ้าเป็นโคสาวหรือแม่โคนมแห่งก็ควรจะเป็นแม่โคที่ตั้งท้องด้วยเพื่อเป็นการย่นระยะเวลาจะได้รีคนมเร็วขึ้น (5)ควรเป็นโคที่มีประวัติการให้นมดีพอใช้และต้องปลอดจากโรคแท้ง วัณโรค

2.การเลือกพันธุ์โคนมมาเลี้ยง พันธุ์โคนมที่ชาวบ้านเลี้ยงกันเกือบทุกราวเรือน คือ พันธุ์ทีเอ็มแซด(TMZ)เป็น โคนมพันธุ์ผสมที่เกิดขึ้นจากการผสมพันธุ์ระหว่างพ่อพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน พันธุ์แท้กับแม่พันธุ์สายเลือดอเมริกันบราห์มันสูง มีสายเลือดโฮลสไตน์ฟรีเซียน75%ลักษณะมีสีดำตัดขาว รูปร่างใหญ่ ขนาดโตเต็มที่ตัวผู้หนัก 800 - 1,000 ก.ก. ตัวเมียหนัก 600 - 700 ก.ก.<sup>40</sup>

3.การเลี้ยงและดูแลโครีคนม โดยปกติแม่โคจะมีนํ้ามาให้รีดก็ต่อเมื่อหลังจากคลอดลูกแต่ละครั้ง ซึ่งจะให้นมเป็นระยะยาว สั้น มากหรือน้อยต่างกันแค่นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของแม่โคแต่ละตัวแต่ละพันธุ์และปัจจัยอื่นอีกด้วย โดยทั่วไปจะรีคนมได้ประมาณ 5 - 10 เดือนและนมนํ้าเหลือควรจะรีดให้ลูกโคกินจนหมดไม่ควรนำส่งเข้าโรงงานเป็นอันขาดรวมถึงควรวี้อาหาร

<sup>39</sup>(1)สัมภาษณ์นายก สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 4 มีนาคม 2549.  
(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>40</sup>สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

แม่โคอย่างเพียงพอในแต่ละวัน ทั้งนี้แม่โคจะได้นำไปสร้างน้ำนมและเสริมสร้างร่างกายส่วนอื่นที่ยังไม่สมบูรณ์ได้อย่างเพียงพอภายหลังจากคลอดลูก โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 30-70 วัน หลังจากคลอดมดลูกจะเริ่มกลับเข้าสู่สภาพปกติแม่โคจะเริ่มเป็นสัดอีก อย่างไรก็ตามเมื่อแม่โคแสดงอาการเป็นสัดภายหลังคลอดน้อยกว่า 25 วันยังไม่ควรให้ผสมพันธุ์เพราะมดลูกและอวัยวะต่างๆ ในระบบสืบพันธุ์เพิ่งฟื้นตัวใหม่ๆ ยังไม่เข้าสู่สภาพปกติ ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ควรจะรอให้เป็นสัดครั้งที่ 2 เกิดขึ้นจึงค่อยผสม ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วจะใช้เวลาประมาณ 45 - 72 วันหลังจากคลอด<sup>41</sup>



ภาพที่ 9 การเลี้ยงโคนมพันธุ์ทีเอ็มแซด(TMZ)ของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

4.การรีดนม การรีดนมคือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อที่จะเอานมออกจากเต้านมของตัวแม่โค น้ำนมส่วนมากจะถูกขับออกมาโดยการกระตุ้นทางระบบประสาทและฮอร์โมนคือ การทำให้ภายในหัวนมเกิดมีแรงอัดดันจนทำให้หัวนมเปิดออก น้ำนมซึ่งอยู่ภายในจึงไหลออกได้ การรีดนมมีอยู่ 2 วิธีคือ การรีดนมด้วยมือ การรีดนมด้วยเครื่อง ขั้นตอนในการรีดนมประกอบด้วย (1)การเตรียมน้ำยาฆ่าเชื้อโดยใช้น้ำยาคลอรีนอย่างเจือจาง(2)การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการรีดน้ำนม รวมถึงผู้ที่ทำการรีดและแม่โคให้เรียบร้อยการเตรียมการต่างๆ ควรจัดการให้สะอาดหรือฆ่าเชื้อด้วยน้ำยาคลอรีน (3)ทำความสะอาดตัวโคและบริเวณคอกโค (4)ล้างเต้านมด้วยน้ำอุ่นหรือน้ำยาคลอรีน พร้อมกับนวดเช็ดเบาๆ (5)ก่อนลงมือรีดนมควรตรวจสอบความผิดปกติของน้ำนมหรือทำการรีดนมที่ค้างอยู่ในหัวนมทิ้งก่อน (6)ขณะลงมือรีดควรรีดให้เร็วที่สุด รวมถึงต้องรีดให้หมดทุกเต้า

<sup>41</sup> สัมภาษณ์นายก ลิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.

การรีดน้ำนมด้วยมือกระทำได้โดยการใช้นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้บีบหรือรีดหัวนมตอนบน เพื่อเป็นการปิดทางนมเป็นการกันไม่ให้ น้ำนมในหัวนมหนีขึ้นไปอยู่ตอนบน ต่อมาก็ใช้นิ้วที่เหลือ (กลาง, นาง, ก้อย) ทำการบีบไล่ลมตั้งแต่ตอนบนเรื่อยลงมาข้างล่าง จะทำให้ภายในหัวนมมีแรงอัด และน้ำนมถูกดันผ่านรูนมออกมาขณะที่ปล่อยช่องนิ้ว (หัวแม่มือ, นิ้วชี้) ที่รีดหัวนมตอนบนออกนั้น น้ำนมซึ่งมีอยู่ในถุงพับนมข้างบนจะไหลลงมาส่วนล่างเป็นการเติมให้แก่หัวนมอีกเป็นเช่นนี้ตลอด ระยะเวลาที่รีด จนกระทั่งน้ำนมหมดส่วนการหยุดรีดนมแม่โคโดยเฉพาะแม่โคที่เคยให้นมมาแล้ว มากๆ ควรจะต้องระมัดระวังในการหยุดรีด เพราะอาจจะทำให้เกิดโรคเต้านมอักเสบได้โดยง่าย วิธีการหยุดรีดควรทำแบบค่อยเป็นค่อยไปคือในขั้นต้นอย่ารีดให้น้ำนมหมดเต้านมทีเดียว ในช่วง แรกๆ ควรค่อยๆ ลดอาหารชั้นลงบ้างตามส่วนแล้วต่อไปจึงเริ่มลดจำนวนครั้งที่รีดนมในวันหนึ่งๆ ลงมาเป็นวันละครึ่ง ต่อมาก็รีดเว้นวันและต่อมาก็เว้นช่วงให้นานขึ้นจนกระทั่งหยุดรีดนมในที่สุด ซึ่งปกติโดยทั่วไปจะใช้เวลาประมาณ 15 - 30 วัน และในขณะที่หยุดพักรีดนมนี้จะต้องหมั่นสังเกต เต้านมอยู่เสมอถ้าปรากฏว่าบวมแดงหรืออักเสบต้องรีบตามสัตวแพทย์มาช่วยรักษาและต้องกลับมารีดนมตามเดิมไปก่อน ถ้าไม่มีโรคแทรกแล้วเต้านมของแม่โคที่พักรีดให้นมใหม่ๆ โดยทั่วไปก็จะ คัดเต้าอยู่สักระยะหนึ่งแล้วจึงค่อย ๆ ลีบเล็กลงไปในที่สุด<sup>42</sup>

5. การสร้างโรงเรือนเลี้ยงโคนม ลักษณะของโรงเรือนสำหรับเลี้ยงโคแต่ละขนาดแต่ละ รุ่นไม่เหมือนกันนัก แต่สิ่งที่เป็นจุดที่สำคัญในการสร้างโรงเรือนสำหรับโคนม คือ<sup>43</sup>

5.1. โรงเรือนจะต้องเย็นสบาย โคนมไม่สามารถทนสภาพอากาศร้อนได้ ดังนั้น ลักษณะของโรงเรือนจะต้องเย็นสบาย อากาศถ่ายเทสะดวกจึงมักพบว่าโรงเรือนเลี้ยงโคจะสร้างตาม ตะวันคือ แนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ไม่มีสิ่งปลูกสร้างบังทิศทางลม หลังคาสูงโปร่ง อาจเป็น หลังคาจั่ว 2 ชั้น เพื่อระบายความร้อนได้ดีขึ้น และชายคาหรือส่วนที่ต่ำที่สุดของหลังคา ควรสูงจาก พื้นไม่น้อยกว่า 4 เมตร หรือหากสร้างโรงเรือนผิบบน ทำให้โรงเรือนร้อน ก็สามารถแก้ไขโดยการ ติดพัดลมขนาดใหญ่ เพื่อช่วยระบายความร้อน หรือใต้หลังคากรุด้วยฉนวนป้องกันความร้อน เช่น โฟม หรือติดตาข่ายป้องกันแสงแดดเหนือหลังคา 1 เมตร เพื่อช่วยลดความร้อนจากแสงแดดที่ตก กระทบหลังคา

5.2 โรงเรือนหรือคอกโคจะต้องสะอาด หากโรงเรือนหรือคอกสกปรกจะทำให้ สภาพร่างกายโคอ่อนแอ โดยเฉพาะอาจมีปัญหาเต้านมอักเสบเรื้อรังและกระบวนการผลิตน้ำนม

<sup>42</sup> สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

<sup>43</sup> (1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

อาจจะสกรุดด้วยการทำโรงเรือนหรือคอกโคให้สะอาดจะต้องหมั่นเก็บกวาด ดังนั้นการออกแบบลักษณะโรงเรือนหรือคอกจึงต้องเป็นแบบที่สามารถทำความสะอาดได้ง่าย รวมถึงชนิดของพื้นคอกมักใช้วัสดุที่ทำความสะอาดได้ง่ายเช่น พื้นปูน หรือหากเป็นพื้นดินจะต้องมีขนาดกว้างและยาวพอที่พื้นจะไม่เปียกและจากมูลและปัสสาวะของโค ตลอดจนสามารถเก็บมูลออกไปทิ้งได้ง่าย



ภาพที่ 10 พัดลมช่วยระบายความร้อนในคอกโคนม ของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

5.3. โรงเรือนจะต้องสะดวกในการปฏิบัติงาน หากโรงเรือนหรือคอกโคสะดวกในการปฏิบัติงานจะสามารถลดแรงงานได้มากเช่น หากพื้นคอกไม่เรียบหรือทางเก็บมูลเพื่อนำไปทิ้งแคบ การเก็บกวาดมูลจะทำให้ลำบากและเสียเวลามากหรือหากรงอาหารมีขอบสูงเกินไปจะทำให้การนำอาหารใส่รางให้โคกินเสียเวลามาก เป็นต้น



ภาพที่ 11 การทำความสะอาดในคอกโคนม ของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

5.4. โรงเรือนต้องไม่เป็นอันตรายใดๆ ต่อโค ผนังคอกบางอย่างเช่น รั้วลวดหนามเป็นอันตรายต่อตัวโคมาก ซึ่งหากรั้วลวดหนามเกี่ยวเส้นเลือดที่เต้านม อาจถึงกับเสียชีวิตได้เลย ดังนั้น จึงไม่ค่อยพบคอกโคที่กั้นด้วยรั้วลวดหนาม หรือพื้นคอกที่เป็นพื้นไม้ โคจะลื่นมาก แต่หากพื้นคอกเป็นพื้นไม้ มักพบว่าต้องมีสิ่งปูรอง เช่น ฟาง ปูรองอีกชั้นหนึ่งเพื่อป้องกันการลื่น

5.5 โรงเรือนต้องง่ายต่อการต่อเติมปรับปรุง การเลี้ยงโคนมชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจะมีแผนที่จะขยายโรงเรือนหรือคอกให้ใหญ่ขึ้นในอนาคต เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของ

โรงเรือนเช่น หากเริ่มจากการเลี้ยงโครีดนม 5 ตัว จะสร้างคอกสำหรับโครีดนม 5 ตัว แต่เมื่อเลี้ยงไประยะหนึ่งมีกำไรมากขึ้น จนสามารถเพิ่มปริมาณโคได้อีกผู้เลี้ยงก็จำเป็นต้องขยายขนาดคอกตามปริมาณโคที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในการสร้างคอกจึงมีแผนรองรับการขยายไว้ด้วย

ส่วนการแลกเปลี่ยนซื้อขายน้ำนมที่ได้จากโคนมนั้น ชาวไทยโซ่งจะยึดตามระเบียบของสหกรณ์โคนมหนองโพ จังหวัดราชบุรี ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้นและยึดตามระเบียบองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.) ว่าด้วยการรับซื้อและการกำหนดราคาน้ำนมดิบ พ.ศ. 2539<sup>44</sup>

ดังนั้น ปัจจุบันชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายจึงจะปลูกข้าวเฉพาะในพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงเท่านั้น เพราะบริเวณนี้มีปริมาณน้ำอยู่ในระดับสูงจนหญ้าขนไม่สามารถเติบโตได้ สำหรับในฤดูทำนาช่วงเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม หากบ้านใดมีที่ดินมากก็จะแบ่งบางส่วนมาปลูกเป็นข้าวบ้างหรือให้คนรู้จักเช่าที่นา โดยอาจจะจ่ายเป็นเงินหรือข้าวเปลือกก็ได้ตามแต่ตกลงกัน จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นปัจจัยผลักดันให้ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทรายหันมาเลี้ยงโคนมกันอย่างมากแล้วยึดอาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ ขณะที่อาชีพการทำนาได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นอาชีพเสริมและมีครัวเรือนที่ยังประกอบอาชีพทำนาอยู่เพียง 10 ครัวเรือนจากจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 167 ครัวเรือน<sup>45</sup>



ภาพที่ 12 ที่นาของชาวไทยโซ่งที่พบเห็นได้น้อยมากในปัจจุบัน

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

<sup>44</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>45</sup> (1) สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551. (2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (3) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

**การเปลี่ยนแปลงจากนาข้าวไปเป็นนาทุ้ง** ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2535 ได้มีกระแสนิยมในการทำนาทุ้งเผยแพร่เข้าสู่บ้านดอนทรายโดยได้รับแนวคิดมาจากหมู่บ้านอื่นๆ เช่น รับจากไทยโชน์ที่อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นเครือข่ายและมีบางส่วนที่แต่งงานเข้ามาพำนักอาศัยที่บ้านดอนทรายแล้วขอเช่าที่จากเพื่อนบ้านที่หันไปเลี้ยงโคนมแทนการทำนา ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการเลี้ยงทุ้งเป็นอาชีพที่รายได้ดีและในหมู่บ้านดอนทรายก็มีทำเลเหมาะแก่การเลี้ยงทุ้ง เนื่องจากมีที่นาอยู่ติดกับแหล่งน้ำธรรมชาติ คลองชลประทานและมีเส้นทางขนส่งที่สะดวก นอกจากนี้ยังเห็นว่าทุ้งก้ำมกรามที่อาศัยอยู่ในลุ่มแม่น้ำท่าจีนในอดีตนั้นมีจำนวนมากแต่ปัจจุบันได้ลดลงไป จึงริเริ่มทำการเพาะเลี้ยงซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีเพราะสภาพดินและน้ำยังถือว่าเหมาะสมไม่เป็นพิษต่อทุ้ง การเพาะเลี้ยงทุ้งระยะเริ่มแรกเมื่อปล่อยทุ้งลงบ่อแล้ว 5 เดือน ก็ทยอยตัดทุ้งขายได้ทุกเดือนติดต่อกันนานถึง 10 เดือน การลากทุ้งแต่ละครั้งจะได้ทุ้ง 1 ตันขึ้นไป ลากทุ้งเพียง 2 ครั้งก็คืนทุนได้ ประกอบกับราคาขายทุ้งในขณะนั้นได้ราคาดีคือกิโลกรัมละ 150-160 บาท ถึงแม้ว่าการเลี้ยงทุ้งในระยะเริ่มแรกที่บ้านดอนทรายจะมีอุปสรรคบ้างเช่น การเลี้ยงต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมากในขณะที่ชาวไทยโชน์หมู่บ้านดอนทรายไม่มีเงินทุนสำรองเพราะการทำนาไม่ได้สร้างรายได้ให้กับชาวไทยโชน์บ้านดอนทรายมากพอที่จะมีเงินทุนสำรอง ราคาทุ้งที่เลี้ยงมีราคาสูงและต้องไปซื้อโกลถึงบางปะกง แต่เมื่อชาวไทยโชน์บ้านดอนทรายเห็นว่าการเลี้ยงทุ้งเป็นอาชีพใหม่ที่ให้ราคาดีกว่าเดิมมาก ในระยะเวลาเพียง 2-3 ปีก็มีชาวไทยโชน์ที่เริ่มปรับเปลี่ยนที่นาของตนเองให้เป็นนาทุ้งมากขึ้น จนกระทั่งถึงปีพ.ศ. 2549 ปรากฏว่ามีชาวไทยโชน์ในหมู่บ้านดอนทรายหันมาทำนาทุ้งประมาณ 10 รายซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มาของรายได้แทนการทำนาข้าว การทำนาทุ้งครั้งแรกนั้นจะเป็นการทำนาทุ้งน้ำจืดคือ ทุ้งก้ำมกราม แต่ปัจจุบันมีการทำนาทุ้งน้ำกร่อยคือ ทุ้งกุลาดำมากขึ้น ซึ่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญของการทำนาทุ้งก็คล้ายๆ กับการทำนาข้าว แต่รูปแบบการผลิตและลักษณะปลีกล้วยแตกต่างกัน ดังนี้<sup>46</sup>

#### 1. ปัจจัยการผลิต ปัจจัยสำคัญในการทำนาได้แก่ ที่ดิน ทุน แรงงาน และตลาด

1.1 ที่ดิน ลักษณะการเตรียมที่ดินสำหรับการทำนาทุ้งจะคล้ายกับการทำนาข้าว คือจะทำการขุดลอกพื้นที่ให้ลึกประมาณ 1-1.50 เมตรแต่ละบ่อจะมีความกว้างและยาวประมาณ 1 ไร่ โดยในขั้นแรกต้องเปลี่ยนท้องนาข้าวโดยใช้รถแทรกเตอร์รูดดินทำเป็นคันกั้นน้ำ เพื่อเป็นที่กักเก็บน้ำไว้ นาทุ้งนั้นจำเป็นต้องมีการถ่ายเทหมุนเวียนน้ำตลอด เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องอยู่ติดกับแหล่งน้ำหรือเป็นที่ที่สามารถระบายน้ำได้ง่าย พื้นที่ว่างตามหัวคันนานั้นผู้ประกอบการจะไว้เป็นที่

<sup>46</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านดอนทราย, 19 มกราคม 2551.

วางใบพัดดีน้ำหรือปล่อยให้โล่งแทนการปลูกต้นไม้ตามคันนา พื้นที่นาทุ่งมักจะอยู่ติดเรียงกันไปโดยตลอด ในกรณีที่ เป็นบุคคลจากนอกหมู่บ้านเข้ามาทำนาทุ่งก็จะขอเช่าพื้นที่นาจากชาวไทยโง่งในหมู่บ้าน

1.2 ทน ในการประกอบอาชีพการทำนาทุ่งของชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายนั้น จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนหมุนเวียนสูง ในพื้นที่ 1 ไร่ นั้นผู้ลงทุนต้องใช้เงินมากกว่า 100,000 บาท ในขณะที่ชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายบางส่วน ไม่มีทุนสำรอง มีเฉพาะที่นาเป็นของตนเองเท่านั้น จึงแก้ปัญหาโดยการนำที่นาของตนเองไปจำนองกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ซึ่งชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายนิยมมากกว่าไปจำนองกับธนาคารพาณิชย์อื่นๆ โดยทาง ธ.ก.ส. ได้กำหนดให้ผู้ที่กู้ยืมเป็นเกษตรกรเท่านั้น แนวโน้มการขอกู้ยืมเงินของชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายในแต่ละปีนั้นก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และเป็นไปในการทำนาทุ่งก้ำมกรมมากที่สุด ซึ่งเมื่อชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายทำการกู้เงินจากธนาคารแล้วก็ต้องรับภาระจ่ายดอกเบี้ยให้ธนาคารทุกเดือนจนกว่าชำระเงินต้นหมด อัตราการจ่ายดอกเบี้ยนั้นก็แล้วแต่ชาวบ้านได้กู้เงินจากธนาคารในวงเงินเท่าใด ซึ่งอัตราดอกเบี้ยที่ชาวไทยโง่งจะต้องจ่ายให้ธนาคารในแต่ละงวดนั้นก็ประมาณ ร้อยละ 10-13.25 บาท

1.3 แรงงาน แรงงานหลักที่ใช้คือ แรงงานในครอบครัวโดยเฉพาะสามี-ภรรยา ต้องช่วยกันทำอาหารทุ่ง คอยให้อาหารทุกวันและต้องคอยเฝ้าทุ่ง เวลากลางคืนจะต้องมาตั้งที่พักอยู่บริเวณนาทุ่งเพื่อป้องกันการถูกขโมย ภรรยาจะมีหน้าที่เพิ่มคือกลับมาบ้านในตอนเช้า-เย็น เพื่อกลับมารับอาหารไปทานที่บ่อ หน้าที่การเลี้ยงดูลูกๆ ในขณะที่พ่อ-แม่ไปอยู่ที่นาทุ่งก็ตกเป็นของย่า-ยายโดยปริยาย

แรงงานการช่วยเหลือแบบ“ลงแขก”หรือ“ขอแรง” จะพบได้ในช่วงแรกๆ ที่เริ่มทำนาทุ่ง แต่ปัจจุบันรูปแบบแรงงานดังกล่าวได้สิ้นสุดลงมีเฉพาะแต่แรงงานจ้างเท่านั้น ซึ่งในการเฝ้าบ่อ หากเจ้าของนาทุ่งไม่ทำเองหรือมีที่นากว้างเกินกว่าจะดูแลได้อย่างทั่วถึงก็จะจ้างบุคคลภายนอกหรือคนในหมู่บ้านช่วยเฝ้าได้ แต่ส่วนมากเจ้าของที่นาจะจ้างแรงงานชาวอีสานหรือแรงงานชาวพม่า เป็นผู้ช่วยเฝ้าเพราะเห็นว่าเป็นแรงงานที่มีความขยันแต่ราคาจ้างถูก ราคาว่าจ้างก็ตกเฉลี่ยเดือนละ 2,000 บาท แต่เจ้าของนาทุ่งก็จะมีที่พักและอาหารให้พร้อม สำหรับแรงงานในการลากทุ่งจะแบ่งเป็นการลากทุ่งก้ำมกรมหรือทุ่งกุลาคำ โดยการลากทุ่งก้ำมกรมจะทำงานตั้งแต่ 6.00-10.00 นาฬิกา ได้อัตราค่าจ้างวันละ 80 บาท ด้านทุ่งกุลาคำนั้นจะแบ่งเป็นแรงงานผู้หญิงและผู้ชาย โดยผู้หญิงจะได้ค่าจ้าง 200 บาท ในขณะที่ผู้ชายจะได้ 300 บาท แต่ต้องทำงานตั้งแต่เช้ามีดหรือจนกว่าจะคัดทุ่งหมดบ่อซึ่งแรงงานในการคัดทุ่งนี้เจ้าของบ่อมักนิยมจ้างคนที่หมู่บ้านมากกว่าคนภายนอก เนื่องจากอยู่ในบริเวณใกล้เคียงเจ้าของบ่อสามารถตามตัวได้ง่ายและยังมีประสบการณ์ในการคัดทุ่ง

1.4 อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาทุ้งก้ำมกรามนั้นอุปกรณ์ที่สำคัญคือ เครื่องสูบน้ำมีหน้าที่สูบน้ำเข้า-ออกจากบ่อ เครื่องบดอาหารมีหน้าที่ผสมอาหารให้ละเอียดและเป็นเนื้อเดียวกัน ปุ๋นขาวมีหน้าที่รองก้นบ่อเพื่อฆ่าเชื้อโรค อวนมีหน้าที่ลากทุ้งขึ้นจากบ่อ กลองเย็นมีหน้าที่เป็นกลองเก็บความเย็นใช้ตอนนำทุ้งขึ้นจากนา แต่ถ้าเป็นนาทุ้งกุลาคำเจ้าของนาทุ้งจะต้องมีอุปกรณ์พิเศษเพิ่มขึ้นคือ เครื่องตีน้ำมีหน้าที่หมุนเวียนน้ำเพื่อให้ปริมาณออกซิเจนในน้ำมากยิ่งขึ้น อุปกรณ์วัดความเค็มมีหน้าที่ดูความเข้มข้นของน้ำในขณะที่ทุ้งยังไม่โตเพื่อให้สภาพของน้ำมีความเหมาะสมต่อทุ้งมากที่สุด อุปกรณ์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นชาวไทยโง่งบ้านดอนทรายไม่สามารถผลิตด้วยตนเองถือเป็นเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่และมีราคาสูง ทำให้ต้นทุนการทำนาทุ้งนั้นสูงขึ้น

1.5 ตลาด ตลาดที่สำคัญของผู้เลี้ยงทุ้งบ้านดอนทรายนั้นคือ สะพานปลาบริเวณกรุงเทพฯและมหาชัย โดยผู้ประกอบการต้องนำทุ้งที่ได้ไปส่งด้วยตนเองแต่ปัจจุบันเมื่อมีการเลี้ยงทุ้งกุลาคำกันมากขึ้นทำให้มีรถเย็นมารับซื้อถึงบ่อที่ทำกรากทุ้ง โดยส่วนมากชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายก็นิยมขายให้กับผู้รับซื้อเหล่านั้นโดยตรง ทั้งนี้เพราะไม่ต้องเสียเวลาไปส่งเองราคาขายก็เท่าๆกัน นอกจากนี้ยังไม่ต้องเสีย“ค่าหยง” หรือค่าขนส่งที่ทางสะพานปลาจะหักไว้ 10% จากราคาขาย สำหรับขั้นตอนการรับซื้อทุ้งของรถเย็นก็คือเมื่อรถเย็นมาถึงบริเวณนาทุ้งจะมีที่ซั้งมาด้วยเมื่อชาวไทยโง่งที่เป็นเจ้าของนาทุ้งได้ลากทุ้งเรียบร้อยแล้วก็จะส่งให้รถซั้งน้ำหนักและคิดราคาทันทีพร้อมกันนี้รถเย็นจะรับซื้อทุ้งก้ำมกรามตัวที่ได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการจากชาวไทยโง่งที่เลี้ยงในบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นการประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายของชาวไทยโง่งที่ทำนาทุ้งโดยทั่วไป

1.6 ขั้นตอนการผลิตและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้อง ในระยะแรกการเลี้ยงทุ้งในหมู่บ้านดอนทรายจะมีเฉพาะทุ้งก้ำมกราม แต่เมื่อประมาณปีพ.ศ.2535 ก็มีชาวไทยโง่งบางคนที่เป็นเจ้าของนาทุ้งทดลองนำทุ้งกุลาคำมาเลี้ยงซึ่งก็ได้ผลดีและทำรายได้ให้มากจนปัจจุบันมีชาวไทยโง่งหมู่บ้านดอนทรายที่หันไปทำนาทุ้งกุลาคำยิ่งขึ้น ซึ่งการเลี้ยงทุ้งทั้ง 2 ชนิดมีรูปแบบการผลิตที่แตกต่างกัน

ทุ้งก้ำมกราม ภายหลังจากบดหน้าดินจนแห้งแล้วเจ้าของนาทุ้งก็จะทิ้งบ่อไว้ ทิ้งระยะไว้ประมาณครึ่งเดือนจึงโรยด้วยปุ๋นขาวหรือดินมาร์ลเพื่อฆ่าเชื้อโรค ในพื้นที่ 1 ไร่ จะใช้ประมาณ 100 กิโลกรัมทิ้งไว้ 1 อาทิตย์จึงสูบน้ำใส่บ่อให้สูง 80 ซม. ทิ้งไว้ประมาณ 3-4 คืน จึงนำลูกทุ้งที่หาซื้อมาจากบ่อเพาะพันธุ์ในหมู่บ้านใกล้เคียงๆ นั้น ราคาลูกทุ้งจะตกประมาณตัวละ 4 สตางค์ ในพื้นที่ 1 ไร่ ผู้เลี้ยงทุ้งจะปล่อยลูกทุ้งประมาณ 100,000 ตัว อาหารที่ใช้เลี้ยงจะเป็นอาหารสำเร็จรูปซื้อมาจากตลาดอำเภอเมืองนครปฐมนำมาผสมกับเนื้อปลาแล้วนำไปตากแห้งใช้เลี้ยงทุ้งทุกวันวันละ 4 มื้อ เลี้ยงได้ 5 เดือนก็ทยอยคัดทุ้งตัวที่ได้ขนาดขายไปเรื่อยๆ ทุกเดือนจนกว่าจะหมดบ่อ สำหรับราคาขายนั้นก็แตกต่างระหว่างตัวเมียและตัวผู้ โดยถ้าเป็นตัวเมียจะขายได้กิโลกรัมละ 80-100 บาทในขณะที่ตัวผู้ขายได้กิโลกรัมละ 170-180 บาท

การเลี้ยงกุ้งกุลาดำนั้นขั้นตอนของการเตรียมดินก็มีส่วนคล้ายๆ กับการเลี้ยงกุ้งก้ามกราม แต่หลังจากสูบน้ำเข้าบ่อแล้วเจ้าของนากุ้งต้องสั่งซื้อหัวน้ำเค็มจากมหาชัย เพื่อนำมาผสมกับน้ำจืดในบ่อให้เป็นน้ำกร่อยไว้ละ 1 คันรตราค่าประมาณคันละ 3,000 บาท ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในช่วงแรกนั้นต้องใช้น้ำกร่อยหรือน้ำที่มีอัตราความเข้มข้นสูงกว่าน้ำธรรมชาติ เสร็จแล้วจึงนำลูกกุ้งซึ่งตกตัวละประมาณ 15 สตางค์ ปล่อยลงบ่อคอยให้ออกซิเจนหรือตีน้ำเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนน้ำตลอดเวลา ระยะเวลาที่ให้อาหารกุ้งก็ 4 ครั้งต่อวันเช่นเดียวกับกุ้งก้ามกราม เมื่อเลี้ยงได้ 4 เดือนผู้เลี้ยงต้องทำการล้างบ่อคือ จับขายทั้งหมดภายในครั้งเดียว ทั้งนี้ถ้าปล่อยทิ้งไว้กุ้งจะกินกันเองทำให้ผลผลิตเสียหาย ในการจับกุ้งจะใช้เครื่องสูบน้ำดึงน้ำออกจากบ่อกุ้งไปใส่ในบ่อพัก ขณะที่สูบน้ำกุ้งจะออกมาด้วย คนคัดขนาดก็ต้องคอยจับกุ้งแยกออกเป็นขนาด โดยกำหนดขนาด 60 ตัวต่อ 1 กิโลกรัมขายได้ 180 บาท ขนาด 55 ตัวต่อ 1 กิโลกรัมจะขายได้ 200 บาท เป็นต้น

ด้านพิธีกรรมที่เกี่ยวกับกิจกรรมการทำนา ไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในบ้านคอนทราย จะพบเห็นได้ก็เฉพาะเป็นความเชื่อเฉพาะบุคคล สิ่งที่พบมากที่สุดก็คือการห้ามเผาทุ่งบริเวณบ่อ เพราะจะทำให้กุ้งร้อนและตายในที่สุดถือเป็นความเชื่อที่บอกต่อกันมา นอกจากนี้ก่อนปล่อยกุ้งลงบ่อเจ้าของนากุ้งมักจะไหว้บอกเจ้าที่ให้ช่วยดูแลกุ้งและให้ได้ผลผลิตดี ชาวไทยโชนที่มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าประจำหมู่บ้านเมื่อจะปล่อยลูกกุ้งหรือลากุ้งแต่ละครั้งก็จะไปบนบานขอให้ได้กุ้งมาก ๆ โดยอาจจะมีการแก้บนเป็นหนังกลางแปลง<sup>47</sup>

**การประกอบอาชีพรับจ้าง** ชาวไทยโชนหมู่บ้านคอนทรายที่ไม่ได้มีอาชีพเลี้ยงโคนมทำนา ทำนากุ้งก็จะประกอบอาชีพรับจ้าง โดยเฉพาะรับจ้างในโรงงานซึ่งถือได้ว่าเป็นอาชีพใหม่และสำคัญของชาวไทยโชนรุ่นหลังๆ เป็นเสมือนอาชีพที่เข้ามาทดแทนอาชีพเกษตรกรรมการทำนาซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิม ทั้งนี้เป็นผลมาจากในยุคที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมไปสู่ปริมณฑลและการที่ชุมชนใกล้เคียงกับบ้านคอนทรายมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งทำให้ไทยโชนรุ่นใหม่มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น หนุ่มสาวชาวไทยโชนจึงชักชวนกันไปสมัครทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ การที่หนุ่มสาวชาวไทยโชนในปัจจุบันหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานก็ด้วยเหตุผลที่ว่ามียาได้ที่แน่นอนกว่าการทำนา เหนื่อยน้อยกว่า เป็นงานที่อยู่ใกล้บ้าน สามารถเดินทางไปกลับเข้า-เย็นได้ ประกอบกับข้อจำกัดทางการศึกษาเพราะส่วนใหญ่ชาวไทยโชนบ้านคอนทรายยังมีการศึกษาไม่สูงมากนัก ดังนั้นเมื่อมีโรงงานเข้ามาตั้งในบริเวณ

<sup>47</sup>(1)สัมภาษณ์นายคง สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550. (2)สัมภาษณ์นางเปลี่ยน สิงห์ลือ, ชาวบ้านชาวไทยโชนหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549. (3)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

ใกล้เคียงกับหมู่บ้าน จึงเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายในการประกอบอาชีพ  
 โรงงานต่างๆ ที่เข้ามาตั้งบริเวณชุมชนใกล้เคียงบางแห่งจะรับผู้หญิงมากเช่น โรงงานทอผ้า บางแห่ง  
 จะรับผู้ชายมากเช่น โรงงานโครงเหล็ก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของงานนั้นๆ ว่าเหมาะสมกับเพศใด  
 การทำงานจะทำตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์จะหยุดงานวันอาทิตย์ให้ 1 วันส่วนค่าจ้างงานบางโรงงาน  
 ก็จ่ายเงินให้ทุก 15 วัน บางโรงงานก็จ่ายเป็นเดือนทุกเดือน อัตราค่าจ้างมาก-น้อยแล้วแต่ขนาด  
 ของงาน คนที่มีความรับผิดชอบของงานสูงมีการศึกษาหรือเป็นหัวหน้างานก็จะได้รับอัตรา  
 ค่าจ้างมากกว่าคนที่ใช้แต่แรงงานซึ่งส่วนมากเป็นคนที่มีการศึกษาน้อย อย่างไรก็ตามชาวไทยโง่ง  
 บ้านคอนทรายที่ทำงานรับจ้างในโรงงานต่างก็มีความคิดว่าจะไม่ยึดอาชีพนี้ตลอดไป หากตนเอง  
 มีทุนมีโอกาสก็จะไปประกอบอาชีพอย่างอื่นที่เป็นธุรกิจส่วนตัวเช่น ค้าขาย เลี้ยงโคนม<sup>48</sup>

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรมที่ชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายไปทำงานใน  
 ละแวกใกล้เคียง

ชื่อโรงงาน	ที่อยู่	ตั้งเมื่อ
1. โรงงานทำหินอ่อน	ต.สระกะเทียม อ.เมือง จ.นครปฐม	พ.ศ.2530
2 โรงงานทำกล่องกระดาษ	ม.13 หนองหิน ต.โพรงมะเดื่อ	พ.ศ.2533
3. โรงงานโครงเหล็ก	ม.13 หนองหิน ต.โพรงมะเดื่อ	พ.ศ.2533
4. โรงงานทอผ้า	ม.13 หนองหิน ต.โพรงมะเดื่อ	พ.ศ.2537

ที่มา : สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

**การประกอบอาชีพค้าขาย** อาชีพค้าขายในชุมชนหมู่บ้านคอนทรายมีอยู่ 2 ลักษณะ  
 คือ การขายของเบ็ดเตล็ดเป็นเครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ และการค้าขายอาหาร ร้านค้าที่เปิดขาย  
 เครื่องอุปโภคและบริโภคบางที่ก็เรียกว่า“ร้านขายของชำ” ซึ่งในหมู่บ้านคอนทรายจะมีร้านค้า  
 ประเภทนี้อยู่กัน 2 ร้านจะขายของจำพวก ข้าว น้ำตาล เกลือ น้ำมัน ยาสีฟัน ผงซักฟอก ไม้กวาด  
 อาหารกระป๋อง ฯลฯ การค้าแบบนี้จะเปิดเป็นร้านอยู่กับที่อยู่ที่พักอาศัยเปิดเป็นร้านค้าขายบริเวณ  
 หน้าบ้าน ขนาดของร้านจะเป็นร้านเล็กๆมีสินค้าจำหน่ายไม่มากนัก ผู้ขายจะไปซื้อสินค้าในตลาด  
 นครปฐมและก็มีพ่อค้าในจังหวัดนครปฐมนำสินค้ามาส่งที่หมู่บ้าน ส่วนการค้าประเภทขายอาหาร

<sup>48</sup>(1) สัมภาษณ์นายพลอยสิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2)  
 สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 4 มีนาคม 2549.(3) สัมภาษณ์  
 นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

มีการขายถ้วยเดี่ยว ขนมจีน อาหารสำเร็จรูปต่างๆ มีการตั้งร้านขายและหาบเร่ที่เปิดเป็นร้านก็จะใช้บ้านที่พักอาศัยเป็นที่ตั้งร้าน ผู้บริโภคจะมาที่ตั้งร้านเอง ส่วนหาบเร่แม่ค้าจะนำอาหารเร่ขายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง เป็นการเข้าไปหาผู้บริโภคเอง

การที่ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายบางครัวเรือนหันมาประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากว่ามีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานจากภายนอกเข้าสู่หมู่บ้านมากขึ้น ทำให้ชาวไทยโซ่งบางครัวเรือนที่มีเงินทุนและเล็งเห็นช่องทางว่าอาชีพค้าขายมีรายได้ที่แน่นอนกว่าการทำนา ไม่น้อยเหมือนการทำนา อีกทั้งสถานที่ประกอบกิจการกับบ้านคือสถานที่เดียวกัน จึงทำให้ชาวไทยโซ่งที่มีเงินทุนส่วนตัวเองเข้าสู่อาชีพค้าขาย โดยมีความพึงพอใจกับอาชีพนี้เพราะมีเงินทุนหมุนเวียนตลอดเวลาและงานก็ไม่หนักหรือเหนื่อยจนเกินไป<sup>49</sup>



ภาพที่ 13 ร้านค้าของชาวไทยโซ่งภายในหมู่บ้านคอนทราย

ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

นอกจากนี้ จากการที่ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายมีการปรับเปลี่ยนวิถีการทำมาหากินดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นยังส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านอีกด้วยได้แก่ ผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้าน ผลกระทบที่มีต่อการทำกิจกรรมร่วมทางสังคม ผลกระทบที่มีต่อพิธีกรรมและความเชื่อ

### การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรม

จากการที่ชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายซึ่งมีพื้นฐานการประกอบอาชีพทำนาทุกครัวเรือนมีความต้องการรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น เพื่อที่จะนำไปซื้อสินค้าอุปโภค-บริโภคและเครื่องอำนวยความสะดวก

<sup>49</sup> สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

สะดวกตามที่ต้องการ รวมทั้งการส่งบุตรหลานในครอบครัวศึกษาเล่าเรียนให้สูงๆ เพื่อหวังจะให้บุตรหลานไม่ต้องลำบากในการประกอบอาชีพเช่นตนเอง จึงจำเป็นต้องแสวงหารายได้เพิ่มมากขึ้น ด้วยการปรับตัวด้านการประกอบอาชีพโดยเปลี่ยนแปลงอาชีพหลักจากการทำนาเป็นการเลี้ยงโคนม การทำนาถ้ำ การประกอบอาชีพรับจ้าง การประกอบอาชีพค้าขาย ซึ่งการประกอบอาชีพดังกล่าวจะทำให้มีงานทำและมีรายได้ตลอดปี ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพในหมู่บ้านดอนทรายส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

**ผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว** ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวของชาวไทยโซ่งบ้านดอนทรายมีความห่างเหินมากขึ้น ทั้งนี้เพราะสมาชิกบางคนต้องไปเรียนหนังสือหรือทำงานต่างชุมชนเช่น กรุงเทพฯ ราชบุรี เพชรบุรี ส่งผลให้การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวในยามปกติไม่พร้อมเพรียงกันหรือขาดหายไป ซึ่งลูกหลานต่างก็พยายามหาโอกาสหาเวลาว่างแวะกลับบ้านมาพบปะพูดคุยกับพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย โดยเฉพาะในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ หรือในช่วงวันหยุดตามเทศกาลต่างๆ เช่น ปีใหม่ สงกรานต์<sup>50</sup>

**ผลกระทบที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้าน** กลุ่มเครือญาติในสังคมชุมชนไทยโซ่งบ้านดอนทรายในอดีตนับได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้านการประกอบอาชีพ การปลูกสร้างบ้านเรือน งานประเพณีพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะมาช่วยกันอย่างพร้อมหน้าทั้งในเรื่องของการจัดเตรียมสถานที่ การจัดทำอาหารรับรองแขก รวมทั้งให้คำปรึกษาในการจัดงาน การช่วยกันทำงานต่างๆ ก็ช่วยกันด้วยการอาศัยความเป็นญาติพี่น้องเป็นสำคัญ เมื่อว่างจากการทำงานจะมาพบปะพูดคุยกัน มีเรื่องเดือดร้อนอะไรก็ปรึกษารื้อกันได้ เมื่อเกิดเจ็บป่วยก็จะไปเยี่ยมและคอยให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย ลักษณะความสัมพันธ์ที่กล่าวมานี้เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในอดีตของชาวไทยโซ่งบ้านดอนทราย ซึ่งผู้คนจะสนิทสนมกันดีและไปมาหาสู่กันเสมอ แต่ปัจจุบันลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติเพื่อนบ้านในสังคมไทยโซ่งบ้านดอนทรายมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต พบว่าผู้คนในชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากภายในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่สำคัญก็คือ การพัฒนาไปสู่ความเป็นสังคมเมืองของชุมชน จากชุมชนขนาดเล็กไปสู่ความเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพของไทยโซ่งในหมู่บ้านดอนทรายและการเคลื่อนย้ายของประชากรชุมชนอื่นๆ เข้ามาสู่ชุมชน โดยทางเศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพของชาวไทยโซ่งบ้านดอนทราย ปัจจุบันนั้นจะเป็นไปในลักษณะของอาชีพเฉพาะอย่างเช่น การเลี้ยงโคนม การทำงานโรงงาน การค้าขาย ฯลฯ

<sup>50</sup> สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์หล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านดอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.

ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยแรงงานของญาติหรือเพื่อนบ้านช่วยเหลือ แต่จะอาศัยความสามารถเฉพาะตัว และในเรื่องของเวลาที่เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้คนในชุมชนบ้านดอนทรายมีโอกาสพบปะพูดคุยกันน้อยลงเช่น การทำงานโรงงานจะมีเวลาทำงานที่แน่นอน ดังนั้นชาวไทยโห่งที่ประกอบอาชีพนี้จะต้องเดินทางออกจากบ้านแต่เช้าเพื่อไปทำงาน เวลาส่วนใหญ่จึงอยู่ที่ทำงาน เลิกงานก็จะกลับมาอยู่กับครอบครัว บางครั้งก็ต้องออกไปงานสังสรรค์กับเพื่อนร่วมงานส่วนลูกหลานก็จะต้องไปเรียนหนังสือ การพบปะพูดคุยกันในกลุ่มเครือญาติและเพื่อนบ้านจึงลดลง ยกเว้นแต่ในส่วนของคนชราเนื่องจากไม่มีบทบาททางเศรษฐกิจจึงมีเวลาว่างพบปะพูดคุยกับเครือญาติและเพื่อนบ้านได้มากกว่าบุตรหลานซึ่งออกไปประกอบอาชีพต่างๆ จึงกล่าวได้ว่าในชีวิตประจำวันของชาวไทยโห่งบ้านดอนทรายมีแนวโน้มที่จะเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น<sup>51</sup>

**ผลกระทบที่มีต่อการทำกิจกรรมร่วมทางสังคม** จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลให้ประเพณีและพิธีกรรมบางอย่างของชุมชนชาวไทยโห่งบ้านดอนทรายหายไปและบางอย่างยังคงอยู่เช่น สมัยก่อนชาวไทยโห่งหมู่บ้านดอนทรายที่ประกอบอาชีพทำนาเมื่อถึงเดือน 7 จะมีการประกอบพิธีกรรมร่วมกันคือ การทำบุญทุ่ง ซึ่งเป็นงานพิธีกรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับการขอให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล มีผลผลิตดี รวมถึงเป็นขวัญกำลังใจของชาวไทยโห่งที่ประกอบอาชีพทำนา แต่เมื่อชาวไทยโห่งส่วนใหญ่เลิกทำนาพิธีเหล่านี้ก็สูญหายไปเช่นเดียวกับพิธีการรับขวัญข้าว สู่ขวัญซึ่งจะมีการทำพิธีนี้เฉพาะครัวเรือนที่ประกอบอาชีพทำนาอยู่

ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ที่ชาวไทยโห่งมีส่วนร่วมที่สำคัญได้แก่ งานวันสงกรานต์ ถือได้ว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยและเป็นวันหยุดเพื่อที่จะให้ทุกคนได้มีโอกาสไปร่วมกันทำบุญ ตักบาตร สรงน้ำพระร่วมกัน รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมแห่งสงกรานต์ซึ่งจะจัดขึ้นหลังวันสงกรานต์ 3 วัน เพื่อเป็นการทำบุญเสริมสร้างความสามัคคีให้ชาวไทยโห่งบ้านดอนทรายและชาวบ้านต่างหมู่บ้าน ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านดอนทรายจะมีโอกาสพบปะสังสรรค์กัน แต่ปัจจุบันจากการที่แต่ละคนมีอาชีพแตกต่างกันและมีเวลาที่จำกัดเช่น การทำงานโรงงานก็มีเวลาการทำงานและวันหยุดไม่ตรงกันทำให้ผู้ที่ทำงานโรงงานอาจจะไม่สามารถมาร่วมสนุกในพิธีต่างๆ ตามจำนวนวันเวลาที่กำหนดเช่นอดีต ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวไทยโห่งในปัจจุบันส่วนหนึ่งก็จะขึ้นอยู่กับเวลา ซึ่งอาจทำให้ผู้ที่ทำงานมาร่วมงานประเพณีน้อยลง

นอกจากนี้ ในการทำบุญเลี้ยงศาลประจำปีถือเป็นพิธีกรรมสำคัญอีกพิธีหนึ่งที่ชาวไทยโห่งบ้านดอนทรายได้ประกอบพิธีกรรมร่วมกัน ปัจจุบันชาวไทยโห่งก็ยังคงร่วมกันประกอบพิธีกรรม

<sup>51</sup>(1)สัมภาษณ์นางเมือง สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยโห่งหมู่บ้านดอนทราย, 7 ตุลาคม 2549.(2) สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ลอ, ชาวบ้านชาวไทยโห่งหมู่บ้านดอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

ดังกล่าวนี้โดยถือว่าเป็นสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ศาลประจำหมู่บ้านนับว่าเป็นที่เคารพเชื่อถือและยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวไทยโชน่บ้านคอนทรายมาโดยตลอด ปัจจุบันผู้ที่ไปร่วมงานในพิธีกรรมส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุและเด็ก คนหนุ่มสาวจะไม่ค่อยได้ไปร่วมงานพิธีกรรมเพราะต้องไปทำงาน<sup>52</sup>

**ผลกระทบที่มีต่อพิธีกรรมและความเชื่อ** เมื่อรูปแบบการผลิตเป็นการทำเพื่อการยังชีพ การผลิตจึงทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการนำผลผลิตที่ได้ไปแลกเปลี่ยนกันระหว่างคนในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน มีการร่วมมือร่วมใจกันในการทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างที่ทำการผลิต ซึ่งแสดงถึงการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน แสดงออกผ่านทางประเพณีการลงแขก-เอาแรง รวมถึงการมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการทำนาได้แก่ พิธีแรกนาซึ่งเกิดจากความไม่แน่นอนทางธรรมชาติในแต่ละปี ชาวไทยโชน่บ้านคอนทรายจึงต้องดึงเอารูปแบบพิธีกรรมที่จะมาเสริมสร้างความมั่นใจของตนก่อนการลงมือผลิตโดยยึดเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าช่วย จากการทำคนในหมู่บ้านเห็นความสำคัญของวัว ควาย เสมือนสิ่งสำคัญในครอบครัวและเป็นแรงงานในการผลิตให้ตลอดฤดูทำนา จึงเกิดการตอบแทนด้วยการทำขวัญวัว ควายขึ้น สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบของคนในหมู่บ้านนั้นมีความเชื่อมโยงกับพิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ ซึ่งมีทั้งความเชื่อดั้งเดิมและที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่ในระบบเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่มีในชุมชนถือเป็นรูปแบบการผลิตที่ค่อนข้างแสวงหาผลประโยชน์จากระบบนิเวศน์เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตของตนนั้นได้ปริมาณคุ้มค้ำกับการลงทุนที่สุด รูปแบบประเพณี พิธีกรรมที่มีเพื่อรักษาสมดุลในการใช้พื้นที่หรือการร่วมมือร่วมใจกันของคนในหมู่บ้านก็สิ้นสุดลง มีผลกระทบไปสู่รูปแบบความสัมพันธ์ของคนที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์มากขึ้น ขบวนการความเชื่อต่างๆ ที่มีมาแต่เดิมนั้นก็ค่อยๆ เปลี่ยนรูปแบบในการให้ความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ก็จะทำเพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้ากันมากขึ้น สังเกตได้จากการมีพิธีแก้บนที่หุรหุรา พุ่มเฟื่อยในแต่ละครั้ง แม้แต่พิธีกรรมเสนเรือนซึ่งถือเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดของคนในหมู่บ้านก็มีการเปลี่ยนแปลงคือ การจัดพิธีให้หุรหุราโดยจัดเลี้ยงโต๊ะจีน จากที่เป็นประเพณีเฉพาะครอบครัวเครือญาติก็มีการเช่นไหว้บนบานต่อผีบรรพบุรุษ<sup>53</sup> ดังที่คุณยายเลียง สิงห์ล่อเล่าว่า

<sup>52</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 5 มกราคม 2551.(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชน่หมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(3)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่หมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

<sup>53</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่หมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชน่หมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.(3)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่หมู่บ้านคอนทราย, 13 มีนาคม 2550.

“...หากอยากได้อะไร ต้องการอะไรก็บอกผีเรือน ขอผีเรือน ไม่นานก็จะสำเร็จตามที่ขอไป แล้วการจัดพิธีเสนเรือนในตอนนี้อบบ้างบ้านก็นิยมเลี้ยงโต๊ะจีน เพราะสะดวกมากกว่าของเดิม...”<sup>54</sup>



ภาพที่ 14 สภาพบ้านเรือนของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายในปัจจุบัน  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.



ภาพที่ 15 สภาพผู้จางเก็บข้าวเปลือกที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นที่เก็บสัมภาระต่าง ๆ  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 7 ตุลาคม 2549.

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายระหว่าง พ.ศ.2504-2549 นั้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความสัมพันธ์กันในหมู่บ้านเช่น ระบบพึ่งพาอาศัยกันแบบดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงเป็นการจ้างงานเพื่อผลประโยชน์เป็นสำคัญ เห็นได้จากการจ้างแรงงานระหว่างคนในหมู่บ้าน อันก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ที่ประสบความสำเร็จและมีฐานะมั่นคงกับผู้ที่ล้มเหลวหรือผู้ที่ไม่กล้าลงทุนตั้งแต่ต้น การติดต่อสัมพันธ์กับคนภายนอกหมู่บ้านก็เข้าไปในด้านการค้าเป็นหลัก ซึ่งไม่เพียงเฉพาะระบบการพึ่งพาอาศัยของคนในหมู่บ้านที่เปลี่ยนแปลงไป หากแต่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านคอนทราย

<sup>54</sup> สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

ก็เปลี่ยนแปลง โดยความสัมพันธ์มุ่งแต่ความเป็นไปเพื่อการแสวงหาผลประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว คุณค่าระหว่างคนในหมู่บ้านกับศูนย์กลางความเชื่อของหมู่บ้าน ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์เฉพาะหน้า จากความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคมในหมู่บ้านโดยมีความเชื่อ พิธีกรรมเป็นตัวเชื่อมโยงนั้นก็กับเปลี่ยนเป็นระบบต่างๆ ที่เริ่มแยกส่วนออกจากกันและได้ก้าวไปสู่สังคมที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงผลประโยชน์เป็นสำคัญ

จากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม กับชุมชนชาวไทยชนเผ่าหมู่บ้านคอนทรายทำให้ชาวบ้านต้องปรับตัวทั้งด้านเศรษฐกิจและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ทั้งที่ปรากฏเป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อให้อยู่ในระบบเศรษฐกิจ สังคมปัจจุบันได้อย่างดีที่สุด โดยสามารถรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองไว้ให้ได้มากที่สุดเช่นกัน ซึ่งรายละเอียดที่สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัว ต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนนั้นจะกล่าวถึงในบทที่ 4 ต่อไป

## บทที่ 4

### การปรับตัวต่อผู้ในเศรษฐกิจการตลาดเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน

การที่ชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายซึ่งประกอบอาชีพหลักคือการทำนาถูกดึงเข้าไปสู่ระบบทุนนิยมและการเข้าไปสู่กระบวนการพัฒนาของรัฐ มีผลกระทบต่อตัวของชาวไทยโง่งเองซึ่งประกอบอาชีพทำนาและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เคยมีมาก่อน ประเด็นแรกเกษตรกรชาวไทยโง่งต้องถูกดึงเข้าไปสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมทำให้ต้องเปลี่ยนจุดมุ่งหมายการผลิตจากการทำมาหากินไปเป็นการผลิตเพื่อบริโภคและขาย ซึ่งระบบนี้บังคับให้เกษตรกรชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายต้องลงทุนและเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มากขึ้น เพราะการผลิตเพื่อขายโดยเฉพาะการทำนาต้องใช้รถไถจึงจะสะดวกและรวดเร็ว ต้องใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มาก ต้องใช้เครื่องนวดข้าวแทนการนวดด้วยมือคนเพราะประสิทธิภาพสูงกว่าการใช้แรงงานคนมาก ส่งผลให้ด้านรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นและเนื่องจากเกษตรกรชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายมีทุนน้อย จึงต้องไปกู้ยืมนายทุนและต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดมาก แต่ก็เป็นการสมยอมของเกษตรกร นอกจากนี้นายทุนที่ปล่อยเงินกู้ส่วนหนึ่งมีเงื่อนไขให้ผู้กู้ต้องนำผลผลิตมาขายให้กับตนเองด้วย โดยกำหนดให้ขายในราคาต่ำกว่าตลาดเล็กน้อยก็มี ตามราคาตลาดก็มีซึ่งอันที่จริงถ้าขายในราคาตลาดนายทุนก็ได้กำไรอยู่แล้ว จึงสรุปว่าชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทรายที่เป็นเกษตรกรทำนาต้องเข้าไปสัมพันธ์กับนายทุน 3 เรื่องคือ 1) ต้องไปกู้เงินจากนายทุนทำให้นายทุนชูดริดดอกเบี้ย 2) ต้องนำผลผลิตไปขายให้นายทุนในราคาที่นายทุนกำหนดกันเป็นทอดๆ 3) ต้องซื้อเทคโนโลยีจากนายทุน เช่น รถไถ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์ข้าวที่คัดแยกแล้ว เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชาวบ้านคอนทรายผลิตเองไม่ได้ต้องซื้อในราคาที่นายทุนกำหนด แม้จะไม่ได้มีการชูดริดอย่างเรื่องการกู้เงิน เพราะมีการแข่งขันกันพอสมควรแต่ต้นทุนการผลิตส่วนนี้ราคาก็ไม่เคยลดลงมีแต่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ราคาผลผลิตหรือราคาข้าวไม่แน่นอน บางปีก็ราคาดีแต่บางปีราคาต่ำ รวมถึงบางครั้งการเก็บเกี่ยวผลผลิตยังได้น้อยเนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาลหรือประสบภัยธรรมชาติอื่นๆ ดังนั้นการประกอบอาชีพทำนาจึงถือได้ว่าเป็นอาชีพที่เสี่ยงต่อการลงทุนมากและผลมักจะลงเอยที่เสมอทุนหรือขาดทุน ปัญหาเหล่านี้ลึกลงมา ส่งผลให้ชาวไทยโง่งบางครัวเรือนต้องขายที่นาให้นายทุน

ผลกระทบต่อตัวชาวไทยโง่งประการต่อมาก็คือแบบแผนการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นแบบคนเมืองมากขึ้น ที่เห็นได้ชัดคือ การบริโภคสินค้าใหม่ๆ แบบที่บรรพบุรุษดั้งเดิมไม่เคยบริโภค เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิดได้เข้าสู่หมู่บ้านคอนทรายอย่างรวดเร็วเมื่อไฟฟ้าขยายตัวเข้ามา

ในแง่ของข่าวสารการตลาดนโยบายของรัฐบาลก็เป็นตัวช่วยโฆษณาสินค้าใหม่ๆ เป็นตัวเร่งให้เกิดความต้องการสินค้าใหม่ๆ มากขึ้นและยังทำให้แบบแผนการดำเนินชีวิตการทำงานของคนไทยโชน่งบ้านคอนทรายแบบดั้งเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปบางส่วนเช่น รายจ่ายของชาวบ้านที่มากขึ้นเพราะจ่ายค่าอุปกรณ์ไฟฟ้า ค่าไฟฟ้ายรายเดือน ค่าซื้อสินค้าใหม่ ค่าซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ

กล่าวโดยสรุป เมื่อชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายซึ่งประกอบอาชีพทำนาถูกดึงเข้าสู่ระบบทุนนิยมไม่กี่ทศวรรษ ชาวนาบ้านคอนทรายจำนวนมากที่มีที่ดินน้อยก็ตกอยู่ในสภาพเป็นหนี้และต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น ทางออกหรือการปรับตัวต่อวิถีชีวิตเศรษฐกิจการตลาดของไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายสามารถวิเคราะห์กระบวนการปรับตัวได้เป็นสองระดับคือ ในระดับรูปธรรมและในระดับนามธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ปรากฏในผลงานการศึกษาของพัชนีบูลย์ เจริญผิว<sup>1</sup> เรื่องการปรับตัวด้านแรงงานและการใช้ที่ดินในภาวะความเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตและจากการที่ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดดังกล่าวตลอดจนประยุกต์ใช้แนวคิดกับข้อมูลการศึกษาค้นคว้าที่ตนเองได้รับจากการศึกษาหมู่บ้านคอนทราย

#### การปรับตัวในเศรษฐกิจการตลาดของชุมชน

จากการศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายระหว่างปีพ.ศ.2504-2549 นั้น ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์การปรับตัวของชุมชนต่อวิถีชีวิตเศรษฐกิจการตลาดในแง่มุมของการปรับตัวระดับรูปธรรม-นามธรรม ได้ดังนี้

**การปรับตัวระดับรูปธรรม** การปรับตัวระดับรูปธรรมของชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายเห็นได้จากภาพปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงเช่น กรณีการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ การเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่(รายละเอียดตามที่กล่าวไว้ในบทที่3) ซึ่งการปรับตัวในระดับนี้จะปรากฏออกมาในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งรุนแรง อันเป็นผลมาจากความแตกต่างทางรูปแบบหรือวิธีการที่ใช้ในกระบวนการผลิตจากการเผชิญหน้ากันระหว่างระบบการผลิตแบบเดิมและระบบการผลิตที่เข้ามาใหม่ ผลของการปรับตัวในระดับนี้จะออกมาในรูปของการนำรูปแบบของทั้งสองระบบมาใช้อย่างเลือกสรรเพื่อประโยชน์สูงสุดบนพื้นฐานความรู้ ประสบการณ์และปัจจัยการผลิตที่ตนมีในลักษณะของการผสมผสาน ประนีประนอมในการอยู่ร่วมกันและอาศัยประโยชน์ซึ่งกันและกัน

---

<sup>1</sup>พัชนีบูลย์ เจริญผิว, “การปรับตัวด้านแรงงานและการใช้ที่ดินในภาวะความเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต กรณีศึกษา : บ้านทุ่งนา ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535), 246-249.

เช่น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เช่าหมู่บ้านคอนทรายทำให้ทราบว่า การใช้ที่ดินจะอยู่ในรูปแบบของการแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งในการทำนาเพื่อยังชีพแบบดั้งเดิม ในขณะที่พื้นที่อีกส่วนหนึ่งนำไปให้เช่าหรือเลี้ยงโคนมหรือทำนาถั่ว การนำแรงงานในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพไปใช้ในการผลิตแบบการตลาดหรือการนำระบบการจ้างแรงงานในวิธีการผลิตแบบใหม่มาใช้ในการผลิตแบบยังชีพบางขั้นตอนที่ต้องการความเร่งด่วน<sup>2</sup>

ผลจากการปรับตัวในลักษณะนี้อาจดำรงอยู่ร่วมกันไปได้ในระบบการผลิตแบบการตลาดที่ดำเนินอยู่คือการที่ทั้งสองระบบการผลิตทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่เข้าไปอยู่ร่วมกันในวิธีการผลิตของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จนกว่าระบบใดระบบหนึ่งจะอ่อนแอลงในเชิงประสิทธิภาพและคุณประโยชน์ รูปแบบการผลิตอีกระบบหนึ่งก็จะถูกเลือกให้นำไปใช้ประโยชน์หรือทำหน้าที่แทนมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การรับรูปแบบใหม่ๆ ของระบบเศรษฐกิจการตลาดจากภายนอกเข้ามาในบ้านคอนทรายนั้นในระยะแรกๆ ชาวไทยโซ่งอาจรู้สึกไม่เคยชินรวมถึงรู้สึกมีความแปลกแยกสูง จนเมื่อผ่านการทดลองใช้ชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจการค้าหรือการตลาด ความรู้สึกดังกล่าวก็ลดลงและเกิดการยอมรับระบบเศรษฐกิจการตลาดเพราะทำให้มีรายได้สูงขึ้น เรียกกระบวนการนี้ว่าการปรับตัวของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ซึ่งการปรับตัวด้านรูปธรรมที่เห็นอย่างชัดเจนประกอบด้วย(1)การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย (2)การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพหลักจากทำนาเป็นการเลี้ยงโคนม (3)การประกอบอาชีพใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ (รายละเอียดตามที่กล่าวไว้ในบทที่3)

**การปรับตัวระดับนามธรรม** การปรับตัวระดับนามธรรมของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทรายจะมองเห็นได้ยากกว่าในระดับรูปธรรม เนื่องจากการปรับตัวทางจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมการผลิตและวิถีชีวิตทางสังคมของชาวไทยโซ่งบ้านคอนทราย ระบบเศรษฐกิจแบบพอยังชีพของหมู่บ้านคอนทรายกับระบบเศรษฐกิจแบบการตลาดที่เข้ามาสู่หมู่บ้านคอนทรายต่างก็มีอุดมการณ์ทางการผลิตเป็นตัวกำกับหรือแฝงอยู่เบื้องหลัง ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการผลิตและรูปแบบระบบเศรษฐกิจ การปรับตัวที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความแตกต่างกันอย่างมากของอุดมการณ์การผลิตระหว่างสองระบบเศรษฐกิจที่เผชิญหน้ากัน กระบวนการปรับตัวจึงต่างไปจากการปรับตัวในระดับรูปธรรมซึ่งสามารถทดลองฝึกหัดก็ปรับตัวให้อยู่ร่วมกันได้ ทั้งนี้

---

<sup>2</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(2)สัมภาษณ์นางเพชร สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.(3)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.

เนื่องจากความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงรูปธรรมนั้นไม่เข้าไปกระทบกระเทือนกับโครงสร้างที่ก่อรูปบนอุดมการณ์ของชุมชนไทยโชน่งที่ประสานรัศรือระบบต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบเข้าด้วยกัน

โครงสร้างของชุมชนชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายก่อรูปมาจากจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่มุ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทางสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ดังจะเห็นได้จากองค์ประกอบของโครงสร้างทั้งระบบเครือญาติ ความเชื่อ การเมืองการปกครอง และการผลิตทางเศรษฐกิจ ต่างมีลักษณะเป็นไปเพื่อความมั่นคงของอุดมการณ์ที่ส่งผ่านถ่ายทอดและผลิตซ้ำโดยผ่านรูปแบบของพิธีกรรม การปฏิบัติกรอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาทางสังคม ทั้งนี้ถ้าวิเคราะห์การเกิดขึ้นของชุมชนชาวไทยโชน่งบ้านคอนทราย พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง ปัจจัยและเงื่อนไขการคงอยู่ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนผ่านรายละเอียดของภาพพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชน จะเห็นว่าการก่อรูปโครงสร้างและอุดมการณ์ที่จะรักษาโครงสร้างนั้นอยู่บนพื้นฐานความเป็นอิสระและความเป็นตัวเองของชุมชนมาตลอดช่วงระยะเวลาานกว่า100 ปี ความเข้มข้นของจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่สั่งสมถ่ายทอดมาจึงมีสูงและเข้มแข็ง<sup>3</sup>

กล่าวโดยสรุป โครงสร้างและอุดมการณ์แบบทุนนิยมที่เข้าไปยังชุมชนชาวไทยโชน่งบ้านคอนทรายโดยผ่านรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะรูปแบบของระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้ำนั้อยู่บนพื้นฐานอุดมการณ์ที่เน้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจของปัจเจกชน โดยมุ่งกำไรแสวงหาผลประโยชน์จากการสะสมทุนทั้งในรูปเงิน ที่ดินและปัจจัยการผลิตอื่นๆ ในที่สุดก็นำไปสู่การพยายามแบ่งแยกผู้ผลิตออกไปจากการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ลักษณะดังกล่าวจึงขัดแย้งหรือสวนทางกันกับอุดมการณ์การผลิตแบบเดิมหรือแบบยังชีพของชุมชนชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและเกิดการต่อสู้ของชาวไทยโชน่งบ้านคอนทรายเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ให้ได้มากที่สุด ดังที่ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเป็นลำดับต่อไป

### ความขัดแย้ง การต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน

จากการวิเคราะห์การปรับตัวระดับรูปธรรมและนามธรรมในเศรษฐกิจการตลาดของชุมชนตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะพบว่าชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายเกิดความขัดแย้งในการปรับตัวระดับรูปธรรมและนามธรรมด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังเกิดความขัดแย้งต่อการปรับตัวด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในวัฒนธรรมแบบใหม่ อันนำไปสู่การต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยขอแยกวิเคราะห์เป็นประเด็นดังนี้

<sup>3</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2)

(2)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

**ความขัดแย้งในการปรับตัวของชุมชน** ความขัดแย้งในการปรับตัวของชุมชนไทยโชน่งบ้านคอนทรายด้านเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นได้จากระบบการคิดและการตัดสินใจในการผลิตและการคงอยู่ของกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่มาแต่ดั้งเดิม นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งต่อการปรับตัวด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในวัฒนธรรมแบบใหม่ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ สรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1.ระบบคิดและการตัดสินใจในการผลิต โดยพิจารณาจากรูปแบบการผลิตดังกล่าวแล้วว่าในเชิงรูปแบบนั้นอาจไม่มีความขัดแย้งแต่เบื้องหลังรูปแบบนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าอยู่บนความขัดแย้งทางความคิดในกระบวนการตัดสินใจของชาวบ้านผู้ผลิต ระหว่างระบบเศรษฐกิจพอเพียงชีพแบบดั้งเดิมที่เชื่อมั่นได้มากกว่าในเรื่องหลักประกันการบริโภคและความคล่องตัวเป็นอิสระในการผลิตกับระบบเศรษฐกิจการตลาดที่เข้ามา ซึ่งมองเห็นเป็นตัวเงินแต่ขาดหลักประกันและความคล่องตัวในการผลิตเนื่องจากต้องผูกมัดตนเองกับทุนและตลาดภายนอก ซึ่งชาวไทยโชน่งแบบเดิมไม่คุ้นเคยและควบคุมไม่ได้ นามธรรมในการปรับตัวนี้ก็คือความรู้สึกลึกซึ้ง โลกทัศน์ ค่านิยมต่างๆ ที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตของชาวไทยโชน่งบ้านคอนทรายเข้ากับชุมชนของตนเอง

ดังนั้น ทางเลือกของชุมชนที่ปรากฏในปัจจุบันก็คือการเลือกใช้รูปแบบทางเศรษฐกิจทั้งสองระบบมาใช้บนพื้นฐานความคิด ความต้องการ โลกทัศน์ ค่านิยม ความรู้ ประสบการณ์เดิมที่คนสามารถควบคุมหรือคาดเดาได้ของชาวไทยโชน่งบ้านคอนทราย โดยส่วนผสมของระบบเศรษฐกิจการตลาดที่เกิดขึ้นอาจไม่เท่ากันในความรู้สึกลึกซึ้งของชาวไทยโชน่งแต่ละคน อย่างไรก็ตามความขัดแย้งในกระบวนการปรับตัวระดับนี้ยังดำเนินอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าภาพรวมจะปรากฏออกมาในรูปของการอยู่ร่วมกันของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพและการตลาด<sup>4</sup>

2.การคงอยู่ของกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่มาแต่ดั้งเดิม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นการสะท้อนจิตสำนึก อุดมการณ์ ศักยภาพในการพึ่งตนเองและความเป็นอิสระในการปกครองดูแลตนเองของชุมชนเป็นอย่างดีเช่น จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทรายทำให้ทราบว่ากลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครชุมชน กลุ่มกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน<sup>5</sup> ทั้งนี้หากมองถึงตั้งแต่การเกิดขึ้นของกลุ่มที่เกิดจากความรู้สึกลึกซึ้งที่ต้องการช่วยเหลือ

<sup>4</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 9 ตุลาคม 2549.  
(2)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(3)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

<sup>5</sup>(1)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.  
(2)สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(3)สัมภาษณ์นายสิน สิงห์เรือง, ชาวบ้านชาวไทยโชน่งหมู่บ้านคอนทราย, 19 มีนาคม 2550.

เกี่ยวเนื่องกันทางการเงินยามฉุกเฉินจำเป็นในภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันที่ต้องเผชิญหน้ากับระบบทุนจากภายนอกที่พยายามเข้ามาสร้างเครือข่ายการให้กู้ด้วยวิธีต่างๆ ซึ่งนอกจากจิตสำนึกที่ต้องการช่วยเหลือกันเองแล้วยังผนวกด้วยจิตสำนึกในศักดิ์ศรีของตนเองที่เคยพึ่งตนเองปกครองกันเองในชุมชนได้เป็นเวลานาน สิ่งเหล่านี้เป็นนามธรรมที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงที่สำคัญโดยเฉพาะการปฏิรูประบบการบริหารจัดการแบบราชการ

ทั้งนี้ หากพิจารณาต่อไปถึงโครงสร้างของกลุ่มองค์กรต่างๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น พบว่าการจัดรูปแบบโครงสร้างการบริหาร การจัดการและการตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานระบบการปกครองของหมู่บ้านที่มีมาแต่เดิม หน้าที่ความรับผิดชอบหรือแม้แต่ผู้นำและบุคคลที่เป็นกรรมการก็จะใช้ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติเป็นหลักในการบริหารร่วมกัน ถึงแม้ว่าถ้าเป็นองค์กรที่เกี่ยวกับการเงินจะมีระบบการคิดอัตราดอกเบี้ยเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่จากการพูดคุยกับชาวบ้านก็พบว่าชาวบ้านยินดีที่จะจ่ายดอกเบี้ยตอบแทนกลุ่มเพราะเงินที่ตนจ่ายไปเป็นดอกเบี้ยได้นำไปช่วยเหลือให้คนอื่นๆ ในกลุ่มที่เป็นญาติพี่น้องของตนเอง<sup>6</sup> ซึ่งก็คือระบบความคิดที่อยู่บนจิตสำนึกและอุดมการณ์การช่วยเหลือกันของชุมชนนั่นเอง เพียงแต่เปลี่ยนรูปแบบการช่วยเหลือกันแบบตรงๆ มาเป็นการช่วยเหลือกันโดยผ่านเงื่อนไขของกลุ่มเพื่อให้การช่วยเหลือมีความเป็นระบบขึ้นเช่นเดียวกับระบบภายนอก

เมื่อชาวไทยโชน่งบ้านคอนทรายนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกลุ่มทางการเงินกู้ต่างๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์หรือกลุ่มกู้เงินกับนายทุนต่างๆ นายทุนผู้ให้กู้กับชาวบ้านจะสัมพันธ์กันเชิงผลประโยชน์ จิตสำนึกที่เกิดขึ้นจึงมุ่งประโยชน์ต่อกันมากกว่าที่จะช่วยเหลือกัน วิธีการปฏิบัติต่อกันในกิจกรรมการกู้ จึงทำให้แต่ละฝ่ายเรียนรู้และปฏิบัติภายใต้จิตสำนึกที่หวังประโยชน์โดยคิดหาวิธีการเล่นเหลี่ยมต่างๆ มาใช้ซึ่งกัน ส่วนชาวบ้านที่ไม่สามารถพัฒนาจิตสำนึกเพื่อกระทำการในการต่อสู้ลักษณะนี้ได้ก็จะถูกกันให้หลุดออกมาจากกลุ่มหรือต้องถอนตัวออกจากกลุ่มนี้ในที่สุด

3. กระบวนการติดต่อและการผสมผสานทางวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนชาวไทยโชน่งบ้านคอนทรายเปลี่ยนแปลงไปก็คือ กระบวนการติดต่อทางวัฒนธรรม การติดต่อทางวัฒนธรรมได้รับการสนับสนุนจากการคมนาคมที่สะดวกสบาย ตลอดจนการสื่อสารมวลชนที่ทันสมัยผ่านสื่อต่างๆ ชาวไทยโชน่งติดต่อกับคนไทยมาช้านานเนื่องจากอยู่ในเขตติดต่อกับคนไทย ไปวัดไทย ไปโรงเรียนไทย พูดภาษาไทย ชื่อของในตลาดกับคนจีน

---

<sup>6</sup>สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2)  
สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

ขายข้าวกับคนจีนที่เป็นเจ้าของโรงสี ตลอดจนการติดต่อราชการที่ต้องพูดภาษาไทย จนมาในยุคสมัยใหม่มีการใช้คอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ ที่ช่วยทำให้รับข่าวสารจากโลกภายนอกรวดเร็วทันเหตุการณ์ กล่าวได้ว่า คนกรุงเทพฯ รับรู้อะไรชาวไทยโชนงก็มีความรู้เท่าเทียมกัน การติดต่อทางวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้เกิดขบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม สำหรับการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านคอนทรายนั้นได้ใช้เวลาสั่งสมมาเป็นระยะเวลาช้านาน เห็นได้อย่างชัดเจนจากระบบความเชื่อที่ผสมผสานกันทั้งพุทธ พราหมณ์และผี ซึ่งปัจจุบันการผสมผสานทางวัฒนธรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในตนเองของชาวไทยโชนงที่ต้องเลือกปฏิบัติระหว่างเลือกทำตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อรักษาความเป็นตัวตนหรือเลือกทำตามวัฒนธรรมแบบใหม่เพื่อก้าวตามกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป<sup>7</sup>

**การต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน** จากการผสมผสานทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ ทำให้ชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายโดยเฉพาะผู้เฒ่าเริ่มรู้สึกถึงการถูกกลืนทางวัฒนธรรม รวมถึงเกิดความต้องการให้วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองมีการสืบทอดความรู้ ค่านิยม ความเชื่อ จากรุ่นบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ซึ่งความคิดดังกล่าวได้นำไปสู่แนวความคิดการต่อสู้เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนให้คงอยู่สืบทอดสู่รุ่นลูกหลานในเศรษฐกิจการตลาดและลงสู่วิถีการปฏิบัติดังนี้

1.การรักษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และการผสมผสานทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในบ้านคอนทรายได้ใช้เวลาสั่งสมมาเป็นระยะเวลาช้านาน เห็นได้ชัดเจนจากระบบความเชื่อที่ผสมผสานกันทั้งพุทธ พราหมณ์และผี ชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายนับถือผีเรือนที่บ้านขณะที่มีมนต์พระมาสดมมนต์ที่บ้านและไปทำบุญที่วัด นอกจากนี้หน้าบ้านยังมีศาลพระภูมิตั้งอยู่ ความเชื่อทางพุทธทำให้เกิดประเพณีการบวชลูกชายที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดที่ผู้ชายเป็นใหญ่ การสืบสายตระกูลฝ่ายชายและการบวชยังแสดงถึงความกตัญญูตลอดจนเป็นการแบ่งบุญให้กับญาติพี่น้อง ช่วยให้สายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ส่วนระบบการศึกษาทำให้ต้องใช้ภาษาไทยในการอ่านเขียนเป็นภาษาแกนกลาง ก่อให้เกิดความกลมกลืนทางวัฒนธรรมมากขึ้นและเด็ก ๆ เริ่มหัดพูดภาษาไทยจากในโรงเรียน นอกจากนี้การแต่งงานกับคนไทยยังมีผลทำให้ซึมซับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในหมู่บ้านนี้ ซึ่งการแต่งงานกับคนไทยที่อยู่ต่างถิ่นทำให้ชาวไทยโชนงบ้านคอนทรายถูกวัฒนธรรมใหญ่ครอบงำที่ละเล็กละน้อย

อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้เนื่องจากอิทธิพลของการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพ

<sup>7</sup>(1)สัมภาษณ์นางโนรี สิงห์ทอง, ชาวบ้านชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.  
(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

โดยเฉพาะการปลูกฝังความคิดความเชื่อเรื่องการนับถือผีเรือน ทำให้ต้องมีการจัดประเพณีพิธีกรรมอย่างเคร่งครัด สิ่งที่สนับสนุนการคงอยู่ของประเพณีคือ ความเหนียวแน่นของระบบเครือญาติที่ช่วยเหลือเกื้อกูลในการจัดทำพิธีตามประเพณีเป็นอย่างดี ความสามัคคีกลมเกลียวจนเป็นหนึ่งเดียวเกิดจากความรู้สึกร่วมที่มีพื้นฐานเชื่อชาติความเชื่อที่คล้ายคลึงกันและเป็นความพยายามที่จะได้ครอบกระแสวัฒนธรรมภายนอกในหมู่บ้านคอนทราย

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในอดีตที่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างมั่นคงคือ การพูดภาษาไทยโชนงและคนจำนวนหนึ่งก็ยังอ่านและเขียนภาษาไทยโชนงได้ นอกจากนั้นยังคงอนุรักษ์การแต่งกายไว้ได้อย่างสมบูรณ์เพราะในชีวิตประจำวันก็แต่งกายแบบโชนงกันทุกคร้วเรือน สำหรับประเพณีความเชื่อก็เป็นแบบความเชื่อผี แม้ว่าจะมีการผสมผสานความเชื่อเข้ากับศาสนาพุทธเช่น มีการทำบุญ สร้างวัด เลี้ยงพระ บวชพระ กล่าวได้ว่าผู้เฒ่าผู้แก่ชาวไทยโชนงในหมู่บ้านคอนทรายต่างมีความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเองสูงมาก อย่างไรก็ตามหากเปรียบเทียบวิถีปฏิบัติระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในความเป็นโชนงของหมู่บ้านคอนทรายก็พบปัญหาที่สำคัญคือมีแนวโน้มว่าคนรุ่นใหม่จะไม่นิยมพูดภาษาไทยโชนงหรือแต่งกายแบบไทยโชนงในชีวิตประจำวัน มีแต่เพียงคนสูงอายุเท่านั้นที่ยังแต่งกายแบบดั้งเดิมในชีวิตประจำวัน ส่วนคนรุ่นใหม่จะแต่งกายแบบไทยโชนงเฉพาะเมื่อมีงานประเพณีสำคัญๆ เช่น งานศพ งานสงกรานต์ งานบวชหรืองานแต่งงาน



ภาพที่ 16 การแต่งตัวของชาวไทยโชนงหมู่บ้านคอนทรายขณะร่วมประเพณีวันสงกรานต์  
ที่มา: จากนายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.



ภาพที่ 17 การแต่งตัวของชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายขณะร่วมประเพณีวันสงกรานต์  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 15 เมษายน 2550.



ภาพที่ 18 ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจัดริ้วขบวนเข้าร่วมประเพณีวันสงกรานต์  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 15 เมษายน 2550.



ภาพที่ 19 ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายจัดงานเลี้ยงฉลองเนื่องในเทศกาลประเพณีวันสงกรานต์  
เพื่อพบปะญาติพี่น้องและเป็นการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 15 เมษายน 2550.

จากปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้คณะกรรมการหมู่บ้านคอนทรายซึ่งประกอบด้วยผู้นำคือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครชุมชน เป็นต้น ได้มีการแนะนำ ปลุกฝังให้แต่ละครัวเรือน ภูมิใจในความเป็นไทยโง่งของตนเอง รวมถึงสอนลูกหลานในครัวเรือนให้เกิดความรู้สึกรักภูมิใจด้วย มีการรณรงค์ให้ชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใดก็ตามกลับมาร่วมในงานเทศกาล สำคัญต่างๆ ของหมู่บ้านคอนทรายเช่น เทศกาลสงกรานต์ การทำบุญศาลหมู่บ้านประจำปี เพื่อเป็นการสร้างความภูมิใจและความผูกพันกับสมาชิกชาวไทยโง่งทุกคน<sup>8</sup>

2.การรักษาพิธีกรรมและความเชื่อ รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมเป็นการทำเพื่อยังชีพ การผลิตจึงทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป มีการนำผลผลิตที่ได้ไปแลกเปลี่ยนกันระหว่างคนในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้าน มีการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างที่ทำการผลิตซึ่งแสดงถึงการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันแสดงออกผ่านทางประเพณีการลงแขก-เอาแรง รวมไปถึงการมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาเช่น พิธีแรกนาที่เกิดจากการพบความไม่แน่นอนทางธรรมชาติในแต่ละปีชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายจึงต้องดึงเอารูปแบบพิธีกรรมที่จะมาเสริมสร้างความมั่นใจของตนเองก่อนการลงมือผลิตโดยยึดเอาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้าช่วย รวมถึงจากการที่คนในหมู่บ้านเห็นความสำคัญของวัว ควาย เสมือนสิ่งสำคัญในครอบครัวและเป็นแรงงานการผลิตให้ตลอดฤดูกาลทำนา จึงเกิดการตอบแทน ด้วยการทำขวัญวัว ควายขึ้น จึงเท่ากับว่ารูปแบบของคนในหมู่บ้านนั้นมีความเชื่อมโยงกับพิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ ซึ่งมีทั้งความเชื่อดั้งเดิมและที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา แต่ในระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่มีในหมู่บ้านถือเป็นรูปแบบการผลิตที่ค่อนข้างจะแสวงหาผลประโยชน์จากระบบนิเวศน์เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตของตนนั้นได้ปริมาณคุ้มค่ากับการลงทุนที่สุด รูปแบบประเพณี พิธีกรรมที่มีเพื่อรักษาสมดุลในการใช้พื้นที่หรือการร่วมมือร่วมใจกันของคนในหมู่บ้านก็สิ้นสุดลง มีผลกระทบไปสู่รูปแบบความสัมพันธ์ของบุคคลที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์มากขึ้น ขบวนการ ความเชื่อต่างๆ ที่มีมาแต่เดิมก็ค่อยๆ เปลี่ยนรูปแบบไป ในการให้ความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ก็จะทำเพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้ากันมากขึ้น สังเกตได้จากการมีพิธีแก้บนที่หรรษา ฟุ่มเฟือย ในแต่ละครั้ง แม้แต่พิธีกรรมแสนเรื้อนซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดของคนในหมู่บ้านก็มีการเปลี่ยนแปลงคือ จัดพิธีหรรษาโดยการเลี้ยงโต๊ะจีน จากการเป็นประเพณีที่จัดเฉพาะครอบครัว-เครือญาติก็เปลี่ยนไปเป็นมีการเช่นไหว้บนบานต่อผีบรรพบุรุษให้สมปรารถนา

จากปัญหาดังกล่าว จึงส่งผลให้คณะกรรมการหมู่บ้านคอนทรายซึ่งประกอบด้วยผู้นำคือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครชุมชน เป็นต้น ได้มีการแนะนำ ปลุกฝังให้แต่ละครัวเรือน

<sup>8</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.(2) สัมภาษณ์นางศรีไพร สิงห์เรือง, อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

ภูมิใจในความเป็นไทยโง่งของตนเอง มีการรณรงค์ให้ชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ใดก็ตามกลับมาช่วยประกอบพิธีกรรมในงานเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลสงกรานต์ เพื่อเป็นการสร้างความภูมิใจและความผูกพันกับสมาชิกชาวไทยโง่งบ้านคอนทรายทุกคนและสนับสนุนให้ใช้ชีวิตตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง<sup>9</sup>



ภาพที่ 20 การทำพิธีเสนเรือนของชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 4 มีนาคม 2550.



ภาพที่ 21 การทำพิธีเสนเรือนของชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย  
ภาพถ่ายจากการสำรวจชุมชน, 4 มีนาคม 2550.

<sup>9</sup>(1)สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย, 19 มกราคม 2551.

(2)สัมภาษณ์นางเลียง สิงห์ล่อ, ชาวบ้านชาวไทยโง่งหมู่บ้านคอนทราย, 12 มีนาคม 2550.

กล่าวโดยสรุป การปรับตัวต่อผู้ต่อวิถีชีวิตเศรษฐกิจการตลาดเพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยชนเผ่าบ้านคอนทราย เป็นผลอันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามากระทบจากภายนอก ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 รูปแบบของการปรับตัวของชุมชนมีทั้งระดับรูปธรรมและนามธรรม ทางด้านเศรษฐกิจอันได้แก่ เกิดการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพหลักจากการทำนาเป็นการเลี้ยงโคนม มีการประกอบอาชีพใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการ เกิดความขัดแย้งและปรับตัวโดยประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ 2 ระบบคือ เศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อการค้าและเศรษฐกิจแบบผลิตเพื่อพอยังชีพในเวลาเดียวกัน เพื่อให้ชาวไทยชนเผ่าบ้านคอนทรายนั้นมีรายได้เพิ่มขึ้นและยังคงรักษาอัตลักษณ์ด้านการผลิตแบบพอยังชีพได้

นอกจากนี้ มีการปรับตัวด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกหมู่บ้าน เกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมแต่ให้คงความเป็นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ได้ ตลอดจนยังมีการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ร่วมกันสืบทอดรักษาพิธีกรรมและความเชื่อแบบดั้งเดิมคงไว้ควบคู่กับแนวความคิดความเชื่อสมัยใหม่ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงการคงอยู่ของจิตสำนึกและอุดมการณ์ชุมชนชาวไทยชนเผ่าบ้านคอนทรายที่ยังมีให้เห็นมาจนถึงปัจจุบันและพยายามที่จะถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป

## บทที่ 5

### บทสรุป

ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม เริ่มต้นขึ้นเมื่อชาวไทยโซ่งได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณหมู่บ้านคอนทรายราวทศวรรษ 2440 จากการสอบถามจากผู้เฒ่าบ้านคอนทรายทราบว่า เดิมกลุ่มคนชาวไทยโซ่งหรือไทดำได้อยู่อาศัยที่เมืองเพชรบุรี ต่อมาเมื่อประชากรมากยิ่งขึ้นและอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ทำให้พื้นที่ในการทำมาหากินไม่เพียงพอและขาดแคลนวัสดุในการสร้างบ้านเรือนต่างๆเช่น ไม้และพื้นที่ในการประกอบอาชีพดั้งเดิมเช่น ทำนา ไม่เพียงพอต่อจำนวนคนประกอบกับเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่อยากจะเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม จึงได้ตัดสินใจออกเดินทางกลับไปเมืองแฉกในประเทศเวียดนาม ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองนอนเดิมของตนโดยการเดินทางเท้าและใช้ยานพาหนะที่หาได้เช่น เกวียน มุงหน้าขึ้นสู่ทางทิศเหนือ แต่การเดินทางไกลมากผู้ที่รู้ทางได้เสียชีวิตกลางทางและเมื่อมาเจอพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์แห่งนี้จึงช่วยกันบุกเบิกเพื่อสร้างเป็นชุมชน รวมถึงในสมัยนั้นทางราชการให้ขึ้นทะเบียนเป็นคนไทยจึงได้สัญชาติไทยและมีนามสกุลใช้ โดยไทยโซ่งบริเวณนี้ได้เลือกจะใช้นามสกุลตามถิ่นฐานเดิมที่เรียกขานในเมืองแฉกคือ ตระกูลชิงลอคำ จากคำบอกเล่าต่อกันมาว่าตระกูลชิงลอคำเป็นตระกูลใหญ่ปกครองบ้านเมืองมาก่อนที่จะมีการอพยพมาอยู่ในไทยและจะสลับสับเปลี่ยนตระกูลขึ้นปกครองเมืองอยู่เรื่อยๆ โดยตระกูลใดขึ้นปกครองเมืองก็ให้เดิมคำหลังนามสกุลว่า “คำ” เช่น ชิงลอคำ ชิงเรืองคำ เป็นต้น แต่ในการอพยพมาอยู่ในที่แห่งนี้หรือบริเวณนี้จะประกอบด้วยต้นตระกูล 4 ตระกูลด้วยกันได้แก่ ชิงลอ ชิงเรือง ชิงคาและชิงทอง ต่อมาเมื่อได้รับสัญชาติไทยจึงเปลี่ยนมาเป็นสิงห์ลอ สิงห์เรือง สิงห์คาและสิงห์ทองตามอักษรไทยสำหรับการตั้งชื่อหมู่บ้านนั้นเริ่มแรกเลยทีเดียวเรียกชื่อว่า “บ้านโซ่ง” ต่อมาประชากรมากขึ้นมีการขุดคลองดินส่งน้ำที่ช่วยกันขุดขึ้นเอง จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านรางสระกะเทียม” ภายหลังประชากรเพิ่มมากขึ้นอีก ทางราชการจึงตั้งชื่อหมู่บ้านให้ใหม่อย่างเป็นทางการตามลักษณะกายภาพของพื้นที่ที่ไทยโซ่งนิยมเลือกปลูกสร้างบ้านเรือนซึ่งเป็นที่คอนดินทรายและน้ำท่วมไม่ถึงว่า “บ้านคอนทราย” เดิมพื้นที่บริเวณหมู่บ้านคอนทรายนี้ เป็นพื้นที่ว่างเปล่ายังไม่มีใครเข้ามาจับจอง ชาวไทยโซ่งเป็นกลุ่มแรกที่เข้ามายึดครองและบุกเบิกเพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน ทำนา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มที่เหมาะสมแก่การเกษตร มีที่ดอนบางส่วนที่สามารถใช้เป็นที่ปลูกสร้างบ้านเรือนได้ ไม้ส่วนใหญ่ในการสร้างบ้านเป็นไม้ไผ่ซึ่งมีมากในบริเวณดังกล่าว

ด้านพัฒนาการทางเศรษฐกิจชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าในหมู่บ้านพบว่า เศรษฐกิจชุมชนก่อนปีพ.ศ.2504 เป็นช่วงการบุกเบิกและพึ่งตนเอง อาชีพหลักของทุกครัวเรือนคือ“ทำนา” ที่เป็นเช่นนี้เพราะได้รับการปลูกฝังและสืบทอดค่านิยมการทำนามาจากชาวไทยโซ่งซึ่งเป็นบรรพบุรุษที่อยู่ที่นี่มานาน โดยชาวไทยโซ่งกลุ่มแรกได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ณ หมู่บ้านคอนทราย ในช่วงประมาณทศวรรษ2440-2490 ซึ่งตามธรรมชาติของชาวไทยโซ่งมักชอบอยู่ในที่ดอนหรือที่สูง บริเวณพื้นที่ของหมู่บ้านคอนทรายจึงเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน เพราะมีพื้นที่ที่เป็นที่ดอนเหมาะแก่การอยู่อาศัยและมีพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ชาวไทยโซ่งที่อพยพมาสามารถจับจองพื้นที่ในการทำมาหากินกันเอง โดยการรวมกลุ่มกันตามเครือญาติหรือความสมัครใจจับจองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ครอบครัวละประมาณ 5 ไร่ พอมีลูกหลานก็อพยพไปหาที่ทำกินที่อื่นต่อไปในละแวกใกล้เคียง การผลิตเป็นการผลิตเพื่อใช้เอง เพื่ออยู่เพื่อกินเองในครอบครัวเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งผลิตเพื่อขายหรือผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน การผลิตที่สำคัญที่สุดคือ การทำนาข้าว ถือได้ว่าเป็นความมั่นคงของครอบครัวและชุมชนที่จะต้องมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภค ในแต่ละปีทำนาได้เพียง 1 ครั้ง การทำนาข้าวจะเพียงพอหรือมีส่วนเกินได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนจากธรรมชาติ เพราะยังไม่มียระบบชลประทานใช้ หากข้าวมีเหลือจากบริโภคก็นำไปแลกเปลี่ยนในตลาดหรือแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านใกล้เคียง หากครอบครัวใดขาดแคลนข้าวก็สามารถหยิบยืมกันได้ การผลิตใช้แรงงานคนในครอบครัวเป็นหลักไม่ได้จ้างแรงงาน ภายในหมู่บ้านมีการขอแรงช่วยกันตั้งแต่ระยะแรกๆ ของการผลิตได้แก่ การหักร้างตางพง ไถนา ดำนา เกี่ยวข้าวและนวดข้าว นอกจากการทำนาก็มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้แรงงานและไว้บริโภคเช่น การเลี้ยงวัว ควาย บางครัวเรือนมีการปลูกผักสวนครัวไว้กินที่บริเวณคันดินแปลงนา สำหรับงานหัตถกรรมที่ทำกันอย่างเด่นชัดเกือบทุกครัวเรือนคือการทอผ้าใส่เองด้วยฝีมือ ไทยโซ่งบ้านคอนทรายจะปลูกฝ้ายและปลูกหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมเองไว้บริเวณที่ดอน ในการทอผ้าจะใช้เวลาที่ว่างจากการทำนาและเสื้อผ้าที่ทอคือชุดสีดำตามลักษณะการแต่งกายของไทยโซ่ง

ต่อมาเมื่อชุมชนมีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้พัฒนาการทางเศรษฐกิจหมู่บ้านคอนทรายระหว่างพ.ศ.2504-2549 สามารถแบ่งได้เป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 ระยะผสมผสานการทำนาและเลี้ยงโคนมระหว่างพ.ศ.2504-2530 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้คือ มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนเพียงอาชีพเดียวนั้นสู่การประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพเสริมแบบคู่ขนานกับการทำนา ตลอดจนเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตจากผลิตเพื่อบริโภคสู่การผลิตเพื่อขาย ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ.2504 เป็นสำคัญ ช่วงที่ 2 การขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและความหลากหลายของอาชีพระหว่างพ.ศ.2531-2549 ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นช่วงนี้อย่างชัดเจนคือการเปลี่ยนแปลง

ด้านการประกอบอาชีพและวิถีการทำมาหากิน จากเดิมชาวไทยโชนั่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ทุกครัวเรือน ต่อมาช่วงพ.ศ.2504-2530 มีการทำนาผสมผสานกับการเลี้ยง โคนมซึ่งเป็นอาชีพเสริม ของชาวบ้าน แต่ภายหลังปีพ.ศ.2530 เป็นต้นมา อาชีพหลักของชาวไทยโชนั่หมู่บ้านคอนทราย ได้เปลี่ยนแปลงไปจากประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักทุกครัวเรือนสู่การเลี้ยง โคนมเป็นหลัก รวมถึง เกิดความหลากหลายในการประกอบอาชีพ มีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดด้วยการผลิตในปริมาณ ที่มากขึ้นประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย ครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเลี้ยงโคนม รับจ้าง/ ทำงานนอกชุมชน แบบไม่ปรากฏวิถีการทำมาหากินโดยการประกอบอาชีพทำนาให้เห็นในชุมชน ปัจจุบันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอาชีพและการปรับตัวของชุมชนช่วงพ.ศ.2504-2549 ประกอบด้วย ความก้าวหน้าทางการคมนาคม การตั้งสหกรณ์โคนมหนองโพราชนบุรี การเพิ่มขึ้นของประชากร อิทธิพลของระบบเศรษฐกิจการตลาดจากภายนอก การขาดแคลนแรงงานและการขาดแคลนน้ำ ในการเพาะปลูก การเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์การครอบครองที่ดิน รายได้จากการประกอบอาชีพ การเผยแพร่แนวคิดการนำกุ้ง ปัจจัยดังกล่าวมีส่วนในการผลักดันให้ชาวไทยโชนั่บ้านคอนทราย หาทางเพิ่มผลผลิตเพื่อนำไปขาย โดยการนำวิทยาการใหม่ๆ ที่ได้รับแนวคิดจากภายนอกหมู่บ้าน เข้ามาประยุกต์ใช้ในการเพิ่มผลผลิต ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการขายก็เพื่อให้ได้เงินมาใช้ซื้อสินค้า อุปโภคบริโภคอื่นๆ ที่ต้องการ โดยเฉพาะเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ทำให้สะดวกสบายขึ้น ตลอดจนมีการประกอบอาชีพเสริมคือการเลี้ยงโคนม การทำนาทุ่งตามแนวคิดที่ได้รับจากตลาด ภายนอกหมู่บ้านเพื่อสร้างรายได้ให้สูงขึ้น ซึ่งต่อมาภายหลังชาวไทยโชนั่หมู่บ้านคอนทรายได้ยึด อาชีพการเลี้ยงโคนมเป็นอาชีพหลักแทนการทำนาข้าว

ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ปรากฏชัดเจนในผลกระทบจาก การปรับตัวของชุมชนต่อโครงสร้างส่วนต่างๆ ของสังคมดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งในที่นี้ขอกว่าเพิ่มเติม ในความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวหลัก 3 ประการของชุมชนชาวไทยโชนั่บ้านคอนทราย คือ

1.วิถีการผลิต เมื่อผลผลิตที่ได้จากการทำนามีปริมาณที่ลดน้อยลงเนื่องจากพื้นที่ในการผลิต มีข้อจำกัดและลดน้อยลง เพราะการใช้ประโยชน์จากที่ดินด้านอื่นมีค่าสูงกว่าเช่น มีการซื้อ-ขายที่ดิน เพื่อปลูกสร้างฟาร์มเลี้ยงสัตว์และที่อยู่อาศัย ภาวะการขาดแคลนที่ดินทำกินแก่ลูกหลานทวีความรุนแรง มากขึ้นทุกปี ทำให้คนในชุมชนหันมาสร้างผลผลิตทางการทำมาหากินอย่างอื่นเพื่อชดเชยต่อผลผลิต ในการทำนาปลูกข้าวที่สูญเสียไปคือ การเลี้ยงโคนม การทำนาทุ่ง การประกอบอาชีพรับจ้างและบริการ การประกอบอาชีพค้าขาย การออกไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ปัญหาประการสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตของชุมชนจากทำนาเป็นเลี้ยงโคนม คือ การเปลี่ยนแปลงของสภาพนิเวศน์ เดิมชุมชนประกอบอาชีพทำนา ทำสวนมีต้นไม้ปลูกนำร่มรื่น แต่ปัจจุบันหันมาประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเสียส่วนมาก สภาพโดยรอบก็เปลี่ยนไปมีน้ำเสียปล่อยลงสู่

คูคลอง แหล่งน้ำเริ่มเกิดการเน่าเสียของน้ำ ซึ่งหากปล่อยไปปัญหารุนแรงมากขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ในอนาคตก็เป็นได้

2.วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเปลี่ยนแปลงได้แก่ การปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่โดยใช้อิฐ หิน ปูน ทรายมาประกอบการก่อสร้างเป็นบ้านปูนทดแทนบ้านแบบเก่าซึ่งปลูกสร้างด้วยไม้ทั้งหมด อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดแคลนทรัพยากรป่าไม้และการใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่มาจากกรุงเทพฯ ทดแทนเครื่องใช้แบบเดิม ซึ่งมาจากหัตถกรรมพื้นบ้านเช่น กระจาด ตะกร้า ที่ทำมาจากไม้ไผ่หรือผ้าถุงที่ทอด้วยมือ สิ่งเหล่านี้กำลังจะสูญสิ้นไปจากชุมชน

3.วิถีแห่งความคิด ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมต่างๆ ในปัจจุบันความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเรื่องภูตผีปิศาจที่ชาวไทยโชนับถือเริ่มลดน้อยลงและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านับถือผีเริ่มเจือจางไป ผู้คนนับถือศาสนาพุทธได้เข้มข้นกว่าการนับถือผีตามแบบอย่างในอดีต คนในชุมชนนิยมไปวัดมากกว่า นอกจากนี้ความเชื่อเกี่ยวกับโชคชะตาและการพึ่งพาธรรมชาติที่มีมาในอดีตจะเหือดหายไปจากชุมชน คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาสิ่งใหม่เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นมาแทนที่ พบว่าคนรุ่นเก่ามักเก็บตัวอยู่ในชุมชนมาโดยตลอดตั้งแต่เกิดจนถึงวัยชราโดยไม่ค่อยออกไปจากชุมชนเลย ซึ่งเคยชินกับชีวิตแบบดั้งเดิมไม่เคยคิดขยับระดับฐานะความเป็นอยู่ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องของโชคชะตา คนที่มีนามากก็มองว่าชาติก่อนเขาทำบุญมามากจึงโชคดี ความคิดเช่นนี้ไม่ปรากฏในคนรุ่นใหม่ ซึ่งมักมีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น พวกเขานิยมออกไปนอกชุมชนเพื่อพบกับสิ่งใหม่ๆ ในชีวิตพบว่า คนรุ่นใหม่เมื่อไปทำงานภายนอกชุมชนซึ่งอยู่ห่างไกลก็จะนำความรู้ความคิดใหม่ๆ มาปรับใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในชุมชนได้ เช่น การทำรองเท้า

ด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ ดังที่กล่าวมา ทำให้ชาวไทยโชนุ่มบ้านดอนทรายโดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่รู้สึกถึงการปรับตัวของชุมชนและการถูกกลืนทางวัฒนธรรม จึงเกิดความขัดแย้ง ต่อสู้เพื่อรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตน ทั้งนี้เพราะผู้เฒ่าผู้แก่ทุกคนรู้สึกภูมิใจในความเป็นโชน ดังที่ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทรายกล่าวว่า“...ตนเองรู้สึกภูมิใจในความเป็นโชนเพราะ โชนเป็นชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ทั้งด้านภาษา การทำมาหากิน การแต่งกาย การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีเสนเรือนและตนเองก็คิดเสมอว่าเป็นคนหนึ่งที่มีหน้าที่สืบทอด ถ่ายทอดเอกลักษณ์ต่างๆ ของชาวไทยโชนสู่รุ่นลูกหลานโดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ๆ เพื่อให้ทุกคนได้ทราบในความเป็นมาของชุมชนตนเอง เกิดความรักท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ รวมถึงร่วมกันสืบสานความเป็นเอกลักษณ์ของไทยโชนต่อไปท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกิดขึ้นรายล้อมหมู่บ้าน...”<sup>1</sup>

<sup>1</sup> สัมภาษณ์นายพลอย สิงห์เรือง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านดอนทราย, 11 ธันวาคม 2551.

จากการศึกษา พัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายระหว่างปี พ.ศ.2504-2549 ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นภาพความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนแห่งนี้ เรื่อยมา ชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายต้องปรับตัวทั้งในด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตและวัฒนธรรม เพื่อให้อยู่รอดภายใต้กระแสสังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะช่วงเวลาที่ชุมชน มีการขยายตัวหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตที่เน้นการผลิตเพื่อขายตามระบบทุนนิยมและการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา วัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญที่ส่งผลให้ชุมชนสูญเสีย อัตลักษณ์ความเป็นตัวเองและต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชนอ่อนแอและนำไปสู่ภาวะวิกฤติ ชุมชนได้มีกระบวนการปรับตัว ต่อสู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการปรับตัว ต่อสู้ที่สำคัญได้แก่ การรวมตัวของชุมชนตั้งเป็นองค์กรชุมชนเพื่อดำเนินการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนในรูปแบบ“อาสาสมัครพัฒนาหมู่บ้าน” แต่สิ่งที่ทางชุมชนยังขาดคือ การรวมตัวของชุมชนจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและพัฒนาโดยชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายเช่น สหกรณ์หมู่บ้าน เป็นต้น จึงส่งผลให้วิถีการทำมาหากินแบบดั้งเดิมของชุมชนกำลังจะเลือนรางและหายไป หากไม่มีหน่วยงานองค์กรใดเข้ามาสนับสนุน อนุรักษ์วิถีการทำมาหากินแบบดั้งเดิม ตลอดจนดำเนินการคลี่คลายปัญหาดังกล่าวในชุมชน

การศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย ตำบลสระกะเทียม อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม ระหว่างปีพ.ศ.2504-2549 นี้ เป็นการศึกษาเรื่องราวของชุมชนหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้สังคมโดยรวมได้เข้าใจประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนที่มีผลก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนขึ้นในชุมชน พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนรวมถึงลักษณะการปรับตัวของชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้กับชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายเป็นของตัวเอง เป็นการสร้างองค์ความรู้ให้เกิดแก่ชุมชนซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งต่อการสร้างสำนึกรักท้องถิ่นและร่วมอนุรักษ์ท้องถิ่นชุมชนของตนเอง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะช่วยให้สังคมในระดับชาติได้เข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจ วิถีชีวิตความเป็นอยู่รวมถึงปัญหาของชุมชนแห่งนี้ ได้อย่างชัดเจน เพื่อสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่ายในการร่วมกันดูแล รักษา พัฒนาชุมชนชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทรายให้คงความเป็นอัตลักษณ์ทั้งด้านการทำมาหากิน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองสืบต่อไปถึงรุ่นลูกหลานต่อไปโดยไม่ทำลายระบบนิเวศน์ภายในชุมชน

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

#### หนังสือ

- งามพิศ สัตย์สงวน. สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ. กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2524.
- จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า. เจ้าชีวิตสยามก่อนยุคประชาธิปไตย. ม.ป.ท., 2536.
- จำนงค์ แรกพิณิจ. แซร์แรงงาน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชาวบ้านภาคใต้. สงขลา: โรงพิมพ์สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2537.
- ณัฐวุฒิ ทองคอนแอ. ประวัติไทยโซ่ง. นครปฐม : สภาวัฒนธรรม ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน, 2541.
- ธิดา ชมภูนิช. การศึกษาศิลปวัฒนธรรมไทยโซ่งในจังหวัดนครปฐม. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2539.
- ถวิล เกสรราช. ประวัติผู้ไท. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2512.
- นิพนธ์ เสนาพิทักษ์. สาสน์ผู้ไท. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2523.
- นุกูล ชมภูนิช. ประเพณีชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. นครปฐม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครุนครปฐม, 2531.
- นำพวัลย์ กิจรัญกุล. การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ประชากร เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของลาวโซ่งในจังหวัดนครปฐม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2532.
- บังอร ปิยะพันธุ์. ลาวในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.
- ประพัฒน์ ตรีณรงค์. “โซ่ง” ในสารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน. เล่ม 11. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2515.
- พระมหามานตรีเพชรศาสตร์. เรื่องราวของชาวไทยโซ่งในดินแดนสยาม. ม.ป.ท., 2538.
- ม.ศรีบุษรา[นามแฝง]. ไทยคำร่าพัน. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2522.
- มนู อุคมเวชและคณะ. ผู้ไทไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2537.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง. นครปฐม : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- เรืองเดช ปิ่นเขื่อนขัติ. อักษรไทย. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

ลำพรรณ น่วมบุญลือ. ของดีเมืองนครปฐม. นครปฐม : สถาบันราชภัฏนครปฐม, ม.ป.ป.

สมทรง บุรุษพัฒน์. การเล่นคอนของลาวโซ่งที่บางกุ้ง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2524.

สมพันธ์ สุขวงศ์. ไทยทรงดำ. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. แก๊ไขปรับปรุงจากวิทยานิพนธ์เรื่อง“ชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น”. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541.

สิริ พึ่งเดช. ประวัติผู้ไททรงดำ. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2519.

สุมิตร ปิติพัฒน์, บัณฑิต อ่อนคำและพูนสุข ธรรมากิมุข. ลาวโซ่ง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

เสมอชัย พูลสุวรรณ. มรดกของชาติเล่ม 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เซเว่นพรี้นติ้งกรุ๊ป, 2542.

อวยพร ชื่นกลิ่นรูปและสุรภี กุลโกวิท. ประเพณีการทำศพของลาวโซ่ง รายงานการวิจัยแผนกสังคม วิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

### วิทยานิพนธ์

กาญจนา พันธุ์คำ. “ลักษณะเฉพาะทางด้านเสียงของภาษาลาวในอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

จิราพร เจริญสุข. “พิธีศพของลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2516.

จิรัชญา วานิช. “การทดลองใช้เรื่องเล่าจากโครงเรื่องวรรณกรรมตะวันตกเพื่อวัดทัศนคติที่มีต่อการ แก้ไขปัญหาครอบครัวของชาวบ้านลาวโซ่ง ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2540.

บังอร ปิยะพันธุ์. “ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

บุญมี ปาริชาติชนกุล. “ความเชื่อเรื่องผีในพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งบ้านไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน จังหวัด นครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.

เปรมพร ชันติแก้ว. “การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับกระบวนการกลายเป็นไทยของชาวกะเหรี่ยง ในหมู่บ้านแพะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

- พจนาน มณีรัตน์. “ความสัมพันธ์ของเครือญาติกับพฤติกรรมการใช้ส้วมของชาวโส้: กรณีศึกษา บ้านโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.
- พจนีย์ กงตาล. “นาฏการบนลานขวง : การฟ้อนแคนของชาวไทยโซ่งในจังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาไทยวิทยาไทยคดีศึกษา สถาบันราชภัฏนครปฐม, 2545.
- พนิดา เย็นสมุทร. “คำและความหมายในภาษาลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- พรพิมล ชันแสง. “อินท่อน : ประเพณีการเล่นของลาวโซ่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- พัชนีบุลย์ เจริญผิว. “การปรับตัวด้านแรงงานและการใช้ที่ดินในภาวะความเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต กรณีศึกษา: บ้านทุ่งนา ตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535.
- มยุรี วัดแก้ว. “การศึกษาโครงสร้างสังคมของลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.
- เรณู เหมือนจันทร์เชย. “การศึกษาอิทธิพลของความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของชาวไทยโซ่งที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540.
- วาสนา อรุณกิจ. “พิธีกรรมและโครงสร้างทางสังคมของลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- วิศรุต สุวรรณวิเวก. “ระบบการเขียนของลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524.
- วรนุช ประพิณ. “การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาลาวโซ่งในจังหวัดนครปฐม ราชบุรีและเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2539.
- วิไลลักษณ์ เดชะ. “การศึกษาเปรียบเทียบระบบเสียงของภาษาไทย 6 ภาษาที่พูดในอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- สมพร เกษมสุขจรัสแสง. “การผสมผสานทางวัฒนธรรมของลาวโซ่งในเขตอำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2526.

- สุกัญญา วันทะสุน. “ภูมิปัญญาชาวบ้านและกระบวนการถ่ายทอด : กรณีศึกษาพิธีเสนเรือของชาวลาวโซ่งจังหวัดพิษณุโลก.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษา ผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.
- อรพันธ์ อุณากรสวัสดิ์. “การเปรียบเทียบระบบเสียงภาษาผู้ไทกับภาษาลาวโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2536.
- อัญญา พานิช. “คำลงท้ายในภาษาลาวโซ่ง : ตำบลหนองปรัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2537.
- อัญชุลี บุรณะสิงห์. “วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้คำของคนสามระดับอายุในภาษาไทยโซ่ง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- เอมอร เขาวนสวน. “การศึกษาเปรียบเทียบคำศัพท์ภาษาลาวในจังหวัดนครปฐมและภาษาลาวในแขวงบ่อแก้วประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจารึกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2537.

### สารนิพนธ์

- ผาสุก เฟิงผาสุก. “การเลี้ยงโคนม : วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงจากการทำนาไปสู่การปลูกสัตว์.” สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.
- รสริน เสือส่อสิทธิ์. “ระบบเสียงภาษาลาวโซ่ง.” สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535.
- วันวิสาข์ สุกิลวัฒน์. “ความสัมพันธ์ระหว่างพิธีเสนเรือกับวิถีชีวิตของชุมชนลาวโซ่ง หมู่บ้านดอนไฮ ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี.” สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.
- วลีรัตน์ มีกุล. “ผีบ้าน : บทบาทและความสำคัญต่อวิถีชีวิตคนในชุมชนกรณีศึกษาลาวโซ่งบ้านสระ ตำบลสระพัฒนา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม.” สารนิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2540.

### เอกสารอัดสำเนา

- อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้าน. “เอกสารข้อมูลพื้นฐานของหมู่ที่ 9 บ้านดอนทราย ตำบลสระเกษ เข็มอำเภอมือง จังหวัดนครปฐม.” ม.ป.ท., ม.ป.ป. (อัดสำเนา)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สหกรณ์โคนมหนองโพจังหวัดราชบุรี. ประวัติความเป็นมา [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2551. เข้าถึงได้จาก [HTTP://WWW.NONGPHO.COM/](http://www.nongpho.com/)

สัมภาษณ์

คง สิงห์ล่อ. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2549, 12 มีนาคม 2550.

โนรี สิงห์ทอง. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2549, 12 มีนาคม 2550.

เปลียน สิงห์ล่อ. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2549.

พลอย สิงห์เรือง. ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 1, 5, 19 มกราคม 2551, 11 ธันวาคม 2551.

เพชร สิงห์ล่อ. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2549, 12 มีนาคม 2550.

เมือง สิงห์ล่อ. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2549, 7, 9 ตุลาคม 2549, 19 มีนาคม 2550.

เลียง สิงห์ล่อ. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 9 ตุลาคม 2549, 12 มีนาคม 2550.

สมหมาย ชุ่มเย็น. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2549.

ศรีไพร สิงห์เรือง. อาสาสมัครชุมชนหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2550, 1, 19 มกราคม 2551.

สิน สิงห์เรือง. ชาวบ้านชาวไทยโซ่งหมู่บ้านคอนทราย. สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2549, 13, 19 มีนาคม 2550.

## ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวชุติมา เชนะโยธิน
ที่อยู่	113/105 หมู่4 หมู่บ้านกาญจนนาคาร์เด็นท์ ตำบลสามควายเผือก อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2543	สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต(เกียรตินิยมอันดับ2) สาขาประวัติศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา
พ.ศ.2547	ศึกษาต่อในระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศึกษา คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร